

**DOPADY ČLENSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY
V EVROPSKÉ UNII NA NESTÁTNÍ
NEZISKOVÉ ORGANIZACE
V PROGRAMOVACÍM OBDOBÍ
2004 – 2006**

OBSAH:

Použité zkratky

1. O smyslu publikace.....	8
2. Vliv členství České republiky v Evropské unii na postavení českých nestátních neziskových organizací a jejich zapojení do společnosti.....	9
3. Příprava nestátních neziskových organizací na vstup do Evropské unie, význam a efektivnost předvstupních fondů.....	13
3.1 Předvstupní podpora a CBC Phare.....	13
3.2 Příprava nestátních neziskových organizací na vstup do Evropské unie, význam a efektivnost předvstupních fondů Phare.....	13
3.3 BOX – CBC Phare.....	16
4. Zapojení nestátních neziskových organizací do přípravy strategických dokumentů programovacího období 2004 – 2006.....	19
4.1 Informace jako nutný předpoklad naplnění principu partnerství.....	19
4.2 Zkušenosti se zapojováním nestátních neziskových organizací.....	20
4.3 Uplatňování principu partnerství.....	25
4.4 Rámcové podmínky pro zapojení nestátních neziskových organizací..	27
5. Operační programy a úspěšnost nestátních neziskových organizací v jejich využívání.....	31
5.1 Schéma operačních programů.....	31
5.2 Úspěšnost nestátních neziskových organizací v operačních programech pohledem řídicích orgánů.....	32
5.2.1 Úspěšnost nestátních neziskových organizací v Operačním programu Rozvoj lidských zdrojů.....	32
5.2.2 Operační program Rozvoj lidských zdrojů a environmentální nestátní neziskové organizace.....	34
5.2.3 Úspěšnost nestátních neziskových organizací ve Společném regionálním operačním programu.....	35
5.2.4 Operační program Infrastruktura dle úspěšnosti nestátních neziskových organizací.....	40

5.2.5 Úspěšnost nestátních neziskových organizací v Iniciativě Společenství INTERREG IIIA.....	41
5.2.6 Jednotný programový dokument pro Cíl 3 regionu NUTS II hlavní město Praha.....	43
5.3 Pohled zástupců nestátních neziskových organizací v monitorovacích výborech.....	45
5.3.1 Monitorovací výbor Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů.....	45
5.3.2 Monitorovací výbor Společného regionálního operačního programu...	46
5.3.3 Monitorovací výbor Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství.....	47
6. Zkušenosti z operačních programů v období 2004 – 2006.....	49
6.1 Operační program Rozvoj lidských zdrojů a Jednotný programový dokument pro Cíl 3 regionu NUTS II hlavní město Praha.....	49
6.1.1 Jednotný programový dokument pro Cíl 3 regionu NUTS II hlavní město Praha.....	49
6.1.2 BOX – Podpora sociálního začleňování (Operační program Rozvoj lidských zdrojů).....	51
6.1.3 BOX – Kampaň pro rovnost šancí.....	52
6.1.4 BOX – Odborné centrum pro daně, účetnictví, audit, právo a investování neziskového sektoru.....	53
6.1.5 BOX – PROFESIONALITA – nástroj k udržitelnosti sociálních služeb na Mělnicko-Kokořínsku.....	54
6.2 Společný regionální operační program.....	54
6.2.1 Hodnocení úspěšnosti nestátních neziskových organizací v opatření 3.2 Společného regionálního operačního programu.....	54
6.2.2 BOX – Oživený dům – místní partnerství neziskových organizací.....	57
6.2.3 Hodnocení úspěšnosti nestátních neziskových organizací v opatření 3.3 Společného regionálního operačního programu.....	58
6.2.4 BOX – Centrum modelových ekologických projektů pro venkov v Hostětíně.....	62
6.2.5 Podpora cestovního ruchu na úrovni kraje.....	64
6.2.6 BOX – SROP CZ.04.1.05, projekt Cyklisté vítání.....	66

6.3	Operační program Infrastruktura.....	68
6.3.1	Obnova environmentálních funkcí území.....	70
6.3.2	Zlepšování infrastruktury ve vodním hospodářství.....	71
6.3.3	Zlepšování infrastruktury ochrany ovzduší.....	71
6.3.4	Nakládání s odpady a odstraňování starých zátěží.....	72
6.4	Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství.....	73
6.4.1	Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství.....	73
6.4.2	BOX – Místní akční skupina Sdružení Růže.....	77
6.4.3	Zkušenost s realizací programu LEADER+ na Kyjovském Slovácku...	79
6.4.4	BOX – Kyjovské Slovácko v pohybu.....	81
6.4.5	LEADER v ČR – soukromé subjekty přerozdělují prostředky z veřejných zdrojů.....	82
6.5	Operační program Průmysl a podnikání.....	85
6.5.1	Operační program Průmysl a podnikání.....	85
6.5.2	Bariéry využití Operačního programu Průmysl a podnikání v nevládním neziskovém sektoru.....	88
7.	Iniciativy Společenství a zkušenosti z účasti v mezinárodních programech.....	91
7.1	Iniciativa Společenství EQUAL.....	91
7.1.1	Program Iniciativy Společenství EQUAL.....	91
7.1.2	BOX – Prolomit vlny.....	93
7.1.3	BOX – „NAJDI SVŮJ SMĚR“ – uplatnění na trhu práce dětí vyrůstajících v ústavní péči, projekt Nadace Terezy Maxové a partnerské organizace Občanského sdružení Člověk hledá člověka.....	94
7.2	Iniciativa Společenství INTERREG III.....	96
7.2.1	Iniciativa Společenství INTERREG IIIA ve vztahu k nevládním neziskovým organizacím.....	96
7.2.2	Iniciativa Společenství INTERREG III – Podpora malých projektů.....	99
7.3	Zkušenosti z celoevropských programů.....	103

7.3.1	BOX – Akční program Společenství na podporu nevládních organizací převážně působících v oblasti ochrany životního prostředí.....	103
7.3.2	BOX – Projekt „Change the Game“ podpořený v roce 2005 Evropskou komisí z kapitoly 21-02-03.....	104
8.	Zkušenosti z využití grantových schémat pro nestátní neziskové organizace.....	106
8.1	Globální granty administrované Nadací rozvoje občanské společnosti.....	106
8.2	Zkušenosti zprostředkujících organizací z využití grantových schémat.....	108
9.	Závěry, doporučení a požadavky nestátních neziskových organizací pro nastavení operačních programů 2007 – 2013.....	114
10.	Summary.....	118

Použité zkratky

CRR	Centrum pro regionální rozvoj České republiky
CSO	Civil Society Organisation
ČR	Česká republika
EDRF	Evropský fond pro regionální rozvoj
EK	Evropská komise
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
JPD2	Jednotný programový dokument pro Cíl 2 regionu NUTS II hlavní město Praha
JPD3	Jednotný programový dokument pro Cíl 3 regionu NUTS II hlavní město Praha
MAS	Místní akční skupina
MD	Ministerstvo dopravy
MF	Ministerstvo financí
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NGO	Non-Governmental Organisation
NNO	Nestátní neziskové organizace
NROS	Nadace rozvoje občanské společnosti
OPI	Operační program Infrastruktura
OPPP	Operační program Průmysl a podnikání
OPRLZ	Operační program Rozvoj lidských zdrojů
OPRVMZ	Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství
RNNO	Rada vlády pro nestátní neziskové organizace
SFŽP	Státní fond životního prostředí České republiky
SROP	Společný regionální operační program

1. O SMYSLU PUBLIKACE

Česká republika (ČR) na konci roku 2006 má za sebou několik let přípravy na vstup do Evropské unie (EU) a dvouletou zkušenost z končícího programovacího období. Stojíme na začátku prvního programovacího období (2007 – 2013), které absolvujeme v plném rozsahu a na jehož nastavení jsme se mohli podílet v roli plnohodnotného člena EU. Zda a jak jsme tuto příležitost využili, budeme schopni posoudit nejdříve za rok.

Je velmi důležité reflektovat zkušenosti zejména z posledních dvou let po vstupu do EU a promítnout je do nastavení operačních programů i dalších modulů evropské integrace v novém programovacím období.

Tato publikace shrnuje zkušenosti nestátních neziskových organizací (NNO) i řídicích orgánů operačních programů z prvních dvou let členství v EU (v menším rozsahu i z předvstupní fáze) a vyvozuje z nich doporučení k programovacímu období 2007 – 2013. Analýzy a doporučení opírá o praktické zkušenosti NNO, které realizovaly projekty s podporou strukturálních či předvstupních fondů EU, a porovnává tyto zkušenosti s účastí českých NNO na některých komunitárních programech administrovaných přímo z Bruselu.

Zároveň zahrnuje pohled zprostředkujících organizací, které administrovaly grantová schémata pro NNO, i řídicích orgánů, které připravovaly a administrovaly jednotlivé operační programy. Neklade si ambici pokrýt všechny programy komplexně, neboť zkušenosti i problémy jsou často obdobné, ale spíše nechává nahlédnout podrobněji očima některých aktivnějších účastníků celého procesu, kteří byli v omezeném čase ochotni své postřehy poskytnout ve formě příspěvku.

Jedním z cílů publikace bylo shrnout argumentaci pro nastavení operačních programů nového období tak, aby pro NNO byly podmínky příznivější a jednodušší než dosud a aby ČR celkově využívala zdroje EU efektivněji. Původní záměr vydat publikaci už na jaře 2006 se bohužel zdržel; přesto věřím, že zkušenosti a doporučení v ní shrnuté najdou uplatnění – na dobré podněty není nikdy pozdě. Děkuji všem autorům, že se podělili o svoje zkušenosti a analýzy, Úřadu vlády ČR, že vydání publikace umožnil a Fóru dárců za management přípravy publikace.

Přeji nám všem, abychom dokázali v období 2007 – 2013 odstranit zbytečné bariéry a využít příležitostí vyplývajících z členství v EU daleko efektivněji než dosud. Neziskový sektor je na to stále lépe připraven.

*RNDr. Miroslav Kandrata
Předseda Výboru pro spolupráci s EU
Rady vlády pro nestátní neziskové organizace
Ředitel Nadace Partnerství
miroslav.kandrata@ecn.cz*

2. VLIV ČLENSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY V EVROPSKÉ UNII NA POSTAVENÍ ČESKÝCH NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ A JEJICH ZAPOJENÍ DO SPOLEČNOSTI

Odpověď na otázku, jakým způsobem ovlivnil vstup ČR do EU společenské postavení českých NNO, je jednoznačná: **významně** a převážně pozitivně. Oprávněnou tezí se zdá být tvrzení, že etablování českých NNO jako významných společenských aktérů a posilování jejich společenského významu ve svobodné, ale postkomunistické společnosti, je díky členství ČR v EU značně rychlejší, než by tomu bylo v případě, kdyby se ČR nacházela mimo EU. Příklady jiných postkomunistických zemí, které v EU nejsou anebo ani tuto perspektivu nemají, jasně ukazují, kde by se jinak dnes nacházely české NNO.

Nicméně v této souvislosti je nutné si uvědomit, že podoba české občanské společnosti je nyní do značné míry formována a vytvářena obecnými rámcovými „evropskými“ podmínkami, které jsou určovány samotnou EU: zapojením NNO do realizace celoevropských politik, způsobem jejich financování a také důrazem, jaký kladou evropské instituce na postavení neziskových organizací jako „zprostředkovatelů“ dialogu mezi občany a těmito institucemi. Díky tomuto přístupu je neziskovému sektoru ve všech členských státech bez ohledu na národní rozdíly přisuzována ze strany EU role partnera a jednoho z hlavních sociálních aktérů. Prostřednictvím přenosu některých mechanismů (například veřejných konzultací – viz níže) z evropské na národní úroveň se i v ČR postupně vytváří **konsensuální model spolupráce** neziskových organizací s veřejnou správou. Trend zavádění tohoto modelu v ČR zesílil zejména těsně před vstupem země do EU především v souvislosti s přípravami na využívání strukturálních fondů EU. Mezi hlavní charakteristiky „evropského“ konsensuálního modelu patří předcházení konfliktů, hledání společného konsensu a řešení společenských problémů, účast (včetně jejího financování z veřejných zdrojů) neziskového sektoru na realizaci těchto řešení.

V této souvislosti stojí ale za zmínku, že během 90. let se český neziskový sektor vyvíjel i opačným směrem, a to pod vlivem zahraničních dárců, především z anglosaského prostředí. Zahraniční soukromé nadace a i zahraniční vládní programy (realizované prostřednictvím zahraničních ambasad v ČR) kladly při financování českých NNO v 90. letech silný důraz na to, aby české organizace byly schopny vytvářet protiváhu státu jako celku, kontrolovat jeho chování, upozorňovat na jeho chyby a selhání. Podobný model vztahů mezi státem a neziskovým sektorem, který je podporován ze soukromých zdrojů mecenášů či příspěvků od veřejnosti, proto nese znamení **kontroly státu, občasných konfrontací a konfliktů**. Podporovaná společenská role neziskového sektoru (spolu s médii) jako „hlídacího psa (watch dog) demokracie“ u řady českých NNO postupně oslabovala díky odchodu zahraničních dárců a díky stále slabému domácímu filantropickému zázemí. Tento vývoj měl za důsledek to, že tyto NNO musely „pragmaticky“ měnit své fundraisingové strategie tak, aby přežily. S výrazným zpřístupněním fondů

EU se však původní „watchdogová“ úloha neziskových organizací dostala do konfliktu s preferovanou rolí NNO jako partnerů státní a veřejné správy.

Před analýzou důvodů, proč evropské instituce kladou takový společenský důraz na neziskové organizace, je nutné krátce zmínit, že v EU se nejčastěji spíše mluví o organizacích občanské společnosti (Civil Society Organisations – CSOs) než o nestátních neziskových organizacích (Non-Governmental Organisations – NGOs). NNO jsou v chápání institucí EU jakousi podmnožinou CSOs, mezi které dále patří odbory, zaměstnavatelské svazy a další zájmové skupiny. České NNO si musí na podobný přístup zvyknout a naučit se hledat cestu i k dalším organizacím a subjektům patřícím mezi CSOs.

Jak již bylo řečeno, stávající význam postavení neziskového sektoru v ČR je značně ovlivňován důrazem ze strany institucí EU na spolupráci s neziskovým sektorem a jeho zapojováním do realizace politik EU. Tento důraz je přenášen na jednotlivé vlády členských zemí EU včetně české, které jsou ze strany evropských institucí (především Evropské komise (EK)) „vedeny“ k tomu, aby neziskový sektor braly vážně, seriózně s ním komunikovaly a vytvářely mu dostatečný společenský prostor.

Ze strany evropských institucí se jedná o logický postup a strategii, která je dána těmito skutečnostmi:

1) Instituce EU jsou příliš vzdáleny občanům EU a NNO jsou proto vnímány jako **mezičlánek a zprostředkovatel v komunikaci EU – občané**. I v stávající „krizové“ situaci kolem Ústavy EU se v plánech EK objevuje jako jedno z řešení zlepšení obrazu EU prostřednictvím dialogu s občany, který obstarají neziskové organizace (tzv. „Plán D“ – demokracie, dialog, diskuse).

Podobným způsobem jsou od svých voličů – občanů vzdáleni například i evropští poslanci, kteří proto zpravidla vítají podněty, studie, analýzy, nápady a připomínky posílané neziskovými organizacemi. Tento vztah se již vytvořil i mezi českými evropskými poslanci a řadou českých NNO.

V poslední době se na evropské úrovni rozmáhá fenomén konzultací, dialogu a veřejných slyšení za účasti NNO. Evropské instituce se tímto způsobem snaží předem dozvědět, jak na některé návrhy EU budou reagovat její občané a proto zve ke spolupráci NNO, které mají k lidem přímý přístup a mohou tak zprostředkovat jejich názory. EU se tím snaží předcházet budoucím konfliktům.

Podobné **konzultace s NNO** se na „nátlak“ EU konají i na národní úrovni. Jde především o účast NNO na přípravě národních programů a strategií pro využívání strukturálních fondů EU. EK zde důrazně prosazuje tzv. princip partnerství mezi veřejným a občanským sektorem, který začíná v momentu příprav a definování národních priorit a aktivit, které budou ze strukturálních fondů podpořeny. České NNO tak mají v ruce praktický ná-

stroj, jak se podílet na ovlivňování rozdělování mnohasetmilionových investic a dotací.

Bohužel v ČR na rozdíl od některých západních evropských zemí chybí tradice a i konkrétní osvědčené mechanismy pro podobné partnerské konzultace, takže jejich výsledky ve velké většině případů neodpovídají očekávání NNO. Přesto se české NNO poměrně rychle etablovaly jako významný partner pro českou veřejnou správu, který navíc často disponuje výborným odborným a znalostním zázemím (ekologie, sociální integrace, místní rozvoj, atd.).

NNO se proto staly jedním z hlavních aktérů evropského **lobbyingu**, do kterého se prostřednictvím evropských sítí NNO mohou zapojit i české organizace. Z nedávného výzkumu Nadace rozvoje občanské společnosti (NROS) a Fakulty humanitních studií University Karlovy vyplynulo, že více než polovina českých síťových a střešních organizací je členem nějaké evropské sítě. České NNO tak mají možnost ukázat na evropské úrovni svoje dovednosti, schopnosti a znalosti, díky čemuž stoupají i jejich mezinárodní prestiž a uznání, které se poté přenáší i na domácí, českou úroveň. Klasickým příkladem je ocenění odbornosti a schopností vybraných českých NNO ze strany zaměstnanců EK, kteří poté tyto organizace doporučují svým kolegům na českých ministerstvech, aby s nimi spolupracovali.

2) Evropské instituce nejsou kapacitně natolik silné, aby realizovaly sektorové politiky EU samy. Za tímto účelem „musí“ spolupracovat s neziskovým sektorem, který se tak dostává do **role vykonavatele evropských sektorových politik**. Děje se tak díky grantům z evropských fondů, které jsou vyčleněny na realizaci daných politik a které jsou často přidělovány NNO. Jedná se o takové sektorové politiky, jako je ochrana spotřebitele (vzpomeňme si na nedávné TV spoty informující občany o jejich právech spotřebitele, které „reklamovaly“ Sdružení na obranu spotřebitelů), sociální integrace, rozvojová spolupráce, humanitární pomoc, informační kampaně, mládežnické výměny. Bez zapojení NNO by byly příslušné aktivity samotných institucí EU nemyslitelné.

Díky realizaci podobných grantů financovaných EU se tak posiluje společenská prestiž a uznání českých NNO jako odborně zdatných institucí, které jsou schopny přinášet pomoc dalším občanům (sociální integrace, ochrana spotřebitele) nebo se podílet na řešení celospolečenských priorit (ekologická politika, informování o EU).

Nicméně díky finanční podpoře projektů a aktivit neziskového sektoru dochází k podpoře jen té jeho části, která poskytuje služby. Organizace zabývající se „watchdogovou“ činností poměrně zřídka mají přístup k evropským fondům a jejich činnost je pak v porovnání s servisními NNO pro veřejnost méně viditelná. Jejich význam může proto po vstupu ČR do EU klesat, pokud se jejich financování nepodaří dlouhodobě zajistit z domácích (především soukromých) zdrojů.

Shrnuto: vstup ČR do EU otevřel pro NNO mnohem větší pole působnosti a zvětšil prostor pro jejich viditelnost ze strany české veřejnosti i veřejné správy. Z velké míry je to způsobeno tlakem „zvenčí“, ze strany EK, která požaduje po vládách členských zemí EU větší spolupráci s neziskovým sektorem. V neposlední řadě mnoho NNO, včetně těch působících na místní úrovni, nyní může díky grantům EU ukázat svému okolí potenciál, který v nich dříme.

Společenská prestiž a uznání role českých NNO pramení i z toho, že díky nim je ČR více napojena na mezinárodní a především evropské dění. Díky tomuto zapojení dochází k „importu“ zahraničního know-how, zkušeností, poznatků, nápadů do českých podmínek. Zlepšuje se pak celková úroveň činnosti českých NNO, což za podmínky odpovídajícím způsobem prezentovat činnost veřejnosti jediné zvýší legitimitu NNO v očích českých občanů.

David Stulík

Člověk v tísni – společnost při České televizi, o.p.s.

david.stulik@peopleinneed.cz

3. PŘÍPRAVA NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ NA VSTUP DO EVROPSKÉ UNIE, VÝZNAM A EFEKTIVNOST PŘEDVSTUPNÍCH FONDŮ

3.1 PŘEDVSTUPNÍ PODPORA A CBC PHARE

ČR byla jako kandidátská země na vstup do EU zařazena mezi příjemce předvstupní pomoci. Jedním z nástrojů této pomoci byl vedle programů ISPA a SAPARD také program Phare, který byl zahájen již v roce 1989 a který měl připravit kandidátské země na splnění všech ekonomických, politických a dalších kritérií potřebných pro vstup do EU.

Celkový rozpočet Phare v ČR v období let 1989 – 2000 činil více než 10 miliard EUR (350 miliard Kč). V roce 2000 bylo z této částky přiděleno celkem 750 milionů EUR (26 miliard Kč), z čehož byla velká část finančních prostředků určena pro program přeshraniční spolupráce – CBC Phare (26 % z celkového objemu Phare v ČR). Všechny finanční prostředky Phare na projekty byly poskytovány jako granty. Projekty mohly realizovat kvalifikované společnosti vybrané na základě výběrového řízení nebo je prováděly specializované vládní či nevládní organizace.

V jednotlivých regionech se vedle velkých projektů realizovaly projekty menšího rozsahu (max. možná výše grantu na 1 projekt 50.000 EUR, event. 300.000 EUR u Programu obnovy zaplavených území), kdy o přidělení grantu rozhodovaly regionální orgány. Konkrétně šlo o projekty „people to people“, projekty na odstranění následků povodní nebo projekty v oblasti rozvoje venkova. Dotace z evropských zdrojů u těchto projektů dosáhla výše 4,48 mil. EUR.

Program CBC Phare byl chápán jako příprava na využívání finančních zdrojů ze strukturálních fondů jak z pohledu žadatelů, tak i administrátorů programů.

*JUDr. Vladimír Gašpar
Regionální rozvojová agentura jižní Moravy
vladimir.gaspar@rrajm.cz*

3.2 PŘÍPRAVA NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ NA VSTUP DO EVROPSKÉ UNIE, VÝZNAM A EFEKTIVNOST PŘEDVSTUPNÍCH FONDŮ PHARE

Smyslem programu Phare, který byl EK modelován a financován jako předvstupní program pro země připravující se na vstup do EU, bylo usnadnit jim přípravu na vstup do tohoto politického společenství evropských zemí. Základním cílem bylo pomoci těmto zemím splnit soubor politických a hospodářských podmínek stanovených Evropskou radou v roce 1993 a známých

jako Kodaňská kritéria, jejichž splnění bylo podmínkou pro přijetí těchto zemí do EU. Od roku 1992 zahrnoval program Phare pro ČR také Program rozvoje občanské společnosti. Úroveň neziskového sektoru byla důležitým ukazatelem transformace k demokratické společnosti, takže státy Evropského společenství zahrnuly tuto oblast do politických kritérií nutných pro vstup a také věnovaly na rozvoj neziskového sektoru velké finanční prostředky.

NROS byla založena v roce 1993 právě proto, aby jako nezávislá nadace spravovala část programu Phare určenou pro podporu NNO. *„Cílem programu bylo podporovat vznik a rozvoj nevládních organizací v ČR s cílem vytvořit prostředí, ve kterém bude vznikat a prosperovat silný, profesionální a zralý neziskový sektor. Posilovat činnosti organizací založených na občanském principu a fungujících nezávisle na státu jako jsou občanská sdružení, kluby, hnutí, obecně prospěšné společnosti a nadace.“¹*

NROS se stala nejen důležitým finančním zdrojem pro podporu neziskového sektoru, ale také významně ovlivňovala zaměření a obsahovou stránku programů, které administrovala. Pomáhala tak například při tvorbě legislativního a daňového prostředí, podílela se na vzdělávání organizací neziskového sektoru, šíření informací, vydávání publikací, výzkumech. Hlavní činností však po celou dobu zůstávalo rozdělování grantů v otevřeném výběrovém řízení na různě zaměřená témata.

Oblasti podpory se v průběhu let měnily jednak dle potřeb NNO (zpočátku např. šlo zejména o podporu nově vzniklých NNO, budování jejich organizačního a technického zázemí, vzdělávání v řízení NNO, vznik a rozvoj informačních služeb a center), jednak podle aktuálních společenských problémů, závěrů z výzkumů a pravidelných zpráv EK o plnění kritérií pro vstup ČR do EU (podpora romské integrace, začleňování znevýhodněných skupin, dlouhodobá udržitelnost NNO, advokační aktivity, fundraisingové aktivity, boj proti diskriminaci, dobrovolnictví a participace mladých lidí atd.). Zvláštní pozornost zaslouží programy věnované informovanosti občanů o EU a přípravu NNO na vstup do EU. Specifický malý program byl věnován pomoci obětem povodní v roce 2002.

Tabulka č. 1: Administrace části programu Phare NROS

Rozpočtová linie	Popis programu	Rok	Počet podpoř. projektů	Přerozdělená částka v jednotlivých kolech
CZ2003/004-338.01.01	Zlepšení dlouhodobých příležitostí pro Romy	2003 – 2006	21	925.000 EUR
CZ2002/000-282.02.02	Podpora aktivního života seniorů	2003 – 2005	65	4.332.123 EUR
CZ2002/000-282.02.01	Dlouhodobá udržitelnost rozvoje občanské společnosti	2003 – 2005	56	1.850.000 EUR
CZ2002/000-282.02.03	Obnova oblastí postižených záplavami prostřednictvím pomoci nevládních	2003 – 2005	14	930.000 EUR

¹ Program Phare v ČR 1990 – 1996. Centrum pro zahraniční pomoc, Praha, 1996, str. 31.

Rozpočtová linie	Popis programu	Rok	Počet podpoř. projektů	Přerozdělená částka v jednotlivých kolech
	neziskových organizací			
CZ0102.01	Program rozvoje občanské společnosti	2002 – 2004	60	2.697.049 EUR
CZ0011	Program rozvoje občanské společnosti	2002 – 2004	38	1.580.575 EUR
CZ0002.01	Posílení nevládních neziskových organizací / Program romské integrace Dživas Jekhetane	2001 – 2004	110	3.639.371 EUR
B7-500	Program rozvoje občanské společnosti	2001	37	1.555.606 EUR
CZ 9806	Program romské integrace Dživas Jekhetane	1999 – 2000	132	32.426.630 EUR
CZ 9207- CZ 9806	Program rozvoje občanské společnosti	1993 – 2000	1542	260.826.489 EUR
		CELKEM	401	17.509.724 EUR
		CELKEM	1674	293.253.119 Kč

Za 13 let existence programu Phare docházelo k jeho postupnému vývoji, a to jak po obsahové, tak i po formální stránce. NROS plnila důležitou roli zprostředkovatele mezi postupně se rozvíjícím neziskovým sektorem na jedné straně a EK, resp. českým státem na straně druhé. Aby NROS získala prostředky na grantování NNO, zpracovávala tzv. projektové fiše, tj. zjednodušeně řečeno projekty na jednotlivé programy. V nich musela popisovat stávající stav občanské společnosti, reflektovat zprávy o situaci v ČR zpracováváné EK a stanovovat cíle, jež bude daný program naplňovat. Tyto programy byly také EK hodnoceny z hlediska jejich relevance, účinnosti, efektivity, dopadu a udržitelnosti.

V současné době bylo provedeno nezávislé hodnocení programu Phare za roky 2000 – 2003 v ČR. Ve zprávě je konstatováno, že prostředky na neziskový sektor, které rozdělovala NROS, byly využity dobře a NROS si postupně vybudovala velmi účinnou administrativní kapacitu na řízení fondů Evropských společenství.² Ve zprávě byla zejména oceňována tzv. absorpční kapacita neziskového sektoru a efektivita NROS, díky níž mohly být tyto prostředky využity.

Kromě postupné změny týkající se obsahového zaměření programů docházelo také ke změně pravidel pro předkládání projektů, jejich posuzování a hodnocení. Administrativa spojená s evropskými granty byla složitější než u jiných dárců, což mělo z dlouhodobého hlediska pozitivní vliv na schopnost NNO psát projekty a zvládat jejich řízení a vyúčtování. V okamžiku vstupu do EU měl neziskový sektor oproti veřejné správě a firemnímu sektoru komparativní výhodu v tom, že organizace uměly psát a řídit projekty.

² Final Summary Report on the Phare Programme (2000 – 2003) in the Czech Republic, zpracováno firmou WM Enterprise pro Ministerstvo financí, Praha 2006.

Prostředky Phare administrované NROS přispěly výrazně k budování kapacity neziskového sektoru, k růstu profesionality a k lepší informovanosti veřejnosti o aktivitách NNO. NROS podpořila z prostředků Phare celkem 2075 projektů v celkové výši 293.253.119 Kč a 17.509.724 EUR (ze začátku byly přidělovány prostředky v korunách, později v eurech).

Porovnáme-li administrativní pravidla programu Phare a strukturálních fondů v ČR, byla pravidla Phare propracovaná, dlouhodobě ověřená používáním a také přehlednější a jednodušší. Je škoda, že z nich do pravidel strukturálních fondů bylo převzato tak málo.

Novým členským státům byla dána možnost využívat prostředky Transition Facility (tzv. Přechodový nástroj), které jsou určeny na dorovnání některých nedostatků, jež tyto nové členské země nestihly do doby svého vstupu do EU odstranit. Na tyto prostředky se ještě vztahuje režim Phare, který je ale upraven podle národní legislativy. NROS se o tyto finanční zdroje mohla ucházet díky získání akreditace EDIS, což je oprávnění EK udělené sedmi vybraným implementačním agenturám v ČR k tomu, aby mohly samostatně rozdělovat evropské prostředky a nesly za to plnou zodpovědnost. NROS se jako jediné organizaci ze všech střeoevropských zemí podařilo získat Transition Facility na podporu NNO. Velmi důležité je to, že se NROS podařilo získat peníze na aktivity, v nichž NNO hrají roli hlídače zájmů širší veřejnosti a na které se vždy nejhůře shánějí peníze. Celkově se z programu Transition Facility podařilo získat díky předešlým zkušenostem z Phare a vlastní aktivitě přes 5 milionů EUR k rozdělení na podporu neziskového sektoru v ČR.

*Petra Francová
Hana Šilhánová
Nadace rozvoje občanské společnosti
petra.francova@nros.cz*

3.3 BOX – CBC PHARE

Nadace Partnerství pomáhá nevládním organizacím, obcím, firmám a dalším partnerům pečovat o životní prostředí, stimulovat udržitelný rozvoj, mezisektorovou spolupráci a účast občanů na věcech veřejných.

Jedním z důvodů pro vznik programu CBC Phare byla existence programu INTERREG IIIA pro země patnáctky, a s tím související potřeba financování programu obdobného zaměření i na straně sousední, nečlenské země EU.

Pro posílení přeshraniční spolupráce a přípravu na čerpání strukturálních fondů prostřednictvím přeshraničních bilaterálních a trilaterálních projektů byl zřízen program CBC Phare.

Přímé zkušenosti Nadace Partnerství jsou z přeshraniční spolupráce jižní Morava – Dolní Rakousko, částečně s projekty česko-slovenskými, zprostředkovaně s projekty česko-německými a česko-polskými. Autor vidí významné regionální rozdíly, například v mnohem

větší otevřenosti, zkušenosti a solventnosti na německé straně, ve srovnání s ostatními sousedy, markantně se Slovenskem.

V období 1999 až 2006 Nadace Partnerství realizovala celkem 7 projektů podpořených z programu CBC Phare. Projekty byly zaměřeny především na rozvoj spolupráce v oblasti šetrné turistiky. Do projektu Moravských vinařských stezek a Greenways Praha-Vídeň s pomocí projektů Phare Nadace Partnerství zapojila desítky neziskových organizací a podnikatelů.

Administrace projektu:

Nepřehlednost výzev. Vyhlášení výzvy k předkládání projektů mělo velké zpoždění, prostředky alokované v letech 1995 až 2000 byly rozdělovány s několikaletým zpožděním, což vedlo ke snaze dohnat ve výzvách skluz, k časovému překrývání programů a z hlediska žadatele k velké nepřehlednosti výzev.

Proměnlivá terminologie. Termíny a pojmy pronikajícího „eurospeaku“ byly samy o sobě problémem. Měnil se i samotný název programu z Phare na CBC Phare, Fond malých projektů, Společný fond malých projektů, Dispoziční fond. Navíc se postupně měnily také názvy různých prvků programu, např. dělení na: malé projekty, velké projekty, people-to-people projekty, trilaterální projekty apod.

Nevyjasněnost zadávacích podmínek. Výzvy byly formulovány poměrně stručně, obsahovaly nejednoznačné pokyny, nebyly předepsané formáty příloh žádostí, například rozpočtu projektu. Postupně se formáty žádosti zpřesňovaly, jistou dobu obsahovaly např. logický rámec, později se od něj ustoupilo. Tato situace vyžadovala od žadatelů velké vypětí při sledování různých drobných i větších změn, které se objevovaly ve formátech žádostí po sobě jdoucích výzev.

Málo zkušeností s administrací. Personál pověřených agentur (tehdejších tzv. „sekretariátů pro výběr projektů“) nebyl připraven zodpovědět dotazy žadatelů.

Celkově nejasná, ale o to jednodušší pravidla. V prvních letech programu byla pravidla pro žadatele nová, ale jednodušší. Celkově se program stal výzvou pro finančně silnější subjekty v občanské a komunální sféře.

Podmínky přeshraniční spolupráce a realita:

Nekompatibilita právní formy partnerů. Opakovanou zkušeností při předkládání projektů v letech 1998 až 2001 byl paradox, kdy rakouské společnosti s ručením omezeným byly oprávněny žádat o podporu programu INTERREG, dle českých podmínek však kvůli statutu obchodní firmy nebyly tzv. „vhodným“ partnerem pro projekty Phare. Proto bylo nezbytné najít partnera se statutem neziskové organizace nebo obce. Tím se často vylučovali přirození a skuteční partneři projektů.

Kofinancování a předfinancování. Zásadní potíž byla v obecném výkladu spolupráce, která se posléze dělila na partnerské přeshraniční projekty a zrcadlové projekty. Zejména u zrcadlových, které měly za cíl co nejvíce propojit realizaci projektu na obou stranách hranice, se naplno projevil problém spolufinancování. Výklad toho, jestli je možné financovat práce související s realizací projektu i z prostředků zrcadlového partnera nebo jestli je možné platit práce vykonané zahraničním subjektem, zůstal doposud nejasný. Některé projekty financování přes hranici bez potíží zrealizovaly, projekty spadající do jiné výzvy to měly výslovně zakázáno.

Rovněž fenomén předfinancování měl ve Phare svůj vývoj. Po dlouhé etapě (od počátku Phare až do nástupu Dispozičního fondu v roce 2005) výhodného režimu zálohových plateb po podepsání smlouvy přišla doba úplného předfinancování projektu z vlastních zdrojů, a tím vyloučení finančně slabých organizací a zvýhodnění zejména obcí a dalších žadatelů s podnikatelskými aktivitami.

Opomenout nelze rovněž segment výzev pro podnikatelské projekty, které nabízely 50 % kofinancování a dlouho zůstávaly podnikateli nepovšimnuté. Patrně narážely na kulturu našich malých firem, které jsou zvyklé se svými prostředky nakládat bez omezení, což s dotacemi EU nebylo možné. Phare CBC rozhodně nebylo nástrojem podpory podnikání.

Potíže s prokazováním spolupráce. V průběhu všech výzev Phare CBC se pravidla prokazování přeshraniční spolupráce zpřísněovala. V počátcích stačilo uvést partnerskou organizaci, postupně bylo nezbytné dodat stanovy nebo statut organizace (někdy i desítky stran dokumentů), výroční zprávu organizace a tzv. „protokol o partnerství“, který musel být v originálu a podepsaný přímo zahraniční partnerskou organizací.

Oprávněnost žadatele o přeshraniční spolupráci spočívala i v tom, že sídlo žadatele leželo ve spádové oblasti Phare CBC, vymezené hranicemi okresů. Široké pásmo přeshraniční spolupráce, které tím vzniklo, vtáhlo do Phare CBC řadu subjektů, které před zahájením programu žádnou spolupráci s partnery za hranicí neměly. Efekt se projevoval ambivalentně; na jedné straně stimuloval rozšíření spolupráce do odlehlejších částí příhraničí, na druhé straně si na dotace sáhli ti šikovní, kteří si dokázali pořídit partnera „pro forma“.

Před podáním žádostí pak propukal hon na partnery a jejich dokumenty, ti ochotnější vydávali kopie svých dokladů a razítka na protokoly na počkání i organizacím, se kterými nikdy nespolupracovali.

Naplňování cílů programu Phare:

V zásadě program splnil očekávání EU v tom, že posílil přeshraniční spolupráci, vedl k postupnému uvolňování zejména sociálních, psychologických a částečně i infrastrukturálních bariér na hranicích s členskými státy EU.

Problematickým způsobem program zprostředkoval českým žadatelům první zkušenosti s administrací evropských projektů. Jedním z nejsilnějších důvodů byla nepřipravenost řídicích jednotek (zejména Ministerstva financí – (MF)) nastavit výhodnější pravidla pro využívání dotačních fondů malými žadateli. Praxe administrace programu Phare přinesla pro žadatele jistou skepsi a nedůvěru vůči administrátorům i EU samotné.

Program Phare byl výjimečným nástrojem přípravy na administrování strukturálních fondů EU. Dnes, v pozici členského státu EU, můžeme využít pouze obecné zkušenosti, platné pro fondy, které čerpáme jako řádný člen.

Závěry a doporučení:

- především zlepšit možnosti zálohování pro finančně slabší žadatele
- jednoznačně dořešit pravidla kofinancování, resp. spolufinancování ze strany zahraničního partnera.

Juraj Flamik
Nadace Partnerství
juraj.flamik@ecn.cz

4 ZAPOJENÍ NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ DO PŘÍPRAVY STRATEGICKÝCH DOKUMENTŮ PROGRAMOVACÍHO OBDOBÍ 2004 – 2006

4.1 INFORMACE JAKO NUTNÝ PŘEDPOKLAD NAPLNĚNÍ PRINCIPU PARTNERSTVÍ

Poměrně nízká orientovanost veřejnosti v problematice strukturálních fondů, Fondu soudržnosti a EU způsobila, že se celý systém přípravy rozbíhal velice pomalu a s řadou chyb. Nelze říci, že NNO byly jediným odstrčeným sektorem a nebyly jim poskytovány informace a možnost účasti na tvorbě programů. Nedostatkem informací v prvních fázích přípravy a nestrukturovaným nadbytkem informací v dalších fázích totiž trpěli stejně tak zástupci firem, měst a obcí. K tomu, aby se veřejnost úspěšně zapojila do koncipování programových dokumentů, bylo zapotřebí, aby k tomu měla dostatečné a odpovídající informace.

V průběhu let 2000 a 2001 probíhal vzdělávací projekt financovaný z programu Phare³. V rámci tohoto projektu bylo proškoleny 1600 účastníků v problematice strukturálních fondů, přednostně však byli proškoleni pracovníci z veřejného sektoru. Z tohoto počtu účastníků bylo ale pouze 10 % účastníků z řad NNO, přičemž za tyto byli považováni i účastníci mimo řady NNO, ale i z firem, tudíž dopad na NNO byl diskutabilní.

Lepší načasování vzhledem k blížícímu se vstupu do EU měly programy zastřešené NROS. Masivní informační kampaň probíhala zejména v letech 2003 a 2004, tedy relativně krátce před vstupem a těsně po něm. I když byly tyto projekty zaměřeny přednostně na NNO, zájem o informace z těchto projektů měla i města a soukromé firmy.

V těchto vzdělávacích programech se ale projevila tendence, že NNO měly primárně zájem o informace o tom, kde mohou získat finanční prostředky, jak mají připravit projekty a žádosti. Méně už se zajímaly o možnosti účasti při přípravě programových dokumentů, což by bylo z dlouhodobého hlediska strategičtější.

Přesto byly NNO, co se týče znalostí, na čerpání prostředků ze strukturálních fondů v roce 2004 asi nejlépe připraveným sektorem. Jejich problémem se však záhy ukázaly kapacitní možnosti. Například zástupci NNO v monitorovacích výborech jsou „zavaleni“ prací – studiem zpráv a již jim zbývá málo kapacit na koncepční dlouhodobou práci. Navíc tuto práci vykonávají neplaceně – k tíži mateřských organizací.

³ Preparation for structural policies training programmes at the National Network of Regional Training Institutions (Programme Nr. CZ 9807-02-02).

Příprava programových dokumentů pro období 2004 – 2006

Příprava na strukturální fondy pro období 2000 – 2006 započala již v roce 1999 přípravou Národního rozvojového plánu. V tehdejší době o přípravě programových dokumentů vědělo jen pár lidí na příslušných ministerstvech a pak ještě lidé, kteří se zajímali o regionální politiku z titulu své práce (např. vysokoškolští pedagogové a pár odborníků z konzultantských firem).

Příprava programů měla probíhat způsobem, na který nebyla veřejná správa a ani veřejnost do té doby zvyklá, ani připravená. Vzájemná spolupráce při koncipování strategických vizí nebyla příliš používanou metodou. Ze strany tvůrců existovala jakási obava z „koukání pod pokličku“ a ovlivňování zaměření programů na oblasti, které nebyly pro tvůrce prioritní. Dlouhou dobu tak veřejnost a ani potenciální žadatelé podpory netušili, že nějaké programové dokumenty vznikají.

Širší veřejnosti a s ní i neziskovým organizacím, obcím a firmám tak byla předkládána informace o tom, v jakých programech lze žádat a na těchto organizacích pak bylo, aby se v programech „našly“. Příhodnější by byl přístup formou diskuse o tom, zda mají smysl jednotlivá opatření a není zapotřebí je upravit. To by mohlo v řadě případů pomoci ke smysluplnosti plánovaného využití prostředků strukturálních fondů.

Při přípravě na programovací období 2004 – 2006 bylo patrné, že se všichni zúčastnění teprve učili. Patrné je to zejména ve srovnání s přípravou na období 2007 – 2013, kdy se veřejnost daleko více zajímá o nastavení celého systému i zaměření programů a snaží se je aktivně spoluutvářet.

*Ing. Oto Potluka
Vysoká škola ekonomická v Praze
potluka@vse.cz*

4.2 ZKUŠENOSTI SE ZAPOJOVÁNÍM NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

Uplatnění principu partnerství v České republice

Partnerství může být analyzováno z řady úhlů pohledu. V rámci tohoto příspěvku se nebudeme zabývat partnerstvím obecně. Partnerství jako předmět této analýzy je ohraničeno několika aspekty:

Sledovaný proces – zabýváme se jedním konkrétním procesem, a tím je zpracování programových dokumentů pro čerpání pomoci v rámci politiky hospodářské a sociální soudržnosti;

Sledování aktéři – za partnery se v kontextu programování rozumí podle Nařízení (COM) 1260/99 mimo centrální veřejnou správu, regionální a místní úřady, ekonomičtí a sociální partneři, ostatní relevantní organizace (včetně těch, které se zabývají ochranou životního prostředí a rovností příležitostí pro muže a ženy). Za jednoho z tradičních aktérů jsou považovány i NNO. Soustředíme se především na účast NNO všech oborů v programování, ostatní typy partnerů jsou sledovány spíše okrajově.

Čas – příspěvek se soustředí pouze na účast partnerů – především NNO – na zpracování programových dokumentů pro období 2004 – 2006. Mapuje tedy přípravný proces, jehož začátek lze datovat někdy na počátek roku 1999 a konec na cca polovinu roku 2004.

Z analýzy⁴ vyplývá, že zapojení NNO a veřejnosti do procesu vzniku a posuzování programových dokumentů se ukázalo jako jeden z nejobtížnějších problémů, a to jak na úrovni krajů, tak na úrovni národní.

Shrnutí základních pozitiv a nedostatků v partnerství při programování období 2004 – 2006

Pozitiva

Neziskové organizace, které byly dotazovány v rámci průzkumu, obvykle uváděly následující skutečnosti:

Příprava programových dokumentů pro období 2004 – 2006 byla především **poučným procesem**, který pomohl jak veřejné správě, tak neziskovým organizacím pochopit řadu skutečností o fungování v jiném sektoru. Zároveň umožnil první praktickou zkušenost s tím, jaká jsou základní pravidla a principy regionální politiky EU. Obě strany jsou shodně vděčné za tento přínos a oceňují nové informace a zkušenosti, které jim praktická účast na programování přinesla.

Je patrná **změna v chování jak u veřejné správy** (i jednotlivých úředníků), tak u NNO, v jejich vzájemném respektu a chápání mechanismů fungování protistrany, kdy jsou vzájemně oceňovány kvality obou stran a nezastupitelný přínos NNO v procesu programování. Uplynulý programovací proces je především příslibem nastupujících změn v celkovém chování veřejné správy, kdy tvrdou reglementaci snad v budoucnu nahradí étos vyjednávání, diskuze a rovnocenná spolupráce.

Díky zpracování programových dokumentů došlo rovněž k **aktivizaci některých neziskových organizací** nebo dokonce celých oborů neziskového sektoru k nové činnosti. Příprava na čerpání fondů EU měla zřetelné inovač-

⁴ Zpracování analýzy bylo zadáno v rámci projektu „Návrh systému zapojení veřejnosti do přípravy programových dokumentů na období 2007 – 2013“, pro Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Odbor Rámce podpory Společenství. Zpracovatelem analýzy bylo Centrum pro komunitní práci ČR, výkonný ředitel: Roman Haken.

ní dopady na fungování neziskového sektoru, zájem ze strany NNO o problematiku regionální politiky EU trvá a nadále se zvyšuje.

V rámci uplynulého procesu byly (snad s definitivní platností) **nastaveny základní informační nástroje pro zapojování veřejnosti a NNO do plánování** a rozhodování veřejné správy. Zcela novým aspektem bylo zapojení regionálních a lokálních NNO do řešení celonárodních otázek spojených s přípravou národních programů. Dostávaly se do procesu plánování informace přímo z terénu, kde by měla být pomoc realizována.

Díky zapojení NNO do programování byly **zviditelněny další cílové skupiny pro pomoc a podporu** (především v oblasti sociální integrace), které předtím ve stávajících programech nebyly dostatečně zohledněny. Působení NNO při programování mělo, byť omezený, modernizační vliv na fungování veřejné správy.

Nedostatky

V době zpracování programových dokumentů pro období 2004 – 2006 **není vyjasněno, které typy organizací lze považovat na NNO**, respektive které organizace mohou být považovány zpracovateli (odpovědnými ministerstvy) za relevantní partnery z neziskového sektoru v dané oblasti, oboru. Pro účely některých operačních programů to vymezila Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (RNNO). Definice se zaměřuje v podstatě pouze na občanská sdružení, nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti a církevní právnické osoby.

Jednotlivá ministerstva a jimi najatí zpracovatelé programových dokumentů příliš spoléhali na elektronickou formu komunikace. Takový přístup posiluje fenomén tzv. „digital divide“, kdy pouze lidé a organizace, které mají přístup k Internetu a elektronickým médiím, mají přístup ke klíčovým informacím. Na druhou stranu elektronická komunikace může být jedním z nástrojů, který bude předpokladem prosté existence efektivního partnerství v komplexní společnosti 21. století při intenzivních a časově velmi napjatých procesech plánování regionální politiky.

Orgány veřejné správy na regionální úrovni často pasivně čekaly na informace od řídicích orgánů a jen výjimečně sehrávaly aktivní roli v procesu komunikace.

Některé neziskové organizace (nebo celé obory neziskového sektoru) byly v programovacím procesu poměrně pasivní. Při hledání příčin jejich pasivity jsou obvykle identifikovány následující skutečnosti:

Šlo o zcela novou problematiku, se kterou neměl dosud nikdo intenzivní zkušenost (nebo jen úzká skupina jednotlivců) a každá novinka se zavádí teprve postupně. Celá problematika byla nesrozumitelná (jazyk, pravidla a postupy, efekty a reálné výstupy).

Nebyl jasný časový rámec (nejdříve nepřehledná situace v tom, v jaké fázi programování se vlastně nacházíme, a potom napnuté termíny pro připomínkování komplexních dokumentů).

Nepřehledný prostor, ve kterém se debata odehrávala – stále vyvstávaly otázky kdo komunikuje s kým, kdo je za jednotlivé výstupy odpovědný, kdo bude zapracovávat návrhy na změnu. Nejasnost procesu pak jenom velmi málo stimulovala širší skupiny lidí a organizací k účasti.

Od ministerstev byly v průběhu zpracování dokumentů distribuovány nepřesné nebo zastaralé informace a zároveň ministerstva nechtěla dávat pracovní verze dokumentů na web k připomínkám. Pak se někdy stávalo, že lidé z partnerského prostředí pracovali na již neaktuální verzi dokumentu, což později jenom zvyšovalo jejich frustraci a neochotu podílet se na dalších fázích zpracování dokumentů.

Chyběl jednotný postup pro komunikaci s veřejností, který by byl jednak všeobecně respektován všemi odpovědnými ministerstvy, ale především který by byl široce znám navenek, aby NNO, veřejnost a partneři měli představu, kterých zdrojů informací lze využít a jak se účastnit veřejné debaty nad rozvojovými prioritami ČR zpracovávanými do formátu programových dokumentů. Mezi partnery neexistovalo povědomí, jaké nástroje pro komunikaci použít a jaké bude možné ještě využít v budoucnosti. Teorie zapojování veřejnosti v této souvislosti obvykle mluví o plánu (programu) zapojení veřejnosti (partnerů) do určitého rozhodovacího procesu.

Nedostatkem na straně samotných neziskových organizací byla nevyjasněná struktura neziskového sektoru:

Nebyly a dosud nejsou dostatečně detailně popsány informační toky uvnitř sektoru, i když v posledních dvou letech byly určité kroky provedeny (viz Zpráva o stavu neziskového sektoru, kterou projednala vláda, a některé aktivity Výboru pro spolupráci s EU RNNNO);

Není zřejmá odpovědnost zástupců neziskových organizací v různých výborech a orgánech vůči neziskovému sektoru jako celku a způsob jejího prosazování. Neziskové organizace v ČR zatím nejsou zvyklé identifikovat svoje společné zájmy a ty potom koordinovaně prosazovat (určitou výjimku v tomto ohledu představují enviromentální NNO, což ovšem může být způsobeno i tím, že je jich v ČR v této oblasti aktivních poměrně málo).

NNO si neuměly (a stále neumí) najít spojence i v jiných sektorech (obce, svazky a sdružení obcí, odbory apod.), a to přestože řada zájmů je jim společných.

Výsledky a kvalita účasti NNO

V souvislosti s nedostatkem dostupných dat (neexistují žádné statistiky o počtu, kvalitě a relevanci připomínek) a s nedostatkem kapacity pro celistvější výzkum je bohužel téměř nemožné změřit reálný dopad partnerství (veřejných konzultací) na obsah programových dokumentů. Praktické dopady lze rozdělit v podstatě na dva základní výstupy:

- ❖ Díky zapojení NNO a konzultacím došlo ke změnám v programových dokumentech, které jednak zvyšují pravděpodobnost jejich pozitivních dopadů na vyvážený, trvale udržitelný socio-ekonomický rozvoj území ČR, ale rovněž vytvářejí předpoklady pro intenzivní zapojení NNO do realizace programu (tj. na úrovni financovaných rozvojových projektů).
- ❖ NNO jsou zapojeny i do rozhodovacích a monitorovacích struktur pro implementaci zpracovaných programů.

Po obsahové stránce došlo k významným posunům v textu jednotlivých operačních programů, kde byly jednak doplněny původně nezamýšlené aktivity, které jsou tradičně realizovány prostřednictvím služeb neziskového sektoru, nebo byly NNO doplněny jako koneční příjemci (příp. koneční uživatelé) u opatření, kde nejprve nefigurovaly. Tyto změny lze vysledovat téměř u všech operačních programů.

Mezisektorové partnerství⁵ na realizaci projektů je zohledňováno při hodnocení kvality žádosti. Díky tlaku NNO byly prosazeny dva nástroje:

- ❖ Pro posilování kapacit neziskového sektoru v oblasti sociálních služeb je NROS implementován tzv. globální grant
- ❖ Evropský sociální fond (ESF) umožňuje zálohové platby u projektů realizovaných NNO.

Do monitorovacích výborů jednotlivých operačních programů byli RNNO delegováni zástupci NNO. RNNO při nominaci vycházela z postupu navrženého samotnými neziskovými organizacemi, respektive jednou z existujících mezioborových platforem NNO – Pracovní skupinou „NNO a regionální rozvoj“ (www.cpkp.cz/regiony).

Závěrem lze doporučit: zapojení NNO a veřejnosti do přípravy strategických dokumentů je třeba metodicky a legislativně ukotvit jako předpoklad moderního plánování.

Bc. Roman Haken
Centrum pro komunitní práci
roman.haken@cpkp.cz

⁵ Mezisektorovým partnerstvím se zde rozumí partnerství mezi subjekty tzv. tří sektorů společnosti: (a) veřejné správy, (b) podnikatelů, (c) NNO.

4.3 UPLATŇOVÁNÍ PRINCIPU PARTNERSTVÍ

Jedním z nejpronikavějších rysů strukturální politiky je princip partnerství. Prosazuje se úspěšně v zásadách financování, přípravy i realizace projektů. Tak například obligátním kritériem pro výběr projektů v rámci Společného regionálního operačního programu (SROP) je požadavek doložit, „*jak žadatel při přípravě a realizaci projektu respektuje princip partnerství – které subjekty projekt podporují, zda mají jasně určené role, příp. podíl na spolufinancování*“.

Jak partnerství chápe samotná EU? Jen neurčitě – výslovná definice v oficiálních dokumentech neexistuje. Článek 11 Nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 z 11. července 2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1260/1999 mj. uvádí: „*Každý členský stát navazuje v případě potřeby a v souladu s platnými vnitrostátními pravidly a postupy partnerství s orgány a subjekty, jako jsou ... veškeré jiné vhodné subjekty zastupující občanskou společnost, partneři v oblasti životního prostředí, nevládní organizace a subjekty zabývající se prosazováním rovnosti žen a mužů.*“

Princip partnerství se může uplatnit:

- a) na všech úrovních (EU, členské země, regiony i na místní úrovni),
- b) ve všech etapách projektového cyklu (příprava programu – příprava projektu a žádosti – realizace projektu – vyhodnocení výsledků a dopadů).

Avšak slovo partnerství dnes zakouší obrovskou konjunkturu a používá se pro označení téměř každé situace, kdy se dají dohromady dva či více subjektů a společně něco řeší, podnikají, připravují. O pronikání „partnerství“ do současného slovníku se zasloužila právě EU. Od 90. let se partnerství stalo klíčovým znakem programů spolufinancovaných Unií a postupně převládlo jakožto zapojení národních, regionálních a místních subjektů do nových forem spolupráce.

Partnerstvím však nemůže být spolupráce krátkodobá, pro jednu ze stran nápadně nevýhodná, nové podněty nepřinášející, málo užitečná, nejasněná a neúčinná. „Skutečné“ partnerství – ať už je nebo není vyjádřeno formálním aktem – má tyto charakteristické znaky:

- ❖ vzájemná výhodnost spolupráce,
- ❖ společné cíle partnerů (často se vyjadřují ve společném programu nebo plánu aktivit),
- ❖ dlouhodobost vztahu,
- ❖ plné akceptování obsahu a forem spolupráce všemi partnery,

- ❖ potřebnost a vyváženost (každý partner přispívá něčím, co by jinak chybělo, bez čeho by se výsledek nedosáhl) a sdílení benefitů i rizik vyplývajících z partnerství,
- ❖ synergický efekt čili hodnota přidaná spoluprací: celkové pozitivní dopady pro dané území nebo cílovou skupinu jsou větší než součet efektů, které svou aktivitou dokážou vyvolat jednotliví účastníci.

Existence partnerství v jeho pravé podobě, zejména mezisektorového partnerství, je pro neziskový sektor, pro organizace občanské společnosti, vynikající příležitostí k dalšímu rozvoji činnosti a skvělým podnětem pro budoucí spolupráci s veřejnou správou na všech úrovních. Současně se akceptování tohoto principu promítá pozitivně do vztahu občanů k veřejné správě a k výkonu občanských práv.

Nicméně ve vztahu veřejné správy k partnerství s NNO přetrvávají předsudky a problémy: úřady zneužívají svou „informační, mocenskou a finanční hegemonii“ k vytváření nerovnoprávného vztahu, často nejsou ochotny zveřejňovat informace – např. o úspěšných, natož pak neúspěšných projektových žádostech. Objevily se „rady“, aby žadatel o příspěvky ze strukturálních fondů nepřijímal partnera, který do projektu nepřináší peníze, protože to nebude skutečný partner, ale jen dodavatel nebo parazit.

Také organizace neziskového sektoru se vůči veřejné správě někdy předem stavějí do názorové opozice anebo naopak do role pouhého žadatele o peníze a tím petrifikují své nerovnoprávné postavení. Přitom veřejná správa může do partnerství vnést to, co neziskový sektor nemá (totiž finanční zdroje) a NNO mohou přinést to, co nemá veřejný sektor: podnikavost, odvahu začít a jednat, pružnost, efektivnost, nasazení.

Velkou příležitostí pro rozvoj partnerství na krajské úrovni se stalo opatření 3.3 SROP, jehož účelem je připravit kraje (jak implementační orgány, tak potenciální žadatele) na využívání strukturálních fondů EU po roce 2006. Ačkoliv se krajské asociace NNO nebo alespoň některé „vybrané“ NNO staly partnery a členy řídicích týmů, ve většině krajů mají vůči veřejné správě nerovné postavení: kraj jim neposkytuje dostatek informací (např. o čerpání rozpočtu společného projektu), neradí se s nimi, neumožňuje společné rozhodování. Krajské orgány (jak zastupitelé, tak zaměstnanci krajských úřadů) často vnímají partnerství jen v jeho instrumentální roli – jako prostředek k získání „peněz a vlivu“. K partnerům z ostatních sektorů mají vztah jako k placeným dodavatelům nebo jako k názorové opozici, nikoliv jako k partnerům, s nimiž se dělí o myšlenky, odpovědnost, rizika a užitky z realizace společného záměru. Původní účel, které opatření 3.3 SROP podle EK má, zůstává z větší části nenaplněno. Jasně to ukazuje porovnání s regionálními rozvojovými partnerstvími v některých starých členských zemích (např. IRD Duhallow v jihozápadním Irsku, Strathclyde European Partnership v západním Skotsku a další).

Je třeba zdůraznit, že v letech 2004 – 2006 celkově došlo k růstu vzájemného pochopení postavení a role neziskového sektoru a veřejné správy. Stalo se tak díky větší potřebě komunikace i spolupráce při využívání strukturálních fondů EU, díky růstu kvalifikovanosti zaměstnanců veřejné správy, rostoucí osobní zkušenosti politiků a úředníků s praxí v neziskovém sektoru a díky oboustrannému poznání významu spolupráce.

To se promítlo již do přípravy současného období. Řídící orgány a zpracovatelé některých operačních programů (např. Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) pro SROP) angažovali zástupce neziskového sektoru již do přípravy opatření a usnadnili jim hrát důstojnou roli při průběžném monitoringu programu. Jiní (např. Ministerstvo zemědělství pro Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OPRVMZ)) však nepřekonalí běžné schéma: „ten, kdo má, dává, určuje – a ten, kdo potřebuje, žádá a přizpůsobuje se rozhodnutí“.

V přípravě na příští období došlo k dalšímu, nelze však jednoznačně říci, zda ještě výraznějším zapojení neziskového sektoru. Stalo se tak díky účinné aktivitě zástupců NNO (např. Asociace NNO v ČR, Centrum pro komunitní práci aj.) a smíšených poradenských orgánů (především Rady vlády pro NNO). Šlo např. o souhrn připomínek k návrhu Národního rozvojového plánu ČR a o projekt „Oponentura a doporučení k návrhům Národního rozvojového plánu a Národního strategického referenčního rámce 2007 – 2013 realizované neziskovým sektorem“. Nicméně „otvírání dveří“ pro NNO ve prospěch celé ČR nebo jednotlivých regionů a krajů zřejmě zůstává trvalým úkolem poradenských a koordinačních struktur působících v neziskovém sektoru.

Oldřich Čepelka
Asociace nestátních neziskových organizací v ČR
oldrich.cepelka@tima-liberec.cz

4.4 RÁMCOVÉ PODMÍNKY PRO ZAPOJENÍ NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

RNNO patří mezi poradní orgány vlády a pracoviště jejího sekretariátu je součástí Úřadu vlády ČR. Je jediným orgánem na úrovni státní správy, který se zabývá problematikou neziskového sektoru v obecných a nadresortních souvislostech. Je poradním, iniciačním a koordinačním orgánem bez výkonných pravomocí, který má ale možnost účinně prosazovat legitimní zájmy neziskového sektoru prostřednictvím svého předsedy, člena vlády.

RNNO vznikla usnesením vlády ČR č. 223 v roce 1998 jako nástupnický orgán po zrušené Radě pro nadace. V téže době byly její kompetence rozšířeny na problematiku neziskového sektoru jako celku. Hlavním úkolem RNNO před její další a současně poslední transformací v roce 2002 bylo roz-

dělení Nadačního investičního fondu. Tuto svoji historickou úlohu beze zbytku a úspěšně splnila. V této etapě své práce se navíc podařilo dosáhnout určité přehlednosti a logiky státní politiky vůči NNO a překonání její resortnosti, nahodilosti a roztříštěnosti. Její vymezení NNO používá v současné době celá veřejná správa. RNNO zavedla tradici každoročních rozborů financování NNO, stanovování hlavních vládních oblastí státní dotační politiky vůči NNO, vydávání roční informace o poskytování dotací NNO z veřejných rozpočtů a především RNNO připravila zásady vlády pro poskytování dotací NNO ze státního rozpočtu ČR.

V roce 2002 vláda svým usnesením č. 283 na návrh tehdejšího předsedy RNNO transformovala a změnila její strukturu. RNNO byla nově obsazena a v tomto složení pracuje dodnes. Jejími členy jsou nyní zástupci NNO, ministerstev a krajů, tedy zástupci všech skupin rozhodných pro témata, která mají na postavení a financování NNO vliv.

Hlavní a jak se ukázalo účelnou změnou byl vznik tří stálých výborů RNNO – Výboru pro spolupráci s regiony, Výboru pro Nadační investiční fond a Výboru pro spolupráci s EU. Vznik dvou z těchto výborů byl reakcí na dvě mimořádné změny ve státní politice, které měly a stále mají vliv na postavení NNO i na financování jejich aktivit. Byl to vstup ČR do EU na jedné straně a vznik krajů a související decentralizace státní správy na straně druhé. Hlavní těžiště práce RNNO se po této změně přesunulo právě do výborů a k tématům, jejichž nositeli se staly výbory.

V této publikaci nás zajímá především Výbor pro spolupráci s EU. Jeho hlavním úkolem bylo prosazování principu partnerství veřejné (především státní) správy s NNO, dále šíření informací a monitorování procesů souvisejících se vstupem do EU, včetně rovnosti příležitostí pro NNO při využívání evropských strukturálních fondů. S ohledem na tyto úkoly bylo jeho složení namodelováno tak, aby v něm byly zastoupeny všechny důležité útvary státní správy, které mají na implementaci evropských programů a fondů vliv. Vedle nich jsou členy výboru zástupci NNO, které se na téma EU dlouhodobě orientují.

Proč bylo založení tohoto orgánu potřebné? Je nepochybné, že NNO disponují v porovnání s jinými sektory společnosti mnohými kvalitami, ale také handicap. Tím, že jsou nuceny stále hledat nové zdroje finančních prostředků na své aktivity a současně hledat cesty, jak naplnit své záměry v souladu se záměry sponzorů, si dříve než např. obce osvojily projektový způsob práce. V neustálém boji o přežití svých aktivit se naučily hledat spolupracovníky a strategické spojence a poté organizovat práci v širokých partnerstvích. Těmito dovednostmi, které jsou klíčové pro využívání strukturálních fondů a Fondu soudržnosti, disponují NNO v určitém předstihu před institucemi, které jsou napojeny na veřejné rozpočty či které vytvářejí zisk. Na druhé straně jsou české NNO kapitálově velmi slabé. S ohledem na své postavení a možnosti financování nemohou vytvářet finanční rezervy, které by jim umožnily efektivní strategické plánování či předfinancování aktivit. Proto také obtížně budují své profesionální kapacity a často nedisponují do-

statkem profesionálů, kteří by zajistili posilování jejich schopností zúčastnit se uvedených procesů. Nevýhodou neziskového sektoru v ČR je také jeho roztržitost a malá schopnost dlouhodobě udržet a rozvíjet kvalifikované pracovní síly. Z vnějšího pohledu patří k handicapům NNO také nepřehlednost sektoru a určitá „proměnlivost“ jeho vnějších struktur.

S ohledem na výše uvedené v době těsně před vstupem do EU a zejména po něm sehrál tento výbor mimořádně důležitou roli. Mezi hlavní úspěchy patří:

Prosazení dvou globálních grantů, a to v Operačním programu Rozvoj lidských zdrojů (OPRLZ) a Jednotném programovém dokumentu pro Cíl 3 regionu NUTS II hlavní město Praha (JPD3). Globální granty se podařilo české straně vyjednat jako jedinému nově přistupujícímu státu a byly určeny na posílení kapacit NNO v sociální oblasti. Ojedinělým opatřením je také to, že oba globální granty spravuje neziskový, soukromoprávní subjekt, totiž NROS.

Za druhé výbor prosadil, aby zástupci neziskového sektoru zasedali v monitorovacích výborech ke všem operačním programům a k dalším programům EU, které jsou v ČR realizovány. Výbor vytvořil prostý, ale transparentní mechanismus, který umožnil, aby NNO otevřeným způsobem samy nominovaly svoje kandidáty na tyto funkce. Nej kvalifikovanější zástupci NNO se stali členy monitorovacích výborů a doplnili také samotný Výbor pro spolupráci s EU. Tím se výbor stal platformou, kde se informace o využívání evropských peněz a programů i ve prospěch aktivit a služeb NNO setkávají a jsou iniciovány návrhy na řešení vznikajících problémů. V monitorovacích výborech nyní zasedá 17 zástupců NNO ve funkci jejich členů nebo pozorovatelů.

Za třetí výbor připravil pro vládu návrh podpory NNO k využívání strukturálních fondů, který vláda přijala svým usnesením č. 1232 v roce 2003. Návrh mapoval problémy, které provázejí NNO při získávání podpory z ESF, především otázky financování sektoru. Toto usnesení vlády umožnilo poskytování záloh z ESF na vybrané projekty NNO. Vláda ho přijala navzdory odporu MF, které argumentovalo nedůvěryhodností NNO a snažilo se přenášet veškerá rizika na konečné příjemce podpory. Jedním z důsledků tohoto postoje je neschopnost ČR vyčerpat prostředky strukturálních fondů.

Na základě nominace Výboru pro spolupráci s EU a s podporou tehdejšího předsedy RNNO PhDr. Petra Mareše, CSc. bylo v roce 2004 možné prosadit zastoupení „polistopadových“ NNO v Evropském hospodářském a sociálním výboru. V tomto výboru zasedali v prvním programovacím období tři zástupci českých NNO a velmi dobře svůj sektor i stát reprezentovali. Také v druhém programovacím období měla RNNO možnost nominovat zástupce českých NNO – stal se jím Bc. Roman Haken z Centra pro komunitní práci.

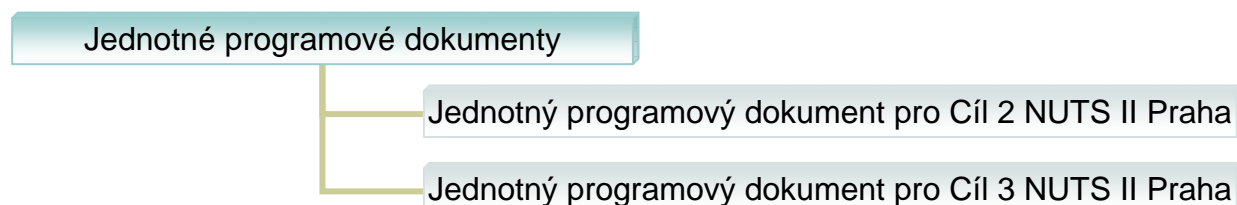
Výbor zastoupený svým předsedou sehrál také klíčovou úlohu při vyjednání alokace 11 % z celkového objemu Finančních mechanismů Evropského hospodářského prostoru a Norska do grantového schématu určeného neziskovým organizacím a při otevření možnosti NNO účastnit se všech dalších grantových programů. ČR byla v této oblasti pionýrem a český mechanismus fondu pro NNO použili pak dárci i v jiných zemích.

První programovací období skončilo. Druhé programovací období v letech 2007 až 2013 bude bezpochyby kvalitativně i kvantitativně odlišné. Český stát se naučil s evropskými strukturálními fondy zacházet a to může přinést na jedné straně jejich lepší a rychlejší využívání, ovšem na druhé straně může dojít k jejich nepřiměřeně centralizovanému využívání především státní či krajskou správou. Také soukromoprávní subjekty, včetně některých NNO, se již naučily této podpory pro své aktivity využívat. Stále však přetrvávají jejich problémy s navazováním partnerství s veřejnou správou, předfinancováním podpořených projektů atd. Je tedy zřejmé, že před Výborem pro spolupráci s EU stojí vážné, i když poněkud odlišné úkoly. I když intenzita práce celé RNNO na přelomu 2005 / 2006 polevila v důsledku politické a personální situace ve vládě (bohužel právě v době, kdy příprava operačních programů vrcholila), podařilo se alespoň zajistit zastoupení NNO v Řídícím a koordinačním výboru jako vrcholném orgánu pro přípravu dalšího programovacího období na využívání strukturálních fondů. V něm a v jeho přípravných skupinách bylo zastoupeno 7 již osvědčených zástupců NNO, kteří tak stojí v roli partnerů zástupců státní a veřejné správy. Blížící se volby a malý zájem ministra / předsedy RNNO už neumožnily oficiální cestou jmenovat zástupce NNO do pracovních skupin, které připravují operační programy na jednotlivých resortech. Zastoupení nevládek v těchto klíčových institucích je proto sporadické. Není to však jen problém vůle ze strany vlády a krajů. Trvale narážíme na nedostatek kapacity NNO věnovat se profesionálně strategickým záležitostem týkajícími se celého sektoru. A na odpověď ze strany neziskových organizací, že na takovou činnost, jakkoliv je potřebná, žádná z nich nemá peníze.

*Hana Frištenská
Nadace rozvoje občanské společnosti
hana.fristenska@nros.cz*

5. OPERAČNÍ PROGRAMY A ÚSPĚŠNOST NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ V JEJICH VYUŽÍVÁNÍ

5.1 SCHÉMA OPERAČNÍCH PROGRAMŮ



5.2 ÚSPĚŠNOST NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ V OPE- RAČNÍCH PROGRAMECH POHLEDEM ŘÍDÍCÍCH ORGÁNŮ

5.2.1 Úspěšnost nestátních neziskových organizací v Operačním pro- gramu Rozvoj lidských zdrojů

OPRLZ je jedním z programů ESF. Jeho realizace přináší zapojení státní správy, samosprávy a NNO, a to jak v podobě partnerství mezi výše uvedenými subjekty (vytvoření lepší komunikace a spolupráce mezi orgány státní správy a samosprávy a NNO je jedním z očekávaných efektů programu), tak i zcela samostatně v podobě předkládání projektů. Vzhledem k často regionálnímu založení jednotlivých NNO je jejich zapojení do realizace OPRLZ velmi významné; neziskové organizace mají blízko k dané lokalitě a nejlépe znají její specifika, problémy a potřeby.

NNO pracují na základě konkrétního zájmu o určitý problém či specifickou skupinu obyvatel, nikoli na základě povinností vzniklých ze zákona či jiných předpisů, a jsou tak nenahraditelným článkem pomoci. Svou činností se zásadně podílejí na vytváření občanské společnosti. Jejich aktivity jsou podporovány především prostřednictvím dotací ze státního rozpočtu na základě předložených projektů. Tento systém je však nejistý a závislý na každoročním schvalování státního rozpočtu. Působí tedy jako překážka dlouhodobému rozvoji neziskového sektoru jak v oblasti nabízených služeb a aktivit, tak v oblasti rozvoje lidských zdrojů. Tuto situaci se snaží ESF a jeho programy zohledňovat. OPRLZ byl vypracován pro období 2004 – 2006, a po dvou letech jeho realizace můžeme provést určité zhodnocení, jakým způsobem se NNO zapojovaly a zapojují do tohoto programu, jak byly úspěšné apod. Samozřejmě by toto téma stálo i za samostatnou evaluační studii, která by úspěšnost NNO v tomto programu komplexně zhodnotila.

V tuto chvíli lze říci, že zapojení NNO do programu bylo masivní a v některých oblastech dalo by se říci klíčové – například v oblasti podpory sociální integrace osob ohrožených či postižených sociálním vyloučením. NNO vyvíjející veřejně prospěšnou činnost v sociální oblasti představují vedle obecních, krajských a státních poskytovatelů sociálních služeb podstatný prvek ve vytváření nabídky sociálních služeb určeným osobám, které se nacházejí v nepříznivé sociální situaci.

NNO patřily v rámci OPRLZ rozhodně k těm nejaktivnějším žadatelům a předkladatelům projektů (na druhé straně tohoto žebříčku stojí například obce), a to i přes administrativní náročnost jejich zpracování a následně i řízení. Lze také pozorovat, že zájem předkládat projekty do jednotlivých výzev programu postupně rostl s tím, jak vzrůstalo povědomí a informovanost o možnostech, které ESF a OPRLZ nabízí. V neposlední řadě se zvyšovala i kvalita předkládaných projektů.

Toto zkrácené programové období dosud ukázalo, že v ČR existuje poměrně velké množství velkých NNO, které působí v nadregionálním měřítku. Jejich projekty byly, dá se říci, velmi úspěšné, kvalitně zpracované a přináší

mnohé inovace a nástroje do řešení dané problematiky. Na druhé straně se však také potvrdilo, že neziskový sektor se rozrůstá a potřebuje posílit své kapacity a podpořit další rozvoj. K tomu měl sloužit v rámci OPRLZ například i specifický nástroj – globální grant, kterému je věnována samostatná kapitola této publikace. Jeho cílem je posilovat kapacity, především těch malých a začínajících NNO, aby byly schopné v budoucnosti předkládat kvalitnější projekty a rozvíjet a profesionalizovat své služby. Nepochybně je třeba v této aktivitě posilování kapacit NNO pokračovat i v dalším období ESF, které bude od 2007 do 2013.

Je třeba zdůraznit, že zapojení NNO do realizace tohoto programu bylo umocněno také tím, že jedna jeho část (již zmíněný globální grant) byla administrována také NNO – konkrétně NROS. Díky tomuto článku docházelo k pružnému předávání informací a výměně zkušeností mezi neziskovým sektorem a Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV). Zástupci NNO byli taktéž zapojováni do poradních orgánů a pracovních skupin, které byly v rámci realizace programu vytvořeny.

NNO zapojenými do realizace OPRLZ byly:

- 1) občanská sdružení vyvíjející činnost podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů,
- 2) obecně prospěšné společnosti zřízené podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech,
- 3) církevní právnické osoby zřízené podle zákona č. 3 /2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, pokud poskytují zdravotní, kulturní, vzdělávací a sociální služby nebo sociálně právní ochranu dětí,
- 4) nadace a nadační fondy zřízené podle zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech (v oblasti sociálních služeb se bude zapojení těchto subjektů řídit zvláštním režimem – nadace neposkytují služby)

Vedle již zmíněné oblasti sociálních služeb se NNO jako předkladatelé či jako partneři zapojovaly i do dalších oblastí podpory OPRLZ, jako je zkvalitňování vzdělávání, podpora specifického a dalšího profesního vzdělávání, vzdělávání v oblasti životního prostředí atd.

MPSV, konkrétně Řídící orgán OPRLZ, si uvědomuje význam NNO pro úspěšnou realizaci projektů. Zároveň je třeba dostávat zpětnou vazbu ze strany NNO, jaký pro ně mělo zapojení se do tohoto programu význam, čeho svými projekty dosáhly (to se dozvíme mimo jiné ze závěrečných zpráv projektů, které budou předkládány v následujících dvou letech), jaké oblasti se nepodařilo pokrýt (pochopitelně v intencích pravidel ESF v ČR) apod. Období 2004 – 2006 lze vnímat jako přípravné a zácvičné období, kdy se všichni aktéři vyrovnávali s novým systémem a novými nároky na předkládání a řízení projektů z ESF. Díky této zkušenosti došlo také k navázání daleko bližší

a pružnější komunikace mezi neziskovým sektorem a státní správou, která je předpokladem pro lepší fungování občanské společnosti.

Zdenka Kučerová
Ministerstvo práce a sociálních věcí
zdenka.kucerova@mpsv.cz

5.2.2 Operační program Rozvoj lidských zdrojů a environmentální nestátní neziskové organizace

Ministerstvo životního prostředí (MŽP) mělo v právě končícím finančním období gesci za malou část OPRLZ. I toto malé procento z celkového objemu ESF alokované pro grantové schéma MŽP nazvané „Síť environmentálních informačních a poradenských center“ však pro NNO znamenalo významnou pomoc, a to více než 340 milionů korun. Přitom financování podpořených projektů z veřejných zdrojů bylo stoprocentní – 75 % pokrýval ESF, zbylých 25 % pak MŽP. Navíc projekty se financují zálohovými platbami, a to hned od počátku realizace projektu, tudíž nebylo třeba složitě hledat vlastní zdroje či úvěrovat předfinancování projektů.

Hlavním cílem celého grantového schématu bylo rozšířit a posílit stávající celorepublikovou síť environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty a také poradenství v oblasti životního prostředí a souvisejících problémech. Pokrytí republiky takovými centry bylo na počátku období (2004) velmi nestejněměrné (relativně dobře pokryté moravské regiony, naopak především západní část republiky bez dostatečného zabezpečení).

O rozdělované prostředky byl značný zájem, jak ukazuje následující tabulka:

Tabulka č. 2: Přehled projektů předložených MŽP v rámci OPRLZ

	1. výzva	2. výzva	3. výzva	CELKEM
Předloženo projektů	43	41	45	129
Požadováno mil. Kč	422	522	463	1407
Podpořeno projektů	4	11	13	28
Přiděleno mil. Kč	54	142	146	342

Pokud se podíváme na aktivity NNO podpořené v rámci všech tří grantových výzev, vychází nám jednoznačně velmi úspěšné zastoupení neziskového sektoru. Mezi podpořenými subjekty (na úrovni žadatelů i partnerů) bylo 135 NNO, 65 institucí veřejné správy (obcí, krajů, svazků obcí), 31 příspěvkových organizací (např. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a její jednotlivé Správy CHKO), 19 škol (základních, středních i vysokých), 16 podnika-

telských subjektů a 6 ostatních subjektů (např. církevní instituce, příspěvkové organizace či hospodářské komory).

Institut partnerství měl v tomto grantovém schématu zásadní význam – partnerství bylo základní vstupní podmínkou možnosti přihlásit projekt do grantové soutěže. Podmínkou zároveň bylo, aby alespoň jedním z partnerů byla instituce veřejné správy. Grantové schéma tak jakýmsi „vedlejším efektem“ přispělo rovněž ke kultivaci vzájemných vztahů a zlepšení komunikace mezi jednotlivými částmi společnosti (NNO, veřejná správa, podnikatelská sféra).

Dosavadní zkušenosti ukazují některé přednosti NNO – například mnohem vyšší míru flexibility v organizaci a koordinaci podpořených projektů. Naopak se u NNO ukazují i některé potenciální slabiny. Zejména u menších NNO se často až v průběhu realizace ukazuje, že organizace přecenila své kapacity, především personální, – a nedostatečně je zohlednila v rozpočtu projektu.

Do budoucna lze předpokládat, že neustane přísun kvalitních dobrých projektů (například včetně žádostí o financování pokračovacích aktivit projektů již podpořených). V době vzniku tohoto textu nebylo ještě zcela zřejmé, v jakém finančním objemu bude možné v období 2007 – 2013 financovat neinvestiční projekty a v jakém operačním programu se tak bude dít (zda půjde o Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost či Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost, či kombinaci obou programů). Novinkou v příštím období bude podpora investičních záměrů v oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v rámci Operačního programu Životní prostředí – žadatelé budou opět moci být i NNO. Na celé období je plánována finanční alokace ve výši zhruba 1 miliardy korun.

Jakub Kašpar

Ředitel Odboru vnějších vztahů Ministerstva životního prostředí

jakub_kaspar@env.cz

5.2.3 Úspěšnost nestátních neziskových organizací ve Společném regionálním operačním programu

SROP je programem podporujícím zejména rozvoj regionů. Přesto, že z hlediska realizace není program ještě zdaleka u konce, je možné popsat základní vztahy mezi ním a neziskovým sektorem.

Pozice neziskového sektoru ve SROP nebyla od samého počátku jednoduchá. Hlavním důvodem problémů, které se při zapojování NNO objevily, byly následující tři příčiny: MMR jako správce programu nemělo se zapojením NNO dostatek zkušeností, k měkkým (neinvestičním) projektům bylo přistupováno se značnou dávkou nedůvěry a neziskové organizace byly po-

važovány za rizikového realizátora. Tyto důvody vedly k podmínkám čerpání, které nebyly vůči neziskovým organizacím příliš vstřícné.

Program nabídl neziskovým organizacím poměrně dost možností, zejména ve formě grantových schémat vyhlášených jednotlivými kraji v oblasti rozvoje lidských zdrojů a sociální integrace v regionech a také v rámci Priority 4 zaměřené na rozvoj cestovního ruchu.

V schématu jsou uvedena opatření a podopatření, v nichž byly neziskové organizace možným předkladatelem projektu:

Tabulka č. 3: Opatření a podopatření, ve kterých byly NNO možnými předkladateli projektu

Priorita	Opatření	Podopatření
Priorita 2: Regionální rozvoj infrastruktury	2.2 Rozvoj informačních a komunikačních technologií v regionech	
Priorita 3: Rozvoj lidských zdrojů v regionech	3.1 Infrastruktura pro rozvoj lidských zdrojů v regionech	
	3.2 Podpora sociální integrace v regionech	
Priorita 4: Rozvoj cestovního ruchu	4.1 Rozvoj služeb pro cestovní ruch	4.1.1 Podpora nadregionálních služeb cestovního ruchu
		4.1.2 Podpora regionálních a místních služeb cestovního ruchu
	4.2 Rozvoj infrastruktury pro cestovní ruch	4.2.1 Podpora nadregionální infrastruktury cestovního ruchu
		4.2.2 Podpora regionální a místní infrastruktury cestovního ruchu

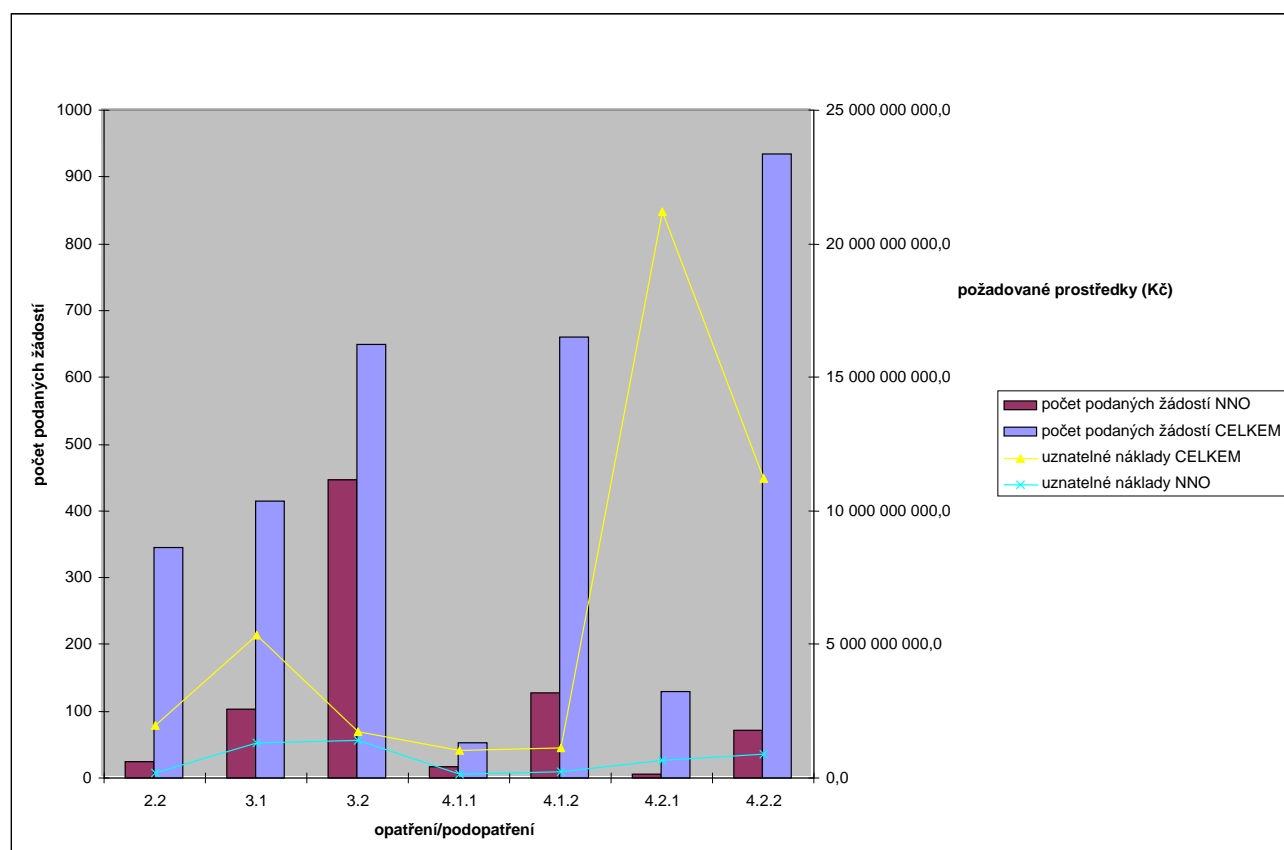
Dalším opatřením, z něhož mohly NNO čerpat, bylo opatření 3.3 – Budování absorpční a administrativní kapacity. Zde NNO mohly působit v roli tzv. partnerů projektu.

Míra zapojení neziskových organizací do jednotlivých opatření a podopatření SROP byla různá. Podle očekávání byl největší zájem v rámci grantových schémat v opatření 3.2, kde podíl NNO na celkovém počtu podaných žádostí dosáhl téměř na 70 %, podíl na požadované dotaci byl pak dokonce ještě vyšší – 81,7 %. V oblasti cestovního ruchu či informačních a komunikačních technologií se NNO naopak prosadily vůči jiným předkladatelům v mnohem menší míře.

Tabulka č. 4: Zapojení NNO do získávání dotací ze SROP

(Pod)opatření	Podíl na počtu podaných žádostí	Podíl na finančních požadavcích z předložených žádostí	Podíl na počtu schválených žádostí	Podíl na objemu dotace u schválených žádostí
2.2	6,9 %	8,5 %	2,9 %	0,9 %
3.1	24,9 %	24,47 %	19,7 %	17 %
3.2	68,7 %	81,7 %	59,9 %	76,2 %
4.1.1	32,7 %	12,7 %	25 %	4,8 %
4.1.2	19,4 %	21,8 %	11,6 %	10,9 %
4.2.1	4,6 %	3,2 %	0,0 %	0,0 %
4.2.2	7,7 %	7,8 %	7,1 %	9,4 %
CELKEM	25 %	11,1 %	24,5 %	12,1 %

Graf č. 1 Počet podaných žádostí a požadované prostředky ve SROP – NNO a celkem



Z hlediska úspěšnosti je možno říci, že neziskový sektor ve srovnání s jinými žadateli obstál. Celková dosavadní úspěšnost NNO, která činí **29,4 %**, je naprosto srovnatelná s celkovým průměrem za všechna relevantní opatření a podopatření ve výši **30 %**. Naopak ji lze považovat za dostatečně vysokou s ohledem na omezení a bariéry, kterým musí neziskové organizace na cestě k získání dotace čelit. Navíc tam, kde neziskové organizace dosáhly největší úspěšnosti, tedy v grantových schématech opatření 3.2 – Podpora

sociální integrace v regionech, jsou ještě vyhlašovány výzvy a projekty neziskových organizací ještě zvednou i průměr úspěšnosti NNO za všechna opatření.

Tabulka č. 5: Úspěšnost NNO ve vybraných opatřeních a podopatřeních SROP

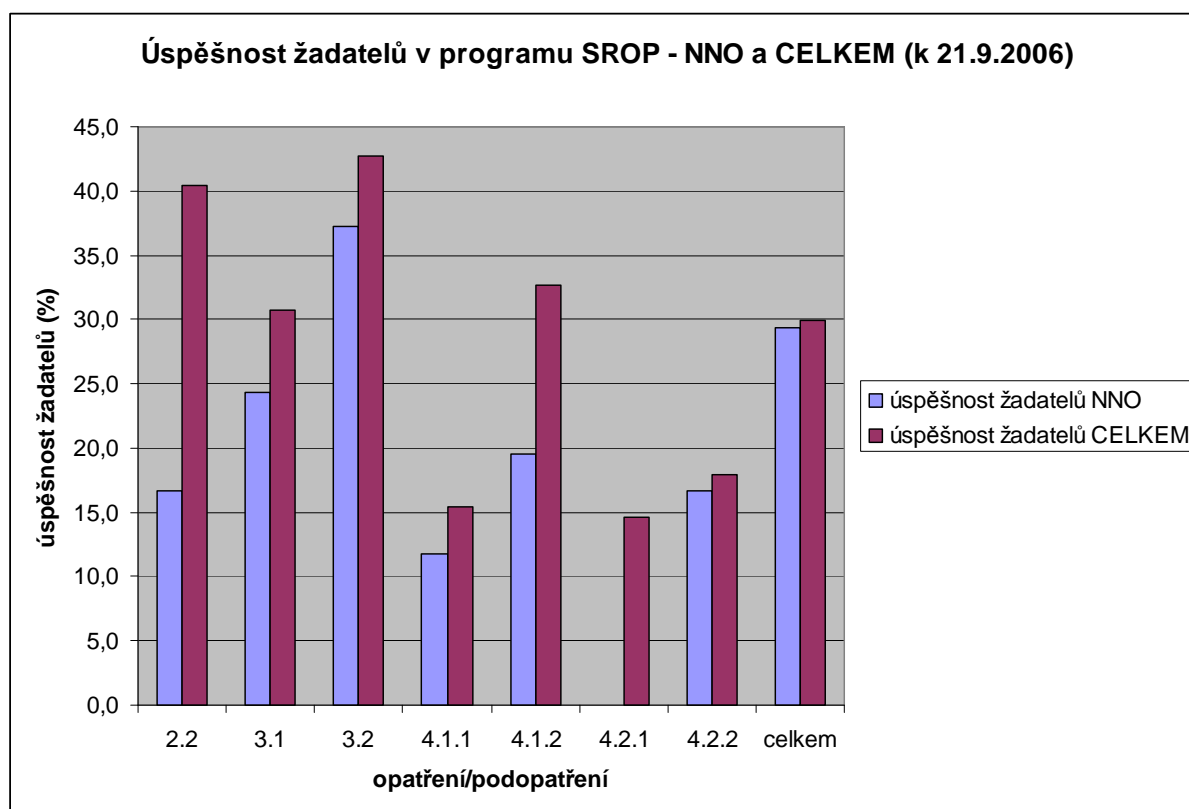
(Pod)opatření	Počet podaných žádostí	Uznatelné náklady (v Kč)	Počet schválených žádostí	Uznatelné náklady (v Kč)	Úspěšnost žadatelů (v %)
2.2	24	168.607.583,8	4	6.107.111,0	16,7
3.1	103	1.307.984.815,0	25	296.768.731,0	24,3
3.2	446	1.427.475.684,0	166	511.579.328,3	37,2
4.1.1	17	128.554.252,0	2	15.950.940,0	11,8
4.1.2	128	246.303.597,8	25	41.785.300,5	19,5
4.2.1	6	676.325.885,0	0	0,0	0,0
4.2.2	72	871.383.373,8	12	193.857.692,0	16,7
CELKEM	796	4.826.635.191,0	234	1.066 049.102,0	29,4

Tabulka č. 6: Úspěšnost všech žadatelů ve vybraných opatřeních a podopatřeních SROP

(Pod)opatření	Počet podaných žádostí	Uznatelné náklady (v Kč)	Počet schválených žádostí	Uznatelné náklady (v Kč)	Úspěšnost žadatelů (v %)
2.2	346	1.987.001.841,0	140	715.186.517,7	40,5
3.1	414	5.353.446.599,0	127	1.747.293.567,0	30,7
3.2	649	1.748.208.073,0	277	671.724.932,0	42,7
4.1.1	52	1.012.646.869,0	8	335.038.305,9	15,4
4.1.2	661	1.129.050.114,0	216	383.574.426,6	32,7
4.2.1	130	21.191.798.695,0	19	2.929.218.764,0	14,6
4.2.2	934	11.193.307.254,0	168	2.064.244.714,0	18,0
CELKEM	3186	43.615.459.445,0	955	8.846.281.227,2	30,0

Celková úspěšnost je také odrazem slabých míst neziskových organizací, díky kterým dochází k vyřazování části žádostí z formálních důvodů. Neziskové organizace nedisponují dostatečnými zdroji pro přípravu dokumentace k žádosti, ať již jde o kvalifikované zaměstnance nebo finanční zdroje na poradenské služby. Také finanční management neziskových organizací vykazuje vyšší míru problémů než u jiných předkladatelů.

Graf č. 2: Úspěšnost žadatelů v SROP – NNO a celkem (v %)



Oproti minulosti se však začínají objevovat i neziskové organizace, které velmi cíleně využívají nabízených možností jako prostředku financování a realizace projektů, které by bez získání dotace bylo možno jen obtížně uskutečnit.

Jako jednu z nejvýznamnějších bariér většího zapojení NNO do čerpání prostředků ze strukturálních fondů se jeví nutnost předfinancování, ale i spolufinancování projektů u některých opatření a podopatření, kdy i spolufinancování v minimální výši 10 % může být důvodem pro rozhodnutí projekt nerealizovat.

V průběhu realizace programu neziskové organizace opakovaně upozorňovaly na fakt, že bez zálohového financování je realizace projektů velmi náročná. Řídící orgán proto ustavil pracovní skupinu, která navrhla několik modelů financování. Většina z těchto modelů však byla považována za vysoce rizikovou. Sloučení prostředků EU spolu s prostředky státního rozpočtu do jednoho zdroje od 1. ledna 2006 si navíc vynutilo přepracování metodiky zálohování, která byla schválena až v průběhu roku 2006. Vzhledem k problémům začaly některé kraje zálohovat neziskový sektor z vlastních zdrojů, čímž přispěly k rozšíření počtu předkládaných projektů. Tato situace se však týkala pouze jednoho opatření (3.2). Pokud by bylo financování nastaveno vstřícněji, bylo by pravděpodobně zapojení neziskových organizací do čerpání programu podstatně vyšší.

Radka Soukupová
Odbor Řídící orgán SROP a JPD Praha
Ministerstvo pro místní rozvoj
radka.soukupova@mmr.cz

5.2.4 Operační program Infrastruktura dle úspěšnosti nestátních neziskových organizací

Operační program Infrastruktura (OPI) v Prioritě Zlepšování environmentální infrastruktury je nejen z hlediska schválených projektů, ale i vzhledem k čerpání finančních prostředků z evropských zdrojů jedním z neúspěšnějších operačních programů v ČR. Důkazem toho je, že již v průběhu července 2006 došlo v rámci této Priority k vyčerpání finanční alokace z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF) na rok 2004, která činila 33,1 mil. EUR.

Na úspěšný průběh tohoto operačního programu bohužel nemá příliš velký vliv účast NNO, které se na realizaci programu spolupodílejí jako koneční příjemci pomoci. Z celkového počtu 235 schválených žádostí o poskytnutí podpory v rámci priority zaměřené na kvalitativní zlepšení dílčích složek životního prostředí patří NNO pouhých 15 žádostí, tj. 6,4 %. Řada lidí jistě namítne, že tak nízké číslo schválených projektových žádostí zapříčinil fakt, že v ČR jsou NNO stále ještě považovány „za cosi jako přítěž“. Za toto malé číslo si však mohou NNO samy, a to zejména díky jejich velmi nízké účasti již při podávání žádostí o poskytnutí podpory (6,2 %). Dalším důvodem je, že velká část podaných žádostí o podporu nespĺňovala parametry veřejně přístupných implementačních dokumentů, které stanovují podmínky pro poskytnutí dotace z ERDF, či projektové žádosti nebyly zcela dopracované. Vzhledem ke skutečnosti, že programové období 2004 – 2006 je v podstatě přípravným obdobím na skutečné čerpání prostředků z evropských fondů, není nízká účast NNO na implementaci OPI příliš negativní. Další, a to obrovskou příležitostí podílet se na realizaci strukturálních fondů a Fondu soudržnosti budou mít NNO již za několik měsíců, kdy se předpokládá vyhlášení nových výzev v rámci Operačního programu Životní prostředí, který je připravován pro programové období 2007 – 2013.

V současném programovém období byl ze strany nestátních NNO největší zájem o opravy a obnovy retenčních nádrží. Z hlediska projektových žádostí NNO schválených Řídícím orgánem OPI však byly nejúspěšnější projektové žádosti na zlepšování infrastruktury ochrany ovzduší, kdy řídicí orgán schválil 40 % žádostí o podporu podaných NNO v uplynulých letech.

Pro úspěch projektových žádostí připravovaných pro příští programové období je nutné poučit se ze současných chyb. NNO by si zejména měly řádně prostudovat pokyny pro žadatele a směrnici řídicího orgánu upravující poskytování podpory z evropských fondů, dále by měly dbát na lepší zpraco-

vání projektových žádostí z hlediska technického a ekonomického apod. Pokud chtějí NNO získat finanční prostředky z evropských zdrojů a neplatit žádné sankce či dokonce vracet obdržené dotace, měly by respektovat a bezpodmínečně plnit veškeré podmínky vydaných rozhodnutí, vyhlašovat výběrová řízení v souladu s podmínkami programu a dodržovat při nich stanovené postupy. Pokud budou mít nějaké nejasnosti či pochybnosti, měly by urychleně kontaktovat pracovníky řídicího orgánu či zprostředkujícího subjektu, kterým je a bude Státní fond životního prostředí ČR (SFŽP).

Sledování webových stránek implementačních orgánů, kde jsou zveřejňovány důležité informace o programu, je přínosné nejen pro NNO. V současném programovém období doporučuji sledovat stránky provozované přímo řídicím orgánem (www.opinfrastruktura.cz), kde si mj. koneční příjemci mohou nastavit zaslání nejaktuálnějších informací o OPI a o Operačním programu Životní prostředí.

*Ing. Lenka Cinegrová
Ministerstvo životního prostředí
lenka_cinegrova@env.cz*

5.2.5 Úspěšnost nestátních neziskových organizací v Iniciativě Společenství INTERREG IIIA

NNO podaly v rámci Iniciativy Společenství INTERREG IIIA v období 2004 – 2006 řadu projektů. Jejich zájem nebyl orientován na projekty technické infrastruktury, ale především na menší projekty z oblasti lidských zdrojů. V oblasti lidských zdrojů pro podporu menších projektů vznikly již v představním období fondy, v rámci kterých se realizovaly menší projekty řádu jen několik tisíc EUR. Vzhledem k velké popularitě tohoto nástroje byly tyto fondy prolongovány i v období 2004 – 2006.

Neziskové organizace mohly podávat i samostatné projekty, ale bohužel v některých případech u těchto projektů vznikaly problémy. Řada těchto organizací si své projekty připravuje sama, protože služby různých agentur jsou většinou ve vztahu k celkovým rozpočtovým nákladům u menších projektů finančně náročné. Současně se ukázalo, že pro NNO, které disponují i omezeným odborným personálem a neměly zatím potřebné zkušenosti s podporou EU, není naplnění technických podmínek programu zcela jednoduché. Dalším důvodem, proč se NNO účastnily programu v rámci individuálních projektů v omezeném množství, byl i způsob financování. V období 2004 – 2006 byla nastavena pravidla zpětného financování, která představovala v případech těchto žadatelů značnou finanční zátěž, neboť jim byly uznatelné náklady vypláceny až zpětně, po kontrole a ověření vlastního vyúčtování. S ohledem na nízký stupeň čerpání pak v některých operačních programech (například SROP), či vybraných opatřeních některých operačních programů, docházelo v případě žadatelů o dotaci (NNO) úpravě, spočívá-

jící ve zmírnění těchto podmínek. Problematika zjednodušení podmínek čerpání je proto jednou z hlavních diskutovaných otázek pro příští období.

Z těchto důvodů se neziskové organizace v programech přeshraniční spolupráce ucházely především o podporu z tzv. Dispozičního fondu, který byl na některých hranicích nazýván Fondem malých projektů, či Fondem mikroprojektů. Jednalo se o podporu spolupráce v oblastech mládeže, kultury, sportu, cestovního ruchu a různých forem setkávání. Na tyto fondy bylo vyčleněno cca 10 % všech prostředků na každé hranici. Projekty byly realizovány formou, podobající se grantovým schémátům, tj. byla stanovena celková maximální výše podpory jednotlivých projektů, která se sice hranici od hranice nepatrně lišila, ale nepřekročila dotaci 600 tis. Kč (20 tis. EUR). Pro snazší dostupnost žadatelů a využití zkušeností s přeshraniční spoluprací v zemích byly jmenovány správci těchto fondů příslušné euroregiony po celé státní hranici, které se také samy, či prostřednictvím Regionálních rozvojových agentur, podílely na administraci projektů. Euroregiony jsou sdružení obcí, která souvisle pokrývají celé příhraniční území.

Je jich celkem 13. Většinou jde o bilaterální sdružení, v některých případech i trilaterální, vzniklá na hranicích tří států. Pro výběr projektů existovaly v rámci těchto euroregionů regionální řídicí výbory, do kterých byli zapojeni partneři po obou stranách hranice. Ve srovnání s velkými individuálními projekty byly s ohledem na značně menší finanční rozpočty projektů (nejvíce mezi 100 tis. Kč – 200 tis. Kč) adekvátně nastaveny i výrazně jednodušší podmínky, zejména u žádosti a požadovaných příloh. Výrazně rychlejší bylo i vlastní proplácení projektů, neboť se ve většině případů jednalo o jednorázové setkávací akce, či maximálně o projekty, s několikaměsíční dobou realizace.

Tato forma podpory byla vedle menších obcí, jimi zřizovaných organizací – mateřských a základních škol, nejvíce zaměřena na neziskové organizace především z oblasti mládeže, sportu, ochrany přírody atd. Přes řadu zmiňovaných potíží se dokázala s podmínkami programu většina žadatelů velice úspěšně vyrovnat a dokladem je množství úspěšně zrealizovaných malých projektů.

V současné době již byly veškeré finanční prostředky programu 2004 – 2006 alokovány a vrcholí přípravné práce na programové období 2007 – 2013, ve kterém se opět počítá s prolongací nástroje Dispozičního fondu.

RNDr. Jiří Horáček
Ministerstvo pro místní rozvoj
jiri.horacek@mmr.cz

5.2.6 Jednotný programový dokument pro Cíl 3 regionu NUTS II hlavní město Praha

JPD3 je zaměřen na podporu zaměstnanosti a rozvoj lidských zdrojů v hlavním městě Praze. Celkový rozpočet na programové období 2004 – 2006 představuje 117,6 mil. EUR, tzn. cca 3 645 mil. Kč, z toho 50 % je hrazeno z rozpočtu EU, 50 % z národních veřejných zdrojů, na nichž se podílí kromě státního rozpočtu malým dílem i rozpočet hlavního města Prahy.

Program obsahuje devět věcných opatření, přičemž ve všech patří NNO do okruhu možných žadatelů o podporu (opatření 2.3 je určeno výhradně pro NNO):

- 1.1 Rozšíření a zvýšení adresnosti aktivní politiky zaměstnanosti
- 2.1 Integrace specifických skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí
- 2.2 Sladění rodinného a pracovního života
- 2.3 Posílení kapacity poskytovatelů sociálních služeb
- 3.1 Rozvoj počátečního vzdělání jako základu celoživotního učení a z hlediska potřeb trhu práce a ekonomiky znalostí
- 3.2 Rozvoj dalšího vzdělávání
- 4.1 Zvýšení adaptability zaměstnavatelů a zaměstnanců na změny ekonomických a technologických podmínek jako podpora konkurenceschopnosti
- 4.2 Spolupráce výzkumných a vývojových pracovišť s podnikatelskou sférou, podpora inovací
- 4.3 Rozvoj cestovního ruchu

Program je řízen MPSV, do jeho realizace jsou však zapojeny další subjekty. Více než polovina prostředků je investována prostřednictvím opatření v gesci hlavního města Prahy (opatření 2.1, 3.1, 3.2 a 4.3), další významný podíl je v gesci Správy služeb zaměstnanosti, resp. Úřadu práce hlavního města Prahy (opatření 1.1, část 2.2 a část 4.1). Část je přímo implementována řídicím orgánem MPSV (opatření 4.2, část 2.2 a část 4.1) a jedno procento NROS (opatření 2.3). Těžiště programu spočívá v grantových projektech, zatímco tzv. projekty přímého přidělení představují jen relativně velmi malou část prostředků.

V současnosti je dokončován výběr a kontrahování projektů a intenzivně nabíhá čerpání úspěšných projektů. Do poloviny září 2006 bylo předloženo v rámci JPD3 1575 projektů, schváleno 633 projektů a kontrahováno 571 projektů. Příjem nových projektů je téměř ukončen (až na výjimky: probíhá 3. výzva v opatření 1.1 a připravuje se 3. výzva v opatření 2.3 na zbytkové prostředky) a přes 80 % prostředků programu je již kontrahováno. Čerpání zatím zaostává za původními předpoklady, nicméně se postupně snižuje chybovost žádostí o platby a monitorovacích zpráv a částečně i administrativní náročnost.

Dosavadní zkušenosti ukazují, že NNO se rychle naučily využívat podpory ze strukturálních fondů a nečiní jim problém vymyslet a zpracovat kva-

litní projekt. Úspěšnost NNO je vysoká, jejich projekty jsou zajímavé a osobité. Přestože v některých opatřeních se uplatňují spíše podnikatelské subjekty, za JPD3 jako celek NNO převažují. Ačkoliv monitorovací systém neposkytuje údaj o počtu NNO mezi příjemci dotací, hodně napovídá skutečnost, že z prostředků programu, vyplacených v letošním roce externím subjektům ze státního rozpočtu, bylo 50 % vyplaceno právě NNO (přičemž projekty NNO nepatří k největším co do objemu prostředků). Výhodou, nejen pro NNO, je možnost zálohování projektů a jejich stoprocentního krytí z veřejných zdrojů.

Schopnost NNO úspěšně zvládnout realizaci projektů a související administrativu a spolupracovat s veřejnou správou je rovněž srovnatelná s ostatními subjekty (nenarazili jsme na problém, který by zde stál za uvedení). Podnikatelské subjekty či školy všech typů obecně zvládají o něco lépe samotné čerpání, tj. žádosti o platby (zřejmě díky větším zkušenostem ve finanční sféře). NNO by měly zlepšit zejména dodržování harmonogramů realizace projektů. Opatření 2.1, v němž NNO výrazně převažují, které je pro ně typické a kde je velký objem finančních prostředků, patří z hlediska čerpání bohužel k podprůměrným. Naopak, opatření 2.2 a 2.3 jsou nad průměrem (pro zajímavost – v opatření 2.3 jde především o malé a začínající NNO, v opatření 2.2 převažují ženské organizace).

K častým problémům patřila například zadávací řízení, resp. výběr dodavatelů (zde doporučujeme raději předem postup konzultovat), případně nedostatky v účetnictví. Spíše ojediněle jsme narazili na problematické jednání (pokusy zřídit kancelář projektu v bytě či zaměstnat rodinné příslušníky), které se vždy podařilo řešit domluvou. Je třeba si uvědomit, že porušení pravidel, resp. potvrzené podezření na nesrovnalost, má závažný dopad nejen na realizaci projektu, ale po finanční stránce i pro samotnou NNO. Lze ale konstatovat, že většina NNO nemá zásadní problémy s předpisy a pravidly čerpání a lze předpokládat, že své zkušenosti naplno uplatní v programovém období 2007 – 2013.

Pomalý náběh čerpání programu vedl mj. i k úvahám o vhodnosti dosavadního systému výzev a grantových projektů a o přednostech čerpání prostřednictvím velkých národních, regionálních a systémových projektů přímého přidělení. Je samozřejmě jednodušší a méně administrativně náročnější řídit pár velkých projektů přímého přidělení namísto grantových schémat s velkým množstvím malých projektů s obtížně předvídatelným čerpáním. Takové zjednodušení však považuji za krátkozraké. NNO významně spolupřispívají občanskou společnost, o jejíž rozvoj bychom měli usilovat. Potřeby NNO je třeba do značné míry pokrýt z veřejných zdrojů a programy spolufinancované z ESF jsou k tomuto účelu optimální, a to i za cenu zvýšené pracnosti. Již zveřejněné programy pro období 2007 – 2013 s účastí NNO proto také počítají.

Ing. Světlana Navarová
Ministerstvo práce a sociálních věcí
svetlana.navarova@mpsv.cz

5.3 POHLED ZÁSTUPCŮ NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ V MONITOROVACÍCH VÝBORECH

5.3.1 Monitorovací výbor Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů

OPRLZ je zaměřen na zaměstnanost, zaměstnatelnost, vzdělávání, sociální integraci a rovné příležitosti s principy udržitelného rozvoje. Finančním nástrojem je ESF.

V počátečních stádiích zpracování byl operační program z úrovně ministerstev koncipován jako prostředek pro zaměstnanost a rovné příležitosti. Jeho obsahová úroveň se zvýšila aktivním zapojením NNO z širokého spektra oblastí jejich působení – sociální, ekologické, kulturní. NNO svými náměty přispěly k definování systémových projektů, zviditelnily v procesu tvorby programu další důležité cílové skupiny, rozšířily popisy typů aktivit v jednotlivých prioritách. Se svými zkušenostmi a oborovou profesionalitou byly nejen aktivními účastníky při diskusi o systémových nástrojích pro zajištění udržitelnosti procesů podpořených strukturálními fondy, ale také poskytly své zkušenosti s tzv. měkkými projekty pro část zaměřenou na administraci programu a jeho finanční řízení.

Z pohledu zástupce NNO v monitorovacím výboru musím konstatovat, že průběžný monitoring při realizaci programu přinesl pro partnerské zapojení NNO formální prostředí – přednesené připomínky prostřednictvím zasedání tohoto orgánu nebo pracovní dotazy v mezidobí byly ze strany řídicího orgánu MPSV vnímány jako nepodstatné. Zápisy z jednání neobsahovaly připomínky nebo dotazy jednotlivých členů monitorovacího výboru, náměty zástupců NNO o využití finančních prostředků z technické pomoci byly vnímány jako nepatřičné.

OPRLZ pro období 2004 – 2006 je pilotní program pro využívání ESF. Pro zkvalitnění podmínek účasti NNO je mj. třeba:

- ❖ využít výstupů z evaluačních zpráv a ze zprávy hodnotící pokrok v realizaci OPRLZ – viz www.esfcr.cz, odkaz *Evaluace*;
- ❖ využít a propojit nabyté zkušenosti delegovaných / jmenovaných zástupců NNO ve struktuře OPRLZ – monitorovací výbor, pracovní skupiny zřízené monitorovacím / řídicím orgánem se zkušenostmi jednotlivých zástupců organizací přizvaných např. do evaluačních týmů;
- ❖ zvýšit osvětu zaměřenou na praktickou přípravu partnerských projektů s využitím ESF, zkvalitnit regionální podporu pro realizátory projektů.

Hana Vlčková

SKOK o.s., členka Výboru pro spolupráci s Evropskou unií Rady vlády pro nestátní neziskové organizace

hana.vlckova@quick.cz

5.3.2 Monitorovací výbor Společného regionálního operačního programu

Objemem nejrozsáhlejší operační program je v období 2004 – 2006 SROP. Vznikl jako výsledek kompromisu při jednání s EK a zahrnuje tématicky rozmanitá opatření pro různé druhy žadatelů (podrobněji např. www.strukturalni-fondy.cz). Zjednodušeně lze říci, že největší pozornost NNO získala opatření, která byla administrována formou grantových schémat krajů (NUTS): 3.1 Infrastruktura pro rozvoj lidských zdrojů, 3.2 Sociální integrace v regionech a 4.1.2 Podpora regionálních a místních služeb cestovního ruchu.

Podmínky nastavené tímto programem byly pro NNO v zásadě „přátelské“: dopředu byla známa kritéria pro posuzování projektů, postupně bylo vyhlášováno několik kol příjmu žádostí a v druhé polovině období kraje umožnily zálohové financování úspěšných žadatelů. K celkově dobrému průběhu implementace SROP napomohl svým jednáním monitorovací výbor, v němž také měl neziskový sektor tři zástupce (ze 44 členů).

K překonávání nevýhodných nebo nespravedlivých podmínek pro žadatele z neziskového sektoru však monitorovací výbor sloužil jen málo: většinou byly návrhy zástupce neziskového sektoru překonány nesouhlasným postojem krajů nebo ministerstev. Tak tomu bylo např. s požadavkem na uznání neplacené práce na straně žadatele jako uznatelného nákladu (v plném souladu s Nařízením Komise (ES) č. 448/2004), na zálohové financování schválených projektů (podobně jako třeba v opatření 3.3 OPRLZ), na zvýšení transparentnosti výběrových procedur aj.

Větší pochopení se nakonec našlo u pracovníků samotného MMR. Tak se např. jednomu kraji podařilo prokázat, že žadatel nemusí mít „tříletou historii“, v jiném kraji se pravděpodobně zabránilo „předvýběrové manipulaci“ s žádostmi, připravilo se omezení subjektivnosti při hodnocení projektových žádostí. Jeden ze zásadních požadavků – zálohové financování projektů NNO – byl bohužel úspěšný jen opožděně a částečně. Absence záloh se přitom považuje za jednu z příčin nedostatečného čerpání pomoci ze strukturálních fondů ČR.

SROP jako celek přinesl neziskovým organizacím velký prostor pro jejich záměry a potvrdil připravenost neziskového sektoru z předchozího období: v porovnání s podniky nebo obcemi se NNO díky zkušenostem z Phare a nabídek zahraničních nadací jeví jako zkušení předkladatelé projektů. Jejich základní nevýhoda – nedostatek vlastních finančních prostředků – snad může být překonána třemi způsoby:

- a) zajištěním zálohového financování již v operačních programech,
- b) ustavením státního nebo nestátního nadačního fondu, který by půjčoval prostředky úspěšným žadatelům do doby, než je obdrží v rámci operačního programu po ukončení projektu,

- c) spojováním záměrů NNO s partnery z podnikatelského sektoru a z obcí na základě vzájemné výhodnosti a synergického efektu společného projektu.

PhDr. Oldřich Čepelka

*Omega Liberec o.s., člen Monitorovacího výboru Společného regionálního operačního programu
oldrich.cepelka@tima-liberec.cz*

5.3.3 Monitorovací výbor Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství

Monitorovací výbor OPRVMZ se po dobu svého mandátu scházel pravidelně podle plánu. Ve druhé polovině svého funkčního období se jednání uskutečňovala mimo Prahu a členové monitorovacího výboru měli možnost se seznámit přímo na místě s realizovanými projekty. Příprava na plenární zasedání probíhala formou jednání v pracovních skupinách, kterých se kromě členů monitorovacího výboru zúčastňovali i další odborníci. Pracovní skupiny svolávali úředníci ministerstva zodpovědní za jednotlivá opatření a vykonávali zároveň funkce jejich neformálních tajemníků. Aktuální problémy byly řešeny korespondenčním hlasováním členů monitorovacího výboru.

Zástupce neziskového sektoru měl možnost se zúčastnit všech jednání pracovních skupin, které projednávaly otázky spojené s přípravou plenárního zasedání monitorovacího výboru. Vzhledem k tomu, že většina hlavních rozhodnutí byla podmíněna konsenzem zemědělských nevládních organizací, nebylo možno jedním hlasem jejich rozhodnutí zvrátit a s přihlédnutím k nastavení výchozích podmínek programu to ani nebylo příliš reálné. Přesto byly některé vznesené připomínky od zástupce neziskového sektoru pracovními skupinami akceptovány a následně schváleny.

O tom, že konsenzus v projednávaných otázkách byl nezbytný, svědčí i skutečnost, že se nepodařilo pro rozpory o technickém využití prostředků na odborné vzdělávání vyčerpat částku přes 650.000 EUR pro rok 2006. Tyto prostředky byly převedeny rozhodnutím monitorovacího výboru do jiného opatření.

Závěrem je možno konstatovat, že za daných podmínek mohl zástupce neziskového sektoru ovlivňovat rozhodnutí monitorovacího výboru především jednáním v pracovních skupinách. Dále je třeba, aby se jednání monitorovacího výboru zúčastňovali zástupci všech neziskových organizací, kteří jsou do něho nominováni. V případě monitorovacího výboru tohoto operačního programu tomu tak vždy nebylo a tím byly oslabeny vyjednávací pozice neziskového sektoru.

Ing. Ivo Šašek
Úhlava o.p.s.
sasek@uhlava.cz

6. ZKUŠENOSTI Z OPERAČNÍCH PROGRAMŮ V OBDOBÍ 2004 – 2006

6.1 OPERAČNÍ PROGRAM ROZVOJ LIDSKÝCH ZDROJŮ A JEDNOTNÝ PROGRAMOVÝ DOKUMENT PRO CÍL 3 REGIONU NUTS II HLAVNÍ MĚSTO PRAHA

6.1.1 Jednotný programový dokument pro Cíl 3 regionu NUTS II hlavní město Praha

ESF a neziskové organizace – zkušenost z perspektivy řídicího orgánu v programovém období 2004 – 2006

Pro neziskové organizace nabízelo programové období 2004 – 2006 z naší perspektivy velkou příležitostí k posílení vlastních kapacit. Mám na mysli především vyškolení pracovníků a pracovníc, zvýšení jejich odbornosti, vybavení si kanceláře moderní technikou a vybudování silného týmu pro budoucí fungování. Celé opatření 2.3 – neboli globální grant – Posílení kapacity poskytovatelů sociálních služeb, bylo zaměřeno na menší či méně zkušené neziskové organizace, které se potřebují zprofesionalizovat a v příštím programovém období budou připraveny žádat v opatřeních, která disponují většími objemy prostředků. Mnoho neziskových organizací bylo dále úspěšných v opatření 2.1, které bylo zaměřeno na integraci specifických skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí. Díky tomuto opatření vzniklo mnoho chráněných dílen a pracovišť pro postižené a jiné aktivizační programy. V opatření 2.2, které bylo zaměřeno na sladování rodinného a pracovního života, bylo mezi úspěšnými konečnými uživateli mnoho ženských neziskových organizací, pro které je obecně v ČR problematické získávat prostředky pro fungování. V tomto opatření byly úspěšné projekty podporující vstup a setrvání žen v politice, projekty zaměřující se na odstranění genderových stereotypů v různých oblastech života a návrat žen a mužů na trh práce po rodičovské dovolené.

Zvláště pro neziskové organizace bylo velkou výhodou, že k projektům z ESF nebylo potřeba zajišťovat spolufinancování jiných subjektů, což může představovat problém zvláště u většího objemu prostředků. Financování projektů v ESF se skládalo z prostředků EU, státního rozpočtu a z veřejných rozpočtů. U některých opatření byly tyto prostředky hrazeny z rozpočtu hlavního města Prahy.

Protože byly prostředky na projekt vypláceny na principu zálohování a tak zvaného předfinancování, nemusely tyto organizace pro začátek vkládat žádné vlastní finanční prostředky a tudíž mnoho občanských sdružení mohlo vzniknout pouze díky ESF.

Neziskové organizace i jiné subjekty dostaly zálohu v prvním měsíci zahájení projektu ve výši až 30 % veškerých finančních prostředků a pak na základě žádostí o platbu jim byly propláceny uznatelné náklady projektu. Je pravdou, že malé neziskové organizace, které dosud nebyly zvyklé trávit pří-

liš času administrativou, mohly být zaskočeny přísně nastavenými pravidly čerpání a stoprocentní kontrolou projektů, na což v minulosti možná nebyly zvyklé. Tento systém přísné kontroly se postupně v průběhu programového období upravoval především na základě žádostí ze strany konečných uživatelů – vždy s vydáním nové Příručky pro příjemce. Problémem se ukázala nezkušenost při pořádání výběrových řízení. Vznikaly chyby z neznalosti procedury, která je velmi komplikovaná a zaslouží si více pozornosti a snad i podpory od řídicího orgánu a zprostředkujících subjektů.

Před zahájením i v průběhu celého programového období byly k dispozici všem žadatelům i příjemcům bezplatné semináře, jak napsat projekt, jak napsat monitorovací zprávu, a zároveň probíhaly s pomocí zprostředkujících subjektů osobní konzultace. Všechny organizace měly šanci využít této podpory.

V úvodu jsem hovořila o příležitosti tohoto období – vytvořit si profesionální management v neziskových organizacích. ESF nabízel velmi velké rozpětí prostředků poskytovaných na osobní výdaje – platy tak mohly být odstupňovány a mohly velmi dobře ohodnotit odborníky a odbornice v oboru a zároveň i administrativní podporu projektu. Toto mohlo napomoci k postupnému přechodu od aktivistických sdružení k profesionálním organizacím, kdy role osob v týmu jsou více diverzifikované. Hlavní pracovní náplní většiny zainteresovaných není již jen zabývat se posláním organizace, ale i administrativní činnost je posuzována jako potřebná a je také patřičně ohodnocena. Tuto oblast některé neziskové organizace poněkud podcenily a neodhadly dobře své kapacity ve velmi časově náročné práci v administraci prostředků ESF, což pak mohlo vést k problémům se zpožděním žádostí o platbu.

I pro další období stále platí: Pečlivě si prostudovat všechny příručky a promyslet si velikost realizačního týmu včetně administrativní podpory projektu. Vytvořit velmi konkrétní projekt se střízlivým odhadem klíčových aktivit a výstupů. Přemýšlet více o horizontálních tématech, především o udržitelném rozvoji a rovných šancích (ale i ostatních) a zapracovat je efektivně do projektové žádosti. Dobře ohodnotit profesionály a zajistit svým pracovníkům kvalitní průběžné proškolení. Konzultovat se zprostředkujícími subjekty, v případě problémů neváhat a kontaktovat řídicí orgán programu, navrhnout vylepšování a komunikovat o svých problémech. Jen takto může příští program fungovat ke spokojenosti všech.

Mgr. Kateřina Manová
Ministerstvo práce a sociálních věcí
katerina.manova@mpsv.cz

6.1.2 BOX – Podpora sociálního začleňování (Operační program Rozvoj lidských zdrojů)

Obecně prospěšná společnost Člověk v tísni, jejíž počátky se datují do května 1992, vznikla jako humanitární organizace s cílem pomáhat v krizových oblastech a podporovat dodržování lidských práv ve světě. V současné době se činnost této organizace dělí do 5 hlavních pilířů – Humanitární a rozvojová pomoc, Podpora lidských práv ve světě, Mezinárodní festival dokumentárních filmů o lidských právech Jeden svět, Programy sociální integrace a Vzdělávací programy.

V rámci Programů sociální integrace je nyní realizován projekt – Podpora sociálního začleňování. Projekt se zaměřuje na podporu sociální integrace cílové skupiny Romů ze sociálně vyloučených lokalit, jejichž obyvatelé mají ztížený přístup k institucionální pomoci, a to jak státní, tak nestátní. Projekt tak činí prostřednictvím koordinace aktivit v oblasti sociálních služeb (a reaguje tak na dosavadní neexistenci takové koordinace), nabídkou speciálního poradenství, přímou terénní sociální prací, aktivitami v oblasti prevence ústavní péče, motivační prací s klientem a v neposlední řadě i mapováním a nabídkou služeb zaměstnanosti v nejbližším klientově okolí. Projekt byl podpořen z ESF z OPRLZ.

Podmínky programu OPRLZ jsou vytvářeny přímo v ČR; v porovnání s celoevropskými programy jsou nastaveny příliš komplikovaně a nevycházejí z praktických zkušeností. Demotivující jsou následky tvorby detailních pravidel a příruček pro příjemce za pochodu a po vydání rozhodnutí o poskytnutí dotace. Vznikají situace, kdy rozpočet vycházel z jiných předpokladů, než je výklad těchto dodatečných komentářů. Z části to lze omluvit tím, že na prvních výzvách se to všichni teprve učili; nicméně pořád je patrná snaha administrativy přenést veškerá rizika na nositele projektu. Značné komplikace představuje Monitorovací systém strukturálních fondů Benefit, ve kterém se vyplňuje grantová žádost a ve kterém je třeba každé 3 měsíce vyplňovat žádost o platbu.

Na druhou stranu v souvislosti s programem OPRLZ je třeba zmínit také několik pozitivních skutečností. Jedná se o program, který umožňuje předfinancování projektu, resp. zálohové platby, což je mnohdy pro NNO rozhodujícím kritériem, zda jít se svými projektoвыми záměry do daného grantového schématu. OPRLZ je implementován prostřednictvím MPSV, kde jsme se setkali s velmi vstřícným a věcným přístupem při řešení problémů.

Společnost Člověk v tísni vnímá zdroje EU jako obrovskou příležitost. Důležité je nepodcenit časovou náročnost přípravy žádostí, mnohdy se jedná o práci několika lidí společně, kdy jedna činnost vyplývá z předchozí a jednotlivé kroky by měly být dobře naplánovány. Rozpočet projektu musí vycházet z potřeb jednotlivých projektových aktivit, organizační struktury projektu apod. a řídit se pravidly daného dotačního programu. S ohledem na to, že se projekty plánují na několik let dopředu, v dochází průběhu realizace logicky k častým změnám harmonogramu a proto je třeba myslet na finanční i časové rezervy. Pro úspěšné žadatele je potom velkým úkolem snažit se vybalancovat mezi nároky řídicí jednotky a vlastními možnostmi realizovat je. Důležité je nezhroutit se z nastavených pravidel a držet se písemných oficiálních informací a dokumentů, a to zejména při komunikaci s pověřenými úředníky.

Doba, která uplynula od vstupu ČR do EU, však byla přes všechny zmíněné problémy velice cennou zkušeností jak pro řídicí orgány, tak pro příjemce dotací z fondů EU, kterou bude možné využít v příštím programovacím období 2007 – 2013.

Ing. Dagmar Majnušová

Člověk v tísni – společnost při České televizi, o.p.s.

dagmar.majnusova@clovekutisni.cz

6.1.3 BOX – Kampaň pro rovnost šancí

Posláním Nadace Open Society Fund Praha je rozvoj hodnot otevřené společnosti, podpora demokracie a budování právního státu. V rámci své činnosti se Nadace Open Society Fund Praha vždy zaměřovala na problematiku, která byla ve společnosti v určitých časových obdobích aktuální. Příkladem mohou být témata přístup ke spravedlnosti, reforma justice, reforma policie, otevřenost veřejné správy či rovné příležitosti mužů a žen.

Právě na téma rovných příležitostí mužů a žen ve společnosti se Nadace Open Society Fund Praha soustředila ve své žádosti o podporu projektu Kampaň pro rovnost šancí podané do JPD3, prioritou Sociální integrace a rovnost příležitostí, opatření Sladění rodinného a pracovního života. Tento program, resp. dané opatření, je zaměřen na podporu projektů zavádějících a prosazujících rovné příležitosti při přístupu na trh práce, oslabujících předsudky vyplývající z existujících postojů vůči ženám a zvýšení všeobecného povědomí o významu rovnosti šancí.

Pokud jde o vlastní realizaci projektu v rámci zmíněného programu, tak veškeré aktivity jsou ohraničeny jasnými pravidly, monitorovacími indikátory a harmonogramem. Již příprava samotné žádosti je nutná ve speciálním počítačovém programu Benefit. Ten dává žádosti jasnou strukturu, povoluje zapsat jen určitý počet znaků a neumožňuje finálně žádost uložit bez toho, že obsahuje veškeré předepsané náležitosti. Nevýhodou tohoto systému je nicméně to, že se návrh nedá přeposílat a poskytnout ke konzultacím či komentáři nikomu jinému a žádost není možné psát na více pracovních místech. V případě úspěšného návrhu je dalším mezníkem získání vlastních finančních prostředků. Podle pravidel programu je příjemci dotace zaslána záloha ve výši 20 % z celkové výše přidělené dotace, a to do 30 dnů po zahájení realizace projektu. V případě, že si organizace naplánuje aktivity, které s sebou nesou finanční zátěž, na začátek projektu, je nucena je hradit z vlastních zdrojů. Dalším z pravidel programu je totiž závaznost schváleného harmonogramu a tudíž není možné bez žádosti o změnu přesunout termín jejich realizace na vhodnější dobu či změnit počet naplánovaných akcí. S podobnou rezervou musí organizace počítat i na závěr projektu, vzhledem k tomu, že je závěrečná platba poskytována až po ukončení a finančním uzavření celého projektu. Pro fázi realizace projektu je vytvořena Příručka pro příjemce finanční podpory projektů, která by měla stanovit jasná pravidla pro realizaci aktivit, finanční řízení, výběrová řízení, sestavení monitorovací zprávy apod. Trochu problematické nicméně je, že v průběhu projektu dochází k úpravám a změnám této příručky, přičemž pro příjemce je vždy závazné aktuální znění, což znesnadňuje orientaci v předepsaných pravidlech.

Věřím, že veškerá pravidla byla pro tento program sestavována s dobrým úmyslem transparentního využití a hospodaření s financemi z evropských zdrojů. Nicméně konečným efektem je zvýšená administrativa a účetní náročnost související s každodenní prací na projektu, která mnohdy převažuje nad realizací vlastních aktivit. Důraz, který je kladen na formální stránku projektu, jasně převyšuje nad samotným obsahem, jenž je odsouván do pozadí, což myslím nebyl záměr při vytváření pravidel JPD3.

Marta Kozáková
Nadace Open Society Fund Praha
osf@osf.cz

6.1.4 BOX – Odborné centrum pro daně, účetnictví, audit, právo a investování neziskového sektoru

Fórum dárců je občanské sdružení, zastřešující dárcy v ČR (nadace, nadační fondy, firemní dárcy). Posláním Fóra dárců je podpora filantropie v ČR – posílení nadací a nadačních fondů, vytváření podmínek firemního dárcovství a zlepšování legislativního prostředí pro filantropii. Svou činností Fórum dárců vytváří příznivé podmínky pro dárcovství na úrovni individuální, institucionální, komunitní i firemní.

Začátkem roku 2006 Fórum dárců začalo realizovat projekt Odborné centrum pro daně, účetnictví, audit, právo a investování, který byl podpořen z prostředků ESF. Tímto projektem Fórum dárců navázalo na své předchozí aktivity směřující na posílení nadací a nadačních fondů, a to cestou profesionalizace odborníků nadačních subjektů. Cílem projektu je vytvoření vzdělávacího a informačního centra pro daně, účetnictví, audit, právo a investování neziskového sektoru se specializací na nadační subjekty.

Projekt je dvouletý a je realizován ve dvou fázích. V první fázi projektu experti z neziskových organizací tvoří vzdělávací metodiku, která bude v druhé fázi projektu odzkoušena na pilotním kurzu, který vzdělá skupinu odborníků z oblasti práva, daní, účetnictví, auditu a investování s důrazem na aktuální problematiku a potřeby NNO.

Už po prvním roce lze reflektovat řadu pozitivních a zároveň negativních zkušeností souvisejících s realizací projektu. Pozitivní zkušeností je vstřícný přístup pracovníků implementační jednotky řídicího orgánu (Magistrátu hlavního města Prahy), možnost průběžné konzultace při realizaci projektu, semináře a školení pro řešitele projektu. Naopak potíže při realizaci projektu způsobovaly zejména:

- ❖ vysoká administrativa projektu,
- ❖ nevyjasněná pravidla pro čerpání rozpočtu a finanční řízení projektu a jejich průběžné měnění (např. změna systému pro zadávací řízení),
- ❖ malá flexibilita pro změny v projektu dané jeho průběžnou realizací,
- ❖ dlouhý a složitý proces proplácení záloh při financování projektu,
- ❖ rozpor mezi zálohovými platbami a účetním systémem neziskové organizace,
- ❖ náročný systém prokazování režijních nákladů organizace,
- ❖ vedení zvláštního účtu projektu se jeví jako neopodstatněné – v účetnictví je projekt veden odděleně,
- ❖ zbytečné sledování monitorovacích indikátorů – tyto ukazatele nereflektují průběh realizace projektu.

V dalším programovém období doporučujeme více zohlednit skutečnost, že řešitelem projektu je nezisková organizace, která se podstatně liší od subjektů komerčního sektoru či státní správy. Bylo by vhodné zmenšit nároky na administrativu při realizaci projektu, jeho řízení více přizpůsobit potřebám neziskových organizací (zohlednit účetní systémy neziskových organizací, jejich lidské kapacity) a umožnit větší flexibilitu při realizaci projektu.

*Monika Granja
Fórum dárců o.s.
granja@donorsforum.cz*

6.1.5 BOX – PROFESIONALITA – nástroj k udržitelnosti sociálních služeb na Mělnicko-Kokořínsku

Posláním občanského sdružení ZAHRADA je přispívat k vytváření přirozeného životního prostředí pro osoby s mentálním postižením v jejich dospělém věku.

Cílem realizovaného projektu je:

- a) posílení o.s. ZAHRADA v oblasti personální a organizačně-provozní
- b) vzdělávání pro pracovnice / pracovníky v zavádění standardů kvality sociálních služeb poskytovaných na území mikroregionu Sdružení obcí Kokořínska.

Projekt realizujeme s finanční podporou globálního grantu v rámci OPRLZ, opatření 2.3 – finančního nástroje pro podporu rozvoje kapacit NNO.

Finanční prostředky jsme využili na tvorbu a realizaci vzdělávacího modulu, na samostatnou práci na jednotlivých pracovištích, supervizi, školení v práci s počítačem, seminář práce v týmu a vzdělávání managementu organizace.

Globální grant má výhodu jednoduššího prostředí zpracování žádosti, umožňuje předfinancování projektu i zálohové platby; ostatní fáze jeho využití podléhají pravidlům zacházení s ESF.

Možnost podpory rozvoje kapacity naší organizace byla velmi přínosná. Vyzkoušeli jsme si model vzdělávání v zavádění standardů kvality přizpůsobený našim personálním podmínkám – zaměstnáváme ženy z venkovského prostředí, dlouhodobě vedené v evidenci úřadu práce nebo vyučené, bez znalosti práce s osobami s mentálním postižením.

Pro NNO je globální grant optimálním finančním nástrojem pro jejich rozvoj i zkvalitnění služeb poskytovaných jejich cílovým skupinám.

Hana Vlčková
ZAHRADA o.s.
hana.vlckova@quick.cz

6.2 SPOLEČNÝ REGIONÁLNÍ OPERAČNÍ PROGRAM

6.2.1 Hodnocení úspěšnosti nestátních neziskových organizací v opatření 3.2 Společného regionálního operačního programu

V opatření 3.2 – Podpora sociální integrace v regionech financovaném z ESF bylo zapojení NNO z celého SROP nejvyšší (cca 69 %).

Při konstrukci opatření se určitou dobu zvažovalo, které typy neziskových organizací budou relevantními předkladateli projektů. Největší diskuse se vedla o zařazení nadací mezi konečné uživatele. Při rozhodování pak převážily argumenty, že nadace jsou organizace svým posláním sloužící primárně k regrantování a ne k výkonu aktivit. Přes výhrady některých nadací, kte-

ré vedle přerozdělování finančních prostředků také poskytují služby v oblasti sociální integrace, bylo nakonec rozhodnuto, že nadace nebudou mezi spektrem neziskových organizací zařazeny.

Další diskuse se týkala možné míry spolufinancování pro NNO. Po určitém váhání se podařilo prosadit, aby se v opatření 3.2 neziskové organizace na dofinancování nijak nepodílely, resp. aby jim bylo umožněno získat z veřejných zdrojů 100 % finančních prostředků. Tento formát pak přejala většina krajů do finančního rámce svých grantových schémat. I zde se však v diskusi naplno projevila obava ze zneužití či vysoké chybovosti neziskového sektoru.

Tabulka č. 7: Zapojení NNO do získávání dotací ze SROP

(Pod)opatření	Podíl na počtu podaných žádostí	Podíl na finančních požadavcích z předložených žádostí	Podíl na počtu schválených žádostí	Podíl na objemu dotace u schválených žádostí
2.2	6,9 %	8,5 %	2,9 %	0,9 %
3.1	24,9 %	24,47 %	19,7 %	17 %
3.2	68,7 %	81,7 %	59,9 %	76,2 %
4.1.1	32,7 %	12,7 %	25 %	4,8 %
4.1.2	19,4 %	21,8 %	11,6 %	10,9 %
4.2.1	4,6 %	3,2 %	0,0 %	0,0 %
4.2.2	7,7 %	7,8 %	7,1 %	9,4 %
CELKEM	25 %	11,1 %	24,5 %	12,1 %

Z vysokého zapojení NNO lze usuzovat, že téma (sociální integrace) bylo neziskovému sektoru velmi blízké. Nicméně v tomto opatření se naplno projevil neadekvátní finanční rámec tzv. zpětného financování, kdy všechny etapy projektu musí být nejprve zaplacený z vlastních zdrojů žadatele a až následně jsou proplaceny z veřejných zdrojů. Toto finanční schéma v podstatě vyhrotilo vzájemné vztahy mezi řídicím orgánem a neziskovým sektorem.

Přes opakované výzvy ze strany NNO i krajů jako realizátorů grantových schémat na zavedení zálohového financování se nepodařilo prolomit vůli k jeho implementaci. Neziskové organizace se pokusily řešit situaci úvěrovým rámcem, o který žádaly u různých bankovních domů. Podmínky byly však pro NNO natolik nevýhodné, že tento koncept nebyl realizován. Jedinou výjimkou byla aktivita Volksbank v Jihomoravském kraji, která přispěla k nerovnováznému čerpání z hlediska krajského srovnání.

Poté, co ministr Mgr. Radko Martínek na konferenci o čerpání prostředků z ESF v prosinci 2005 veřejně odmítl koncept zálohového financování, se neziskové organizace spojily a sepsaly petice s výzvou k jeho implementaci. Na konkrétních příkladech pak demonstrovaly, jak obtížné je reali-

zovat projekt ve finančním prostředí, které je primárně nevstřícné. Vzhledem k tomu, že čerpání ESF v uvedené době bylo velmi ohroženo, byl ministrem Mgr. Radko Martínkem vydán příkaz na urychlené spuštění metodiky zálohování. Připravená metodika však musela být kompletně přepracována vzhledem ke sloučení českých a evropských prostředků do jednoho zdroje, proto byly zálohové platby umožněny až od poloviny roku 2006.

Na příkladu opatření 3.2 se ukázalo, že není-li finanční rámec nastaven vstřícně pro dominantní skupinu realizátorů (NNO), může dojít k ohrožení plánovaného čerpání, a tím i k ohrožení plánovaných cílů.

V opatření 3.2 se také projevilo rozdílné čerpání u správců grantových schémat – krajů. Vedle rozdílného přístupu k úvěrovým možnostem byla příčinou rozdílného čerpání v jednotlivých regionech také existence sítě „silných“ NNO převážně křesťanského zaměření (Charita, YMCA, Diakonie). Tyto organizace dokázaly díky územnímu pokrytí a finančnímu zázemí předfinancovat projekty z vlastních zdrojů. Vzhledem k hustší síti těchto zařízení v Jihomoravském kraji se tak tento kraj jako jediný nepotýkal s čerpáním ESF. Ostatní kraje však musely aktivovat neziskový sektor tak, aby vykryl očekávanou absorpci z alokace 2004. Ostatní předkladatelé projektů (obce a jimi zřizované organizace) se navíc potýkali s podobnými finančními problémy jako NNO.

Z hlediska úspěšnosti dosáhly neziskové organizace v opatření 3.2 také nejvyššího podílu – 37 %. I jejich podíl na počtu schválených žádostí (60 %) a objemu dotace (76 %) byl výrazně nadprůměrný. Tohoto úspěchu však bylo dosaženo zejména díky systematické podpoře NNO ze strany správců grantových schémat – krajů, které si byly vědomy faktu, že bez NNO není možné přidělené prostředky vyčerpat. Pořádaly proto nestandardní školení na podporu absorpční kapacity NNO (např. Liberecký kraj), aby alespoň trochu zmírnily jejich nevýhodnou pozici z hlediska financování.

Tabulka č. 8: Úspěšnost NNO v opatření 3.2 SROP

(Pod)opatření	Předložené projekty	Úspěšné projekty	Úspěšnost
3.2	446	166	37,2 %

*Radka Soukupová
Odbor Řídící orgán SROP a JPD Praha
Ministerstvo pro místní rozvoj
radka.soukupova@mnr.cz*

6.2.2 BOX – Oživený dům – místní partnerství neziskových organizací

Neinvestiční projekt byl financován v rámci opatření 3.2 SROP – Sociální integrace v regionech. Úspěšným žadatelem bylo občanské sdružení „D“ se svými partnery: o.s. Rytmus a Asociací NNO Libereckého kraje. Projekt byl od počátku založen na partnerství a spolupráci neziskových organizací, které měly působit v nově rekonstruovaném objektu.

Žadatel a partneři přispěli do projektu jednotlivými moduly (aktivitami), z nichž většina v kraji, v dotčeném regionu anebo v samotném Liberci dosud chyběla. Všechny přitom přímo nebo nepřímo podporovaly sociální integraci znevýhodněných osob:

Projektový modul	Cílové skupiny
Program zvýšení zaměstnatelnosti mladistvých delikventů	Mladiství vyloučení z trhu práce a ohrožení delikvencí
Občanská poradna v Jablonci nad Nisou	Různé společensky znevýhodněné skupiny
Rekvalifikační a poradenský program pro rodiče na rodičovské dovolené	Rodiče (zejména ženy) s problémy před návratem do zaměstnání
Poradna pro oběti trestných činů –telefonická linka	Oběti domácího násilí a jiné trestné činnosti (vydírání, vyhrožování, znásilnění, šikana, přepadení, krádeže, oběti podvodů)
Podpora a vyhledávání pracovního uplatnění pro osoby s mentálním postižením	Osoby s mentálním postižením
Místní partnerství a tvorba záměrů pro sociální integraci	Neziskové organizace různého zaměření
Příprava komunitních plánů sociálních služeb ve dvou obcích s rozšířenou působností	Neziskové organizace sociálních a sociálně zdravotních služeb

Projekt se tedy vztahoval na zatím nedostatečně pokrytou **oblast sociální ekonomiky**: na zvyšování kvalifikace obtížně zaměstnatelných osob a vyhledávání jejich pracovního uplatnění (včetně problémové mládeže a trestaných osob). Mezi jeho efekty lze počítat:

- ❖ **zlepšení sociálního začlenění** znevýhodněných osob,
- ❖ **zvýšení jejich kvalifikační úrovně**, konkurenceschopnosti a mobility,
- ❖ **zvýšení počtu kvalifikovaných či opětovně proškolených pracovníků a dobrovolníků** z NNO,
- ❖ **celkové zlepšení schopnosti zúčastněných organizací**, které poskytují sociální a sociálně zdravotní služby,
- ❖ **větší propojenost NNO** v Liberci,
- ❖ **větší zapojení veřejnosti** do rozhodovacích procesů (v přípravě komunitních plánů).

Především však projekt přinesl dvě inovace: 1. Originální propojení aktivit v rámci sociální integrace v Libereckém kraji. 2. Příležitost k těsnější spolupráci NNO a dalších partnerů (Probační a mediační služba, krajská asociace NNO, úřady práce a samosprávy ve městech).

Projekt však bohužel nenaplnil jeden ze stěžejních účelů: měl totiž přinést oživení dříve nevyužívané budovy bývalé Zvláštní školy v Liberci, kterou žadatel získal od magistrátu města. Občanské sdružení „D“ se se svými partnery chystalo zajistit rekonstrukci objektu a jeho projektová žádost v opatření 3.1 SROP pro tento účel byla již dříve přijata. Nebylo to však nic platné. Magistrát trval na takovém znění kupní smlouvy, které ve svém důsledku

zabránilo získat úvěr od banky. Kraj neposkytl na realizaci rekonstrukce zálohu (i když to bylo technicky, finančně a časově možné). Žadatel nesehnal potřebné prostředky ani odjinud a nakonec musel od smlouvy s krajem upustit a investiční projekt nerealizoval.

Dům v Liberci tedy zůstal neoživen. Oživí ho změna v přístupu veřejné správy v novém období?

Oldřich Čepelka

Asociace nestátních neziskových organizací Libereckého kraje

oldrich.cepelka@tima-liberec.cz

6.2.3 Hodnocení úspěšnosti nestátních neziskových organizací v opatření 3.3 Společného regionálního operačního programu

V opatření 3.3 – Posilování absorpční a administrativní kapacity financovaném z ESF bylo zapojení NNO podřízeno odlišnému konceptu implementace. Projekty byly předkládány pouze kraji (celkem pouze 13 projektů) a jejich cílem je vybudování rozvojového partnerství za účelem zvýšení schopnosti kraje čerpat finanční prostředky EU v následujícím programovacím období. Projekt trvá celé stávající programovací období a jeho specifikem je fakt, že partneři mohou k projektu přistupovat v průběhu celé jeho existence.

Zcela záhy se jako závažná komplikace projektu ukázala skutečnost, že v českém právním řádu není definován pojem „partner“, což vyvolalo dlouhou diskusi mezi MF a řídicími orgány operačních programů, které s tímto konceptem počítaly. Vzhledem k nemožnosti aktualizovat rychle právní prostředí se jednotlivé řídicí orgány uchýlily k alternativním řešením, což v případě projektu v opatření 3.3 SROP znamenalo, že limit prostředků, které může kraj partnerům přerozdělovat, byl stanoven ve výši 2 milionů na jeden právní subjekt. Partneři (také NNO) mohou realizovat aktivity v projektu na základě tzv. partnerské smlouvy, která specifikuje jednotlivé výstupy a stanovuje, že partneři si za své aktivity nemohou účtovat žádný zisk. Tento koncept má však mnohá úskalí a jeho realizace je značně riziková s ohledem na účetní postupy vyplývající z české legislativy.

Samotný projekt má několik fází: budování partnerství (aktivita, která prolíná celým projektem), mapování potřeb, plán vzdělávání všech potenciálních předkladatelů projektů, přijetí konsensuální krajské strategie, vytvoření zásobníku projektů pro příští programovací období.

Finálním výstupem projektu jsou připravené konkrétní či modelové projekty, ale hlavním tématem projektu je budování partnerství. Tento nový fenomén, v EU zcela zásadní, je však realizován s velkými obtížemi. První komplikací je fakt, že partnerství, které je podmínkou realizace projektu, je zde „nařízeno“ shora. Je navíc řízeně strukturováno: kraje musely navázat

spolupráci se všemi cílovými skupinami potenciálních předkladatelů projektů. S většinou těchto cílových skupin kraj spolupráci v nějaké podobě navázání měl: hospodářské komory, regionální sdružení měst a obcí, regionální vysoké školy – to vše byli partneři, s nimiž existovala na krajích určitá zkušenost. Podnikatelé patří k běžným partnerům samospráv, územní samosprávy jsou propojeny politickými stranami a expertní sektor je využíván pro tvorbu nezbytných analytických podkladů pro rozhodování. Proto se jako nejproblémovější jevil od počátku vztah s neziskovým sektorem.

V některých krajích převládala neochota pracovat se strukturami, které jsou z pohledu krajské samosprávy amorfní: dle statistických dat je v kraji až několik tisíc neziskových organizací, které však z 80 % – 90 % nevyvíjejí žádnou činnost. Jako problém se také ukázal fakt, že v některých krajích neexistovala střešní krajská organizace, která by sdružovala či zastupovala většinu neziskových organizací (Asociace neziskových organizací apod.). Mnohdy se také ukázalo, že NNO nejsou s to se dohodnout na jednom zástupu a nabízejí kraji střešní organizace z různých oborů („sociální“ NNO, „ekologické“ NNO apod.). V této fázi projektu se ukázalo, že některé kraje nedisponují ani databází NNO a že celková představa o NNO se vyvíjí převážně na znalosti organizací, které čerpají prostředky z krajských grantových programů. Proto byla do projektu vložena i možnost tvorby takovýchto databází, které by provázaly neziskový sektor s veřejnou správou.

Vzhledem k těmto problémům byla v některých krajích jistá nevěle zapojit mezi partnery také organizace zastupující neziskový sektor, proto musel řídicí orgán zvláštním pokynem rozvrhnout složení členů v řídicích strukturách projektu. Z tohoto pokynu vyplynulo, že kraj si musí zvolit partnera, který bude zastupovat i neziskový sektor. Kraje pak byly nuceny buď motivovat organizace k vytvoření takového uskupení či zvolit jednu NNO a trvat na tom, aby sama získala mandát zastupovat celý sektor. Opět se zde objevil prvek nedobrovolnosti, bez něhož by však v některých krajích neziskový sektor pravděpodobně nebyl zastoupen vůbec.

Po období vyjednávání byla nakonec v každém kraji ustavena organizace zastupující neziskový sektor. Její představitel je většinou také člen řídicího týmu projektu. Organizace by měla ostatním neziskovkám zprostředkovávat informace o projektu, o jeho výstupech, informovat je o možnostech a zpětně zprostředkovávat řídicímu týmu projektu jejich potřeby.

Tabulka č. 9: Přehled organizací zastupujících neziskový sektor v jednotlivých projektech opatření 3.3 SRP

Kraj	Zástupce neziskového sektoru
Středočeský	Olivova nadace (info@olivovanadace.cz), FOKUS Střední Čechy (st.cechy@fokus-praha.cz), Společnost pro rozvoj Českého krasu (srck@srck.cz), Český svaz ochránců přírody Vlašim (vlasim@csop.cz)
Jihočeský	Orbis Viridis, Nadace Jihočeské cyklostezky (nadace@jihoceske-cyklostezky.cz), Spolek pro obnovu venkova, Jihočeská společnost pro rozvoj lidských zdrojů (havlikova@jsrlz.cz), Jihočeská agentura pro

Kraj	Zástupce neziskového sektoru
	podporu inovačního podnikání (info@jaip.cz), Agora CE (info@agora-ce.cz), Místní akční skupina Hlubocko-Lišovsko (info@mashl.cz)
Plzeňský	Asociace nestátních neziskových organizací Plzeňského kraje (an-nopk@seznam.cz), Národní rada zdravotně postižených (nrzp@nrzp.cz), Plzeňská krajská rada zdravotně postižených, Základní organizace Českého svazu ochránců přírody (csop.hasina@seznam.cz)
Ústecký	Asociace neziskových organizací Ústeckého kraje (www.volny.cz/anouk)
Karlovarský	Asociace nevládních neziskových aktivit Karlovarského kraje (www.sweb.cz/annakk)
Vysočina	Klub Sluníčko (tb@klubslunicko.cz), KOUS – Koordinační uskupení nestátních neziskových organizací v kraji Vysočina
Jihomoravský	Asociace nestátních neziskových organizací Jihomoravského kraje – BANNO (icmbrno@ok.cz)
Liberecký	Asociace nestátních neziskových organizací Libereckého kraje (an-nolk@seznam.cz)
Pardubický	Koalice neziskových organizací Pardubického kraje (malek@chrudimka.cz)
Královéhradecký	Centrum rozvoje Česká Skalice (kveta.lezovicova@vilacerych.cz), Církev československá husitská (dieceze.hradec@ccsh.cz), Trutnov, INEX-SDA, Kostecké Horky, PROSTOR PRO (petr@prostorpro.cz), Junák, Svaz skautů a skautek ČR (skaut@junak.cz), Oblastní spolek Českého červeného kříže v Hradci Králové (cckhk@seznam.cz), Mateřské centrum Kapička Jičín (mckapicka@quick.cz), Občanské poradenské středisko (ops@email.cz), Sdružení ozdravoven a léčeben okresu Trutnov (info@ozdravovna.cz)
Zlínský	Knihovna Kroměřížska (knihovna@knihkm.cz) , Centrum pro komunitní práci Východní Morava (vychodni.morava@cpkp.cz), Společnost pro komunitní práci Vsetín (info@spkp.cz), Občanské sdružení Tradice Bílých Karpat (tbk@ecn.cz), Institut pro regionální spolupráci (info@irc-eu.com)
Olomoucký	UNO – Unie neziskových organizací (www.cpkp.cz/uno)
Moravskoslezský	TRIANON, občanské sdružení, IKOR Institut komunitního rozvoje (dana.divakova@ikor.cz)

Do značně obtížné situace se dostaly ty kraje, které s budováním partnerství neměly žádné zkušenosti a pro které bylo sdílení rozhodování o klíčových strategiích kraje politickým problémem. Zde je nutné zmínit pozitivní vliv projektu na prostředí, kde bylo obvyklou praxí, že rozhodování se dělo bez zapojení veřejnosti. Není však možné přehlédnout, že se i tento koncept prosazuje velmi obtížně a je podrobován mnohým zkouškám. Jednou z nich je samozřejmě možné rozdělení „světa“ na „přátele“ a „ty ostatní“. Partneri z první skupiny se jakoby stali těmi, kteří opětovně využívali výhod včasných informací, možností projektu ve formě zahraničních stáží, apod. Jen neustálou veřejnou kontrolou a informovaností je pak možné čelit těmto nedemokratickým praktikám, které jsou na hraně transparentnosti. Role NNO je v tomto směru klíčová, zejména pokud jejich zástupce v projektu na tento model nepřistoupí.

Tabulka č. 10: Přehled webových stránek projektu opatření 3.3 SROP v jednotlivých krajích

Kraj	Webové stránky projektu
Středočeský	www.kr-stredocesky.cz/index.asp?thema=2018&category=
Jihočeský	www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par%5Bid_v%5D=946&par%5Blang%5D=CS
Plzeňský	http://bak.kr-plzensky.cz
Ústecký	http://brouk.kr-ustecky.cz
Karlovarský	www.kr-karlovarsky.cz/kraj_cz/EU/projekt3
Vysočina	www.partnerstvi-vysocina.cz
Jihomoravský	www.partnerstvi-jmk.cz
Liberecký	http://www.partnerstvi-lk.cz
Pardubický	
Královéhradecký	http://www.cep-rra.cz/epc
Zlínský	www.novastrategiezk.cz
Olomoucký	www.kr-olomoucky.cz/OlomouckyKraj/ Evropsk%C3%A1+unie/Partnerstv%C3%AD+pro+rozvoj+kraje+%28Projekt+SROP+3.3%29/%C5%A1ablona+EU_CZ.htm?lang=CZ
Moravskoslezský	www.partnerstvi-msk.cz

V této souvislosti je třeba uvést velmi příznivou roli kraje Vysočina, který jako jeden z mála navázal na své předchozí zkušenosti s budováním partnerství a stal se neformálním leaderem ostatních krajů v postupech, které měl již ověřeny z předcházejícího období. Na jeho příkladě začalo vznikat i v ostatních krajích prostředí vstřícné k zapojování partnerů do rozhodování, což u mnohých krajů znamenalo přehodnocení jejich postoje zejména vůči neziskovému sektoru.

V současné době se již projekty ve všech krajích realizují a neziskové organizace pomalu získávají svůj vliv a budují si svou pozici. V některých krajích byl pro neziskový sektor dokonce vyškolen speciální euromanažer – poradce pro vytváření projektů a člověk znalý souvislostí v evropské agendě.

Pro zájemce z řad neziskového sektoru jsou také pořádána školení a stáže v zahraničí. U nich se také projevila slabá pozice NNO; kraje se snažily vysílat na zahraniční studijní pobyty jen své úředníky. Řídící orgán musel proto upravit metodiku pro realizaci projektu tak, aby všechny sektory byly při školení zastoupeny rovnoměrně.

Veškeré aktivity realizované v projektu jsou pro účastníky zdarma. Neziskové organizace tak mohou v rámci projektu získat potřebné znalosti a dovednosti nutné pro předkládání a realizaci projektů financovaných z EU. Část z nich také může načerpat zkušenosti při zahraničních stážích. V rámci projektu mohou rozpracovat projektový záměr do podoby, v níž bude projekt předložen. Je také možné navázat kontakty, které bude možno využít nejen pro čerpání strukturálních fondů. Z širšího pohledu přiměl projekt v opatření 3.3 neziskové organizace v některých krajích k lepší organizovanosti a strukturovanosti.

Projekty v opatření 3.3 jsou možností vytvořit v kraji prostředí nezávislé na politických lobby. Vyžaduje to však velkou vnitřní disciplínu a trvalé monitorování vývoje projektu. Z některých krajů přicházejí velmi pozitivní signály: kraje začínají vnímat partnery jako nepominutelné subjekty pro hledání společenského konsensu a pozice NNO v nich byla posílena. Tyto kraje pochopily, že jen ve spolupráci s dalšími institucemi či organizacemi budou s to lépe využít prostředky EU. Pochopily, že partnerství zvyšuje efektivitu čerpání a navíc zmírňuje sociální napětí v regionu.

Některé kraje již vědí, že bez zapojení NNO vyloží z vlaku, který veze peníze z EU, mnohem méně prostředků.

Pro neziskové organizace je projekt v opatření 3.3 velkou příležitostí, jak se naučit spolupracovat se strukturou, k níž mají často značné výhrady.

*Radka Soukupová
Odbor Řídící orgán SROP a JPD Praha
Ministerstvo pro místní rozvoj
radka.soukupova@mmr.cz*

6.2.4 BOX – Centrum modelových ekologických projektů pro venkov v Hostětíně

Veronica je součástí Českého svazu ochránců přírody. Vznikla už před 20 lety a původním posláním bylo vydávání časopisu ochránců přírody Veronica. Po roce 1990 začala realizovat dlouhodobé projekty v oblasti ochrany přírody a krajiny a stále více i v oblasti udržitelného regionálního rozvoje. Tuto činnost rozvíjíme zejména v obci Hostětín v Bílých Karpatech. Právě ze zdejších aktivit vyrostl náš projekt předložený do programu SROP, opatření Infrastruktura pro rozvoj lidských zdrojů v regionech.

Projekt zaměřený na stavbu Centra modelových ekologických projektů pro venkov jsme předkládali hned do 1. výzvy ve Zlínském kraji a pro jeho samotnou přípravu byla podstatná následující fakta:

Dlouhodobá, velmi konkrétní příprava na realizaci projektu, silná vize. Rozhodnutí předložit jej nakonec do SROP lze považovat za více méně časově podmíněnou záležitost – evropské fondy byly příležitostí.

Školení pořádané Centrem pro komunitní práci na přípravu NNO na strukturální fondy a studijní cesta do Skotska – obojí podpořilo naši schopnost a odvalu projekt předložit, přičemž úskalí zřejmá nebyla – při pohledu zpět se domnívám, že např. skotské podmínky pro příjemce musely být jednodušší.

Konzultační podpora v rámci technické pomoci žadatelům při přípravě projektu.

Silný a kompetentní tým schopný projekt připravit a finanční rezerva z holandského fondu Matra, grantů Nadace Partnerství a soukromých darů (např. Českomoravský cement), která umožnila na přípravě pracovat.

Vize byla natolik silná a organizace nezávislá, že jsme pomíjeli rizika, která už při přípravě projektu nám měla být zřejmější.

Na podzim roku 2006 projekt dokončujeme. Máme-li jmenovat hlavní systémové problémy, které bylo nutno překonat, byly to:

- ❖ Vyrovnat se změnou podmínek financování, která nastala v období mezi podáním projektu a podepsáním smlouvy. Původně šestietapový projekt, v němž jsme počítali s postupným utrácením vlastního podílu a podílu státu, jsme museli změnit na projekt dvouetapový, přičemž vlastní a státní podíl jsme museli spotřebovat hned na začátku. Při ekonomické síle naší organizace a objemu projektu (13 mil. Kč ze SROP) to znamená buď projekt vzdát, a nebo sehnat úvěr. Úvěr se nakonec podařilo zajistit u České spořitelny, a je též v zásadě pionýrským počinem – chybějí státní garance, úroky nejsou uznatelným nákladem.
- ❖ Vyrovnat se s plátcovstvím DPH, které nešťastně vzniklo opět v období mezi podáním projektu a zahájením realizace. DPH není pro NNO uznatelný náklad – další nároky na úvěr. Sehnat kompetentní daňové a finanční poradenství – to by mělo být pro podobný charakter projektu určitě zajištěno servisní organizací neziskového sektoru, jinak se zbytečně utrácí peníze „na výchovu“ specialistů.

Specifika investičního projektu – celá řada administrativních operací souvisejících se stavbou je i značně finančně náročná a nezkušený realizátor o nich neví. U atypické stavby typu pasivního domu je třeba počítat s režií na úrovni procent celkového rozpočtu.

Opatření Infrastruktura pro rozvoj lidských zdrojů v regionech generuje – zřejmě nevědomě – zcela novou sortu investorů. Těžko si představit, že se někdo na podobné opatření specializuje – že staví „infrastruktury“ na klíč. To spíše ten, kdo se rozvojem lidských zdrojů zabývá, pocítí (jedenkrát za život?) potřebu investice. Může jím být nevládní organizace, ale i jakákoli škola či obec. Společně mají to, že jim nejspíš chybí investiční oddělení.

Vybudovat k řadě inspirujících ekologických projektů v Hostětíně (Zlínský kraj, CHKO Bílé Karpaty) zázemí, které umožní trvalé informování, vzdělávání a monitorování projektů a přiblíží je odborné i laické veřejnosti, bylo naší dlouhodobou potřebou a touhou. Projekty v obci – kořenová čistírna, biomasová výtopna, sluneční kolektory, moštárna, rekonstrukce veřejného osvětlení, které jsme od roku 1992 pomáhali obci rozvíjet nebo je sami realizovali – po doplnění vlastní infrastruktury pro vzdělávání přímo volaly. V duchu našeho poslání – šířit a podporovat ekologicky příznivé inovace – jsme postupně a v partnerství s řadou našich i mezinárodních institucí připravili projekt výstavby školicího a ubytovacího objektu, který splňoval nejprísnejší ekologická kritéria – především by při svém provozu měl spotřebovávat co nejméně energie na vytápění. Jak se dařilo skloubit tuto velkou dávku (nezbytné) inovace s podmínkami strukturálních fondů?

Těžko. Jestliže považujeme inovativnost budovy za oprávněný požadavek (proč totiž investovat veřejné prostředky do „špatného“ domu postaveného tak, jak by se v 21. století už stavět nemělo) narazíme na řadu problémů:

Není snadné dostat do podmínek výběrového řízení požadavky na kvalitu a zvládnutí technologií, není-li to dostatečně rozšířeným standardem. Na tento problém narazí jistě každý, jehož projekt má přinést inovaci. To může být v oblasti venkovského rozvoje častá situace.

Jak dosáhnout toho, aby se firma, která stavbu realizuje – většinou generální dodavatel – stala partnerem projektu, vnímala a respektovala specifika projektu, aby naplňovala misi projektu. Věřím, že jsme aspoň něčeho v tomto směru dosáhli.

Pravidla programu předpokládají předfinancování investice a vyúčtování řídicímu orgánu teprve po jejím úplném zaplacení. V případě, že časový harmonogram je, jak to běžně

bývá, zejména v závěru stavby, hodně stlačený, znamená to tlak na zaplacení díla i v situaci, kdy by si realizátor raději ponechal nějaké finanční „páky“ na dodavatele. Jiné fondy takovou formu pozastávek umožňují.

Yvonna Gaillyová
ZO ČSOP Veronica – Ekologický institut
yvonna.gailly@veronica.cz

6.2.5 Podpora cestovního ruchu na úrovni kraje

Zaměření opatření 4. 1. 2 SROP Podpora regionálních a místních služeb cestovního ruchu v kraji Vysočina vychází z programového dodatku SROP.

Toto opatření je administrováno kraji jako konečnými příjemci. Mezi konečné uživatele tohoto opatření byly zahrnuty kraje, obce a svazky obcí a jimi zřizované organizace, NNO a Hospodářská komora ČR a její složky.

Před samotnou tvorbou grantových schémat byl v rámci celého kraje proveden sběr projektových záměrů, který ukázal na připravenost subjektů čerpat a také na zaměření jejich projektů. V rámci průzkumu nebyl identifikován zájem ze strany NNO v oblasti služeb cestovního ruchu. Většina organizací, které byly ochotny své záměry v této oblasti sdílet, hodlala využít prostředky na infrastrukturu pro cestovní ruch.

V tomto opatření byly doposud vyhlášeny 3 výzvy. Na první výzvu žádný subjekt z řad NNO nereagoval. U druhé výzvy byly mezi 17 žadateli 2 NNO, z nichž jedna se svojí žádostí uspěla. Tato žádost se týkala tvorby nového druhu turistických produktů v oblasti outdoorového a zážitkového cestovního ruchu. Ve třetí výzvě poslaly svůj projekt 3 NNO (z celkem přijatých 6 žádostí) a pouze jedna z žádostí NNO byla vybrána k podpoře. Projekt se týkal informačních služeb, značení a tvorby propagačních materiálů. Nyní se čeká na podpis smlouvy (polovina září 2006).

Grantové schéma v tomto opatření prošlo několika klíčovými změnami. Po prvním kole výzev se ukázalo, že nastavení minimální hranice pro jeden projekt (akci) je příliš vysoké. Většina zájemců požadovala prostředky na tvorbu propagačních materiálů a konání symposií a seminářů zaměřených na cestovní ruch. Proto byla nejnižší hranice pro celkové uznatelné náklady projektu snížena na 200 tis. Kč. Ve druhé výzvě se objevili dva žadatelé z řad NNO, z nichž byl nakonec vybrán projekt, který pokrýval problematiku, která nebyla dosud v kraji ve větší míře řešena (nabídka outdoorových aktivit). Do třetí výzvy se přihlásily NNO, které začaly vznikat v roce 2005 díky aktivitám spojeným s rozvojem venkova prostřednictvím Iniciativy Společenství LEADER a jsou označovány jako místní akční skupiny (MAS). Tito žadatelé jsou specifickým druhem NNO, které sledují jako hlavní cíl rozvoj venkov-

ského území, na kterém byly založeny. Protože se jedná o nově vzniklé subjekty, které nemohou doložit dřívější zkušenosti z činnosti v této oblasti, jsou bodově oproti jiným žadatelům znevýhodněné.

Projekty NNO v oblasti cestovního ruchu mají svá specifika. Především je řada aktivit v této oblasti již ziskového charakteru a tudíž na pomezí mezi neziskovou činností a klasickým podnikáním. Při hodnocení žádostí v poslední výzvě se ukázalo, že žadatelé z řad MAS ještě nemají patřičné zkušenosti s předkládáním projektů a neorientují se ještě příliš v problematice. Projektům chybí provázanost na strategii rozvoje území a schopnost navázat na již realizované aktivity.

U projektů NNO stejně jako u projektů organizací veřejné správy, které jsou zvýhodněny nízkou mírou vlastního spolufinancování, není taková snaha vynakládat prostředky efektivně. Oproti tomu žadatel, který je podnikatelským subjektem a musí náklady na realizaci jednotlivých aktivit cca 50 % doplnit z vlastních prostředků (v jiných opatřeních), je již nucen přistupovat k realizaci jednotlivých aktivit s mnohem větší snahou o jejich hospodárné využití.

V opatření 4. 2. 2 Podpora regionální a místní infrastruktury cestovního ruchu mohly NNO předkládat své individuální žádosti do výzev (byly vyhlášeny 3), které vyhlášoval sekretariát Regionální rady regionu soudržnosti NUTS II Jihovýchod. Toto opatření nebylo připravováno jako grantové schéma a jednotlivé výzvy vycházely z programového dodatku SROP. V rámci tohoto opatření jde především o rekonstrukce a výstavbu budov využitelných pro cestovní ruch, tvorbu informačních systémů, výstavbu a vybavení ubytovacích zařízení a budování různých druhů stezek.

V kraji jsme obdrželi několik žádostí i od NNO, ale většinou se jednalo o projekty založené na komerčním využití pro cestovní ruch. Jeden ze zájemců se týkal vybudování galerie, ale jeho žadatel od projektu nakonec ustoupil.

Během jednotlivých výzev se několikrát měnilo nastavení hodnotitelských kritérií. Když MMR zjistilo, že se brzy podařilo naplnit indikátor kapacity lůžek, nebyla již na ně podpora směřována.

V první výzvě bylo přijato 12 žádostí, z toho 2 od NNO. Jeden žadatel od realizace odstoupil ještě během hodnocení a druhý nebyl podpořen. Ve druhé výzvě bylo přijato celkem 19 žádostí, z nichž jedna byla podána za NNO. Ani tato žádost však nebyla podpořena (žadatel neprošel formálním hodnocením). Ve třetí výzvě již nebyla z kraje Vysočina přijata ani jedna žádost od NNO.

Gestor vidí největší problémy s administrací v obtížné komunikaci s Centrem pro regionální rozvoj ČR (CRR). Zástupci jihomoravské pobočky se neúčastnili ani seminářů pro zprostředkující subjekty. Druhým velkým pro-

blémem, který byl společný i pro ostatní administrovaná opatření, bylo neustálé zpoždování za původním harmonogramem.

Kontrolu realizace aktivit jednotlivých projektů má na starosti CRR, které také hodnotí plnění indikátorů.

V příštím období by neměla být výše podpory závislá na typu žadatele, ale na zaměření projektu. Projekty, bez ohledu na právní formu žadatele, mají nárok na vyšší podporu, pokud jsou ve veřejném zájmu. Zástupci vyhlášovatele by také uvítali větší zapojení do financování projektů NNO od měst, ve kterých jsou tyto projekty realizovány. Zcela jistě by ke zlepšení situace v souvislosti s čerpáním pomoci fondů EU přispělo to, pokud by žadatelům z řad NNO bylo umožněno zahrnout do rozpočtu projektů jako uznatelné spolufinancování také vlastní nefinanční vklady.

Opatření 4. 2. 1 SROP Podpora nadregionální infrastruktury cestovního ruchu bylo vyhlášováno přímo MMR. Výzvy měly formu buďto sběru individuálních žádostí (zde byly vhodnými žadateli jak veřejné, tak neziskové organizace), nebo formu grantového schématu (pro podnikatele v cestovním ruchu). Projekty musely přesáhnout minimální hranici uznatelných nákladů 3 mil. EUR. V rámci tohoto opatření byla podporována výstavba lázeňské infrastruktury, kongresových hotelů a center, budování celostátního informačního a rezervačního systému, rozvoj ekoturistiky v CHKO a NP, obnova památek a výstavba infrastruktury pro festivaly, sportovně-rekreační aktivity s nadregionálním významem.

V rámci ukončených 4 výzev byl úspěšně vybrán k podpoře pouze jeden projekt NNO z Vysočiny (ve čtvrté výzvě). Záměr se týká rekonstrukce památkově chráněných budov.

Petr Holý
Krajský úřad kraje Vysočina
holy.p@kr-vysocina.cz

6.2.6 BOX – SROP CZ.04.1.05, projekt Cyklisté vítáni

Nadace Partnerství pomáhá nevládním organizacím, obcím, firmám a dalším partnerům pečovat o životní prostředí, stimulovat udržitelný rozvoj, mezisektorovou spolupráci a účast občanů na věcech veřejných.

Cílem projektu je zlepšování kvality služeb cestovního ruchu pro specifickou skupinu cyklistů a cykloturistů zavedením národní certifikace těchto služeb pod názvem Cyklisté vítáni. Certifikační systém navrhuje kvalitativní standardy srovnatelné s obdobnými systémy používanými ve státech EU. Navíc zavádí i hodnocení vybavenosti turistických cílů z hlediska potřeb cyklistů a mezi doporučenými způsoby zlepšení kvality služeb uvádí originální systém bodů technické a zdravotní svépomoci na cyklotrasách. V rámci projektu bude certifikováno prvních 1 000 zařízení v ČR.

Účelem projektu je:

- ❖ připravit hodnotitele, uskutečnit kampaň pro trvalé zvyšování počtu certifikovaných zařízení a zvyšování kvality turistických služeb zaměřených na cílovou skupinu cyklistů a cykloturistů,
- ❖ poskytnout provozovatelům turistických služeb informace a poradenství pro rozšíření a zvýšení kvality služeb nabízených cyklistům a cykloturistům,
- ❖ prostřednictvím propagace, medializace a trvalým poskytováním služeb vytvářet zdravou konkurenci na trhu turistických služeb pro cyklisty a cykloturisty.

Projekt je zaměřen na:

- ❖ dlouhodobé zvyšování úrovně turistických služeb v ČR,
- ❖ zvýšení podílu šetrných forem turistiky,
- ❖ zlepšování podmínek pro nové moderní produkty cestovního ruchu,
- ❖ budování partnerství veřejného a soukromého sektoru.

Projekt Cyklisté vítáni byl podán do prvního kola národního programu SROP CZ.04.1.05, podopatření 4.1.1. - Rozvoj služeb pro cestovní ruch (národní úroveň).

Byl zahájen 01 / 2005 s termínem ukončení 06 / 2007. Pro podání projektu byla Nadace Partnerství formálně dobře připravena jak zkušenostmi z přípravy a administrace projektů Phare, tak účastí v řadě dalších aktivit předstupního období. Samozřejmostí je kompetence v dané oblasti a jasný projektový záměr.

Úspěchy / neúspěchy programu (pozitiva / negativa)

Nejednoznačný výklad Programového dodatku a Příručky pro žadatele.

V průběhu konzultací žadatele ve fázi přípravy žádosti nebyl výklad podmínek jasný ani konzultantům, pracovníkům MMR. Například v klíčové otázce proplácení nákladů projektu po etapách nebo až po ukončení projektu.

Příliš komplikovaná hierarchie řídicích a implementačních jednotek.

Při konzultacích žadatele docházelo k řetězovému předávání dotazů „výš“, a to zejména v klíčových otázkách rozpočtu a oprávněných nákladů projektu.

Nedodržování termínů ze strany státu.

K odsouvání stanovených termínů došlo při zveřejnění výsledků hodnocení předložených projektů, předložení návrhu smlouvy a podpisu smlouvy. Celkové zdržení bylo asi 4 měsíce.

Změna podmínek po schválení dotace.

V období přípravy smlouvy a těsně před jejím podpisem docházelo k posunu významu některých ustanovení, například při výkladu, jakému zaměstnanci je možné platit mzdu z prostředků projektu nebo jaká jsou pravidla vlastního spolufinancování. Důsledky pro žadatele byly vážné.

Předfinancování – břemeno žadatele.

Plán cash flow v rozpočtu projektu není možné dodržet z důvodů potřebné operativnosti při úhradě služeb a z důvodů prodlev uvolňování financí ze státního rozpočtu (tzv. limitky). Proplacení vynaložených nákladů z fondů EU je očekáváno v 6 měsíčních a delších lhůtách. Důsledkem je předfinancování projektu v částce až 75 % rozpočtu na neurčitou dobu.

Z důvodů stručnosti není možné udělat výčet pozitiv programu, které spočívají v podpoře stanovených priorit a opatření.

Z pozice žadatele si uvědomujeme, že negativa stejnou měrou ztěžují práci pracovníkům státní administrativy, odpovědným za průběh programu.

Za nejvážnější problém považujeme režim předfinancování, tj. přenesení přílišné zátěže na bedra žadatele.

V důsledku zmíněného předfinancování jsou z programu vyloučeni žadatelé bez silného finančního zázemí, a tím jsou preferované organizace napojené na státní a komunální rozpočty.

V konečném důsledku byly schváleny velké projekty organizacím napojeným na státní rozpočet, a tím vlastně došlo k suplování státního rozpočtu na úkor dotací jiným organizacím.

Juraj Flamik
Nadace Partnerství
juraj.flamik@ecn.cz

6.3 OPERAČNÍ PROGRAM INFRASTRUKTURA

OPI je jedním z pěti operačních programů v ČR na programové období 2004 – 2006. Vznikl na základě usnesení vlády ze dne 12. února 2003 č. 149 sloučením již schválených programových dokumentů Operačního programu Doprava (přijat usnesením vlády ze dne 8. ledna 2003 č. 14) a Operačního programu Životní prostředí (přijat usnesením vlády ze dne 22. ledna 2003 č. 82), které byly připravovány odpovědnými ministerstvy, tj. Ministerstvem dopravy (MD) a MŽP. Řídícím orgánem bylo jmenováno MŽP. OPI tedy zahrnuje rozvojové priority resortu dopravy a resortu životního prostředí v ČR, které mohou být spolufinancovány ze strukturálních fondů EU v rámci Cíle 1 politiky hospodářské a sociální soudržnosti. Na OPI bylo v rámci tohoto Cíle alokováno 16,94 % celkové alokace pro ČR, tj. 246.360.355 EUR. Priority OPI respektují hlavní osu pomoci Společenství regionům Cíle 1: přispívat významným způsobem ke snižování hospodářských a sociálních disparit regionů v porovnání s průměrem EU i mezi regiony uvnitř ČR. Kritériím Cíle 1 (podle článku 3 Nařízení Rady č. 1260/1999) odpovídá celé území ČR s výjimkou hlavního města Prahy. NNO se zúčastňují realizace OPI jako koneční příjemci pomoci.

Jedním z hlavních cílů OPI je kvalitativní zlepšení dílčích složek životního prostředí. Tento cíl je uskutečňován prostřednictvím Priority 3 Zlepšování environmentální infrastruktury, pomocí níž jsou realizována opatření v oblasti obnovy environmentálních funkcí území (např. revitalizace vodních toků), vodohospodářské infrastruktury (např. budování čistíren odpadních vod, zásobování obcí pitnou vodou), ochrany ovzduší (např. využívání obnovitelných zdrojů energie) a odpadového hospodářství (např. rekultivace

a sanace starých ekologických zátěží). Žadatelé mohli ve všech výše zmíněných oblastech žádat o finanční podporu z ERDF a ze SFŽP, a to v některých případech až v maximální možné míře 90 % celkových uznatelných nákladů projektu, přičemž celkové náklady na projekt musely být nižší než ekvivalent 10 milionů EUR. Žadatelé o finanční podporu ve všech zmíněných oblastech mohli být mj. i NNO.

V období od vstupu ČR do EU až do listopadu 2005 mohli žadatelé v Prioritě 3 Zlepšování environmentální infrastruktury podávat žádosti o finanční podporu projektů v rámci tří vyhlášených jednokolových výzev. Všechny tyto výzevy se zúčastnily i NNO. Vzhledem ke skutečnosti, že do dnešního dne již byly v rámci Priority 3 rozděleny veškeré finanční prostředky z ERDF, další výzva pro podávání žádostí o podporu v této oblasti již není plánována. Žadatelé o podporu (vč. NNO) však budou moci podávat další projektové žádosti již za několik měsíců, a to v rámci Operačního programu Životní prostředí, který je připravován pro programové období 2007 – 2013.

V současném programovém období z celkového počtu 699 podaných žádostí o podporu v rámci Priority 3 NNO podaly 43 žádostí o podporu. Účast NNO na realizaci cíle kvalitativní zlepšení dílčích složek životního prostředí v programovém období 2004 – 2006 činí tedy pouze 6 %.

Tabulka č. 11: Počty podaných žádostí o podporu

	1. výzva	2. výzva	3. výzva	CELKEM
NNO	3	16	24	43
Všechny žádosti	143	174	382	699

Pokud porovnáme celkové náklady všech podaných žádostí o podporu s celkovými náklady projektových žádostí, které podaly NNO, zjistíme, že tento procentní podíl je ještě nižší, a to pouhých 3 %.

Tabulka č. 12: Celkové náklady podaných žádostí o podporu – v mil. Kč

	1. výzva	2. výzva	3. výzva	CELKEM
NNO	16	386	512	914
Všechny žádosti	14 665	3 158	11 585	29 408

Příčin nízkého zájmu NNO o získání podpory z OPI je zřejmě několik, avšak nejpravděpodobnější příčinou jsou typy podporovaných projektů, kdy největší zájem ze strany NNO byl o opravy a obnovy retenčních nádrží.

Žádosti o podporu, které podaly NNO v rámci Priority 3, na druhou stranu vykazují vysokou kvalitu formálního zpracování. Z celkového počtu 43 podaných žádostí o podporu jich bylo na SFŽP zaregistrováno 38, tj. přes 88 %.

Tabulka č. 13: Počty zaregistrovaných žádostí o podporu

	1. výzva	2. výzva	3. výzva	CELKEM
NNO	3	15	20	38
Všechny žádosti	117	147	321	585

Řídící orgán OPI do dnešního dne schválil poskytnutí podpory celkem 235 projektovým žádostem podaným v rámci Priority 3, z čehož 15 projektových žádostí podaly NNO. Ze zbylých 23 projektových žádostí NNO byly 4 žádosti umístěny v zásobníku projektů, jeden žadatel od žádosti odstoupil v průběhu hodnocení a 18 žádostí bylo řídicím orgánem zamítnuto. Nejčastějším důvodem zamítnutí projektových žádostí byla skutečnost, že projekty byly technicky či ekonomicky nedořešené. Druhým nejčastějším nedostatkem hodnocených žádostí o podporu byl nesoulad s Programovým dodatkem OPI.

6.3.1 Obnova environmentálních funkcí území

Největší zájem NNO v programovém období 2004 – 2006 byl o toto opatření, kterému v OPI bylo přiřazeno číslo 3.1. Žadatelé mohli podávat žádosti o podporu na revitalizaci vodních toků, úpravy k obnově funkce pramenných oblastí a mokřadů, budování a obnovu retenčních nádrží a suchých poldrů, odstraňování migračních bariér na tocích pro volně žijící živočichy. Největší zájem ze strany NNO byl o budování a obnovu retenčních nádrží a suchých poldrů.

Z pohledu úspěšnosti podaných projektových žádostí NNO je toto Opatření s 36 % schválených podaných žádostí o podporu druhé nejúspěšnější, a to hned po Opatření 3.3 Zlepšování infrastruktury ochrany ovzduší.

Tabulka č. 14: Počty žádostí o podporu v opatření 3.1

		1. výzva	2. výzva	3. výzva	CELKEM
Podané	NNO	3	11	14	28
	Všechny žádosti	18	77	112	207
Zaregistrované	NNO	3	10	10	23
	Všechny žádosti	12	67	84	163
Schválené	NNO	0	7	3	10
	Všechny žádosti	7	36	15	58

Z výše uvedené tabulky je patrné, že NNO s přibývajícím zkušenostmi podávaly více projektových žádostí. Nejvíce žádostí o podporu podaly ve

3. výzvě Priority 3 OPI, avšak více než 1/3 jich byla umístěna v zásobníku projektů.

6.3.2 Zlepšování infrastruktury ve vodním hospodářství

NNO v programovém období 2004 – 2006 bohužel o toto opatření, kterému v OPI bylo přiřazeno číslo 3.2, neměly vůbec žádný zájem. Ačkoli žadatelé mohli podávat žádosti o podporu na vybudování a modernizace čistíren odpadních vod a rozšíření kanalizačních systémů, zásobování obcí pitnou vodou, či budování zařízení na využití a odstraňování kalů z čistíren odpadních vod, NNO v tomto opatření nepodaly jedinou žádost o podporu. Příčinou je zřejmě zaměření tohoto opatření spíše na města a obce.

6.3.3 Zlepšování infrastruktury ochrany ovzduší

NNO neměly v programovém období 2004 – 2006 velký zájem ani o toto opatření, kterému v OPI bylo přiřazeno číslo 3.3. Žadatelé přitom mohli podávat žádosti o podporu na projekty využívající šetrných technologií při spalování, projekty vedoucí ke snižování emisí těkavých organických látek a na projekty, které vedou k využívání obnovitelných zdrojů energie. NNO měly dle předpokladu zájem o projekty vedoucí k využívání obnovitelných zdrojů energie.

Z pohledu úspěšnosti podaných projektových žádostí NNO je toto opatření se 40 % schválených podaných žádostí o podporu v Prioritě 3 nejúspěšnější.

Tabulka č. 15: Počty žádostí o podporu v opatření 3.3

		1. výzva	2. výzva	3. výzva	CELKEM
Podané	NNO	0	1	4	5
	Všechny žádosti	14	30	70	114
Zaregistrované	NNO	0	1	4	5
	Všechny žádosti	11	25	59	95
Schválené	NNO	0	1	1	2
	Všechny žádosti	11	21	25	57

Z výše uvedené tabulky je patrné, že NNO s přibývajícím časem podaly více projektových žádostí. Nejvíce žádostí o podporu podaly ve 3. výzvě Priority 3 OPI. Nejčastějším důvodem zamítnutí projektových žádostí byla skutečnost, že projekty byly ekonomicky nedeřešené.

6.3.4 Nakládání s odpady a odstraňování starých zátěží

O toto opatření, kterému v OPI bylo přiřazeno číslo 3.4, měly NNO v programovém období 2004 – 2006 druhý nejvyšší zájem. Žadatelé mohli podávat žádosti o podporu na vybudování integrovaného systému sběru a recyklace odpadů a na rekultivace a sanace starých ekologických zátěží. Největší zájem ze strany NNO byl o projekty na rekultivace a sanace starých ekologických zátěží.

Tabulka č. 16: Počty žádostí o podporu v opatření 3.4

		1. výzva	2. výzva	3. výzva	CELKEM
Podané	NNO	0	4	6	10
	Všechny žádosti	5	67	77	149
Zaregistrované	NNO	0	4	6	10
	Všechny žádosti	3	55	61	119
Schválené	NNO	0	2	1	3
	Všechny žádosti	2	47	12	61

Z výše uvedené tabulky je patrné, že NNO s přibývajícím zkušenostmi podávaly více projektových žádostí. Nejvíce žádostí o podporu podaly ve 3. výzvě Priority 3 OPI. Nejčastějším důvodem zamítnutí projektových žádostí byla skutečnost, že projekty byly technicky či ekonomicky nedořešené.

Koneční příjemci mohou podávat žádosti o platby, pokud splnili podmínky stanovené ve směrnici MŽP o poskytování finančních prostředků z OPI – Priorita 3, včetně spolufinancování ze SFŽP, a v podmínkách poskytnutí podpory, které jsou stanoveny v konkrétním rozhodnutí o poskytnutí dotace schváleného projektu. Do poloviny září 2006 NNO podaly žádosti o platbu pouze u dvou projektů, a to v jednom případě v opatření 3.3 a ve druhém případě v opatření 3.4. Vzhledem ke skutečnosti, že schválená dotace z ERDF činí u NNO celkově 293 mil. Kč, přičemž finanční objem jejich podaných žádostí o platbu z ERDF činil v polovině září 2006 pouhých 49 mil. Kč, čerpání dotací z evropských zdrojů není zatím z pohledu NNO příliš efektivní. Jiná situace nastává z pohledu čerpání dotací z evropských zdrojů za všechny konečné příjemce, kdy již v průběhu července 2006 došlo v Prioritě 3 Zlepšování environmentální infrastruktury OPI k vyčerpání finanční alokace z ERDF roku 2004, pomocí níž je zajištěno evropské spolufinancování realizovaných projektů.

Ačkoliv se zástupci NNO účastnili jak vlastní tvorby OPI a mohli se k jeho obsahu vyjadřovat, tak se v současné době účastní Monitorovacího výboru OPI, jehož schůze se konají minimálně 2x ročně, a dalších výborů projednávajících podané projektové žádosti, počet žádostí o podporu podaných NNO v rámci OPI byl v programovém období 2004 – 2006 velmi nízký. Na výborech, které projednávaly podané projektové žádosti, se zástupci NNO měli možnost seznámit s nedostatky v jednotlivých podaných žádostech a tuto zkušenost měli možnost využít v praxi. Bohužel se toto nestalo a počet

zamítnutých žádostí byl i v poslední výzvě velice vysoký. Důvody zamítnutí žádostí o podporu se přitom velice často opakovaly.

Pokud porovnáme schválené projektové žádosti s podanými, zjistíme, že několik NNO má velice propracovaný systém tvorby žádostí o podporu a jejich úspěšnost dosahuje i 100 %.

Z výše uvedeného je patrné neefektivní předávání zkušeností mezi jednotlivými NNO.

Základním kamenem úspěchu projektových žádostí připravovaných pro programové období 2007 – 2013 je řádné prostudování podmínek vymezených v implementačních dokumentech a jejich dodržení, zlepšení tvorby projektových žádostí z hlediska technické a ekonomické připravenosti, zlepšení komunikace se Zprostředkujícím subjektem SFŽP, který může pomoci vyřešit problematická místa v projektových žádostech, přesné dodržení stanovených postupů při výběrových řízeních či schválení zadávací dokumentace, platební morálka apod. Pokud však NNO budou mít mizivý zájem o projekty podporované z evropských zdrojů, ani sebelepší zpracování projektových žádostí jim v získání finanční podpory z prostředků EU nepomůže.

*Ing. Lenka Cinegrová
Ministerstvo životního prostředí
lenka_cinegrova@env.cz*

6.4 OPERAČNÍ PROGRAM ROZVOJ VENKOVA A MULTIFUNKČNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ

6.4.1 Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství

Neziskový sektor v rámci operačního programu

Z hlediska neziskového sektoru byly v uplynulém plánovacím období v OPRVMZ poměrně malé možnosti získání finančních prostředků. Většina prostředků byla určena podnikům zemědělské prvovýroby, což bylo dáno bodovacími kritérii hodnocení projektů, kde příjmy ze zemědělské prvovýroby hrály jednu z rozhodujících rolí. Po celou dobu trvání programu se vedly diskuse mezi zemědělskými nevládními organizacemi (Agrární komora, Asociace soukromého zemědělství, Zemědělský svaz, Společnost mladých agrárníků a dalšími), Ministerstvem zemědělství a neziskovým sektorem působícím na venkově o tom, zda toto opatření je či není diskriminační. Průběh čerpání finančních prostředků z OPRVMZ nakonec přinesl několik zajímavých poznatků, které mohou neziskové organizace využít i v dalším programovacím období.

Zcela jasně se ukázalo, že zemědělské podniky byly na získávání finančních prostředků lépe připraveny než neziskový sektor. Zástupci jejich nevládních organizací měli od svých členů jasný mandát, jaká výběrová kritéria mají na monitorovacím výboru prosazovat. Přes řekneme ideové rozpor, které se vyskytují mezi zemědělskými nevládními organizacemi, existuje silný spojovací prvek, kterým je hospodaření na půdě a ve stájích a s ním spojené technologie. Moderní stroje využije ke své práci podnikatel bez ohledu na formu vlastnictví. Otázkou a předmětem lobbystických sporů nebylo, kam prostředky z programu nasměrovat, ale jak nastavit výběrová kritéria tak, aby lépe vyhovovala jedné či druhé zájmové straně. Navíc členové zemědělských nevládních organizací měli jako podnikatelské subjekty v drtivé většině vyřešen způsob financování projektu. Naproti tomu neziskové organizace sdružují lidi, kteří mají mnohdy i protichůdné zájmy. Jejich činnost je založena ve většině případů na dobrovolné práci a nedisponují téměř žádnými volnými finančními prostředky. Je proto pro ně velmi těžké najít společnou řeč. Dostávají se tak například do rozporu zájmy ochrany přírody se zájmy diverzifikace zemědělské výroby nebo investicemi na venkově. Stačí si připomenout různé iniciativy, které souběžně vznikají pro a proti různým nejen dopravním, průmyslovým a jiným podobným stavbám, ale i proti ambicióznímu rozvoji zemědělských farem a s tím spojenými změnami na venkově.

Iniciativa Společenství LEADER

Určitou formou, jak tyto disproporce odstranit, je Iniciativa Společenství LEADER. Součástí opatření OPRVMZ byla i kapitola, ze které mohly být čerpány finanční prostředky na rozvoj území prostřednictvím nové formy neziskové nevládní organizace – tzv. místní akční skupiny. Když pomineme poměrně nešťastně zvolený název, jenž vznikl otrockým překladem z anglického local action group a který vyvolává různé negativní asociace s dobou totality, stále přetrvává u té části veřejnosti, která alespoň částečně tuší, o co jde, pocit, že se jedná o venkovské mikroregiony. Tento pocit je umocňován i některými pracovníky státní správy, kteří ještě dodnes na setkáních těchto skupin vítají starosty a zapomínají, že naopak převážnou většinu členů musí tvořit zástupci podnikatelů a neziskového sektoru.

Praktické zkušenosti ukazují, že MAS by se mohly stát základnou, kde se začnou sjednocovat zájmy podnikatelů, samosprávy, místních orgánů státní správy a neziskového sektoru. Venkovu je vyčítáno, že není schopen se domluvit, že netáhne za jeden provaz a že jeho obyvatelé stojí proti sobě. Na jedné straně je to mnohdy pravda, na druhé straně si musíme položit otázku, jak je to s anonymitou měst, kde se obyvatelé navzájem neznají mnohdy ani v domě, ve kterém bydlí, a nekomunikují spolu. Pokud MAS není založena pouze účelově a alespoň část jejích členů má zájem o její rozvoj, dochází k obušování třecích ploch mezi jednotlivými zapojenými skupinami. Velmi účelným se v této souvislosti jeví organizování společné vícedenní zahraniční exkurze k podobným skupinám ve starých členských zemích EU. Jejich účastníci se nejen seznámí s prací svých kolegů, s jednáním manažerů akčních skupin, s dalšími neziskovými organizacemi působícími

v zájmovém regionu skupiny, ale především účastníci cesty mají možnost spolu komunikovat a vyměňovat si bezprostřední dojmy. Svoji roli samozřejmě hraje i večerní posezení oproštěné od každodenního stresu.

Celá řada již ustanovených MAS měnila v průběhu programovacího období svoji členskou základnu, a to nikoliv pouze logickým a pochopitelným rozšiřováním, ale i odtrháváním různých skupin. Je zřejmé, že rozpad na menší skupiny má za následek menší schopnost postihnout, a tudíž i podpořovat komplexní rozvoj území. Též tím utrpí dosavadní aktivity již podpořené, které se mohou dokonce dostat mimo dosah možné spolupráce. Opět je hlavním motivem nedostatek komunikace mezi partnery, kdy odcházející členové mají mnohdy mylný pocit, že pokud se osamostatní, získají více prostředků a neuvědomují si, co práce a finančních prostředků stojí za celou administrativou MAS. Zde mohou neziskové organizace sehrát významnou roli jako spojující prvek. Dalším rizikovým faktorem práce MAS je nedostatečná informovanost. Současný stav je mnohde bohužel takový, že kromě starostů a zastupitelů obce občané nevědí, že existuje nějaká MAS, nevědí, že se zpracovává rozvojová studie, ve které jsou stanoveny priority rozvoje území, a že podle těchto priorit budou v budoucnu hodnoceny projekty, které mohou pomoci spolufinancovat některý z jejich investičních i neinvestičních záměrů.

Rovněž bodování projektů a následné rozhodování o tom, který bude přijat, hraje velkou roli v komunikaci uvnitř MAS. Pokud v některé části zájmového území vznikne pocit, že projekty z jejího území nejsou vybírány a podporovány, dochází rovněž k narušení partnerství.

Význam partnerství na venkově

Oproti celé řadě zahraničních neziskových organizací mají české venkovské neziskovky problém v tom, že nemají profesionálního manažera, který by zabezpečoval jejich činnost. Činnost českého neziskového sektoru je ve valné míře založena na dobrovolné práci. Při sebelepší snaze není možné, aby lidé dobrovolnou prací plně nahradili profesionálního pracovníka při přípravě projektů, jejich administraci a vyhodnocování. V některých regionech jsou dobré zkušenosti s profesionálními pracovníky NNO nebo organizacemi typu Centra pro komunitní práci či Regionální rozvojové agentury, které projekt pro další partnery zpracují a v případě schválení ho jako jeden z partnerů řídí a hlídají veškeré výkaznictví s ním spojené. Pro neziskový sektor má toto spojení výhodu v tom, že se upevňuje regionální partnerství. Na základě partnerství je možno se zapojit do relativně velkých projektů a v neposlední řadě takovýto „strategický partner“ má zkušenosti s financováním projektů.

Cílem MAS by v dalším programovacím období mělo být, aby se staly na venkově takovýmto strategickým partnerem pro neziskový sektor i pro municipality a byly schopny jejich představy a zájmy sjednocovat se zájmy podnikatelů.

Financování projektů

Velkým problémem je financování projektů venkovského neziskového sektoru. I když v OPRVMZ nebylo příliš příležitostí pro projekty neziskového sektoru, tak stejně bylo předfinancování jednou z největších překážek pro alespoň částečné zapojení neziskových organizací do předkládání projektů. Tento problém mají i MAS. Přestože jsou tvořeny kromě neziskového sektoru i obcemi a podnikatelskými subjekty, které spolupracují s bankovním sektorem, chybí jim finanční historie. Peněžní ústavy jim ne zcela důvěřují, neboť činnost je založena na novém, dosud neuplatňovaném principu partnerství, tedy jsou pro finančníky méně „čitelnými“ subjekty. Přesto se podařilo MAS financování zajistit a tam, kde se podařilo nedůvěru peněžních ústavů prolomit, to může znamenat další významný krok do budoucna. Pokud se MAS podaří získané úvěry bez problémů splatit a získá důvěru peněžního ústavu, může v novém programovacím období jednat i o úvěrování větších projektů. Všeobecně je možno konstatovat, že pro bankovní sektor jsou v první fázi přijatelnější organizace typu obecně prospěšné společnosti, které jsou zapísány u soudu a zákon jim přímo vymezuje účetní povinnosti, na rozdíl od sdružení, která jsou pouze evidována a někdy je těžké zjistit i počet jejich členů.

Postavení místní akční skupiny v regionu

Problémem Iniciativy Společenství LEADER a MAS ve většině regionů je, že neumějí dostatečně vysvětlit svoje poslání obyvatelům a podnikatelům. Nedůvěřivě se k nim staví zemědělci, kteří v nich vidí úbytek peněz pro farmy ze společného měšce. S nedůvěrou se na ně dívají někteří představitelé obecních zastupitelstev, kteří v nich vidí pouze další formu sdružování obcí, do které se budou muset platit další příspěvky. Venkovské neziskové organizace nejsou na mnoha místech přesvědčeny o své aktivní roli v MAS. Někdy i zcela oprávněně předpokládají, že by v ní mohly vedle ekonomicky silnějších partnerů hrát pouze druhé housle a jejich hlas by měl pouze formální hodnotu. S nedůvěrou se na MAS někde dívají i představitelé krajských samospráv, protože jejich dosavadní činnost byla až doposud na nich finančně nezávislá.

Do budoucna je úkolem neziskového sektoru, aby dokázal, že umí být partnerem všech vyjmenovaných skupin. Že dokáže přispět k tvorbě strategických rozvojových dokumentů v regionu, že svými projekty naplňuje schválené dokumenty a že podle principu subsidiarity není nepřítelem, ale partnerem samospráv. Je samozřejmé, že slovo partnerství vystihuje skutečnost, že ostatní zájmové skupiny by měly uvažovat a jednat obdobně.

Doporučení pro venkovské NNO při přípravě projektů v dalším programovacím období

S ohledem na předpokládané změny pravidel v dalším programovacím období nelze všechny dosavadní poznatky mechanicky použít, ale je možno již nyní pro zamyšlení formulovat následující závěry:

- ❖ v OPRVMZ nebyly pro podávání projektů neziskového sektoru vytvořeny odpovídající podmínky,
- ❖ vznik velkého množství MAS dokládá, že principy partnerství se začaly uplatňovat pozdě a mnohdy i chaoticky,
- ❖ venkovský neziskový sektor nebyl na podávání projektů připraven finančně,
- ❖ chybí informovanost o činnosti neziskového sektoru mezi širší veřejností v daném regionu,
- ❖ podceňuje se význam partnerství se zkušenými neziskovými organizacemi v regionu,
- ❖ podceňuje se význam partnerství mezi NNO, podnikateli a samosprávou, případně státní správou v regionu,
- ❖ podceňuje se spolupráce s bankovním sektorem,
- ❖ ve většině uvedených případů očekávají jednotlivé subjekty od potenciálních partnerů spíše problémy a nikoliv partnerství,
- ❖ přesto se na celé řadě míst v ČR podařilo tyto problémy překonat a připravit tak půdu pro realizaci projektů v dalším programovacím období.

Ivo Šašek, Olga Kalčíková
Úhlava o.p.s.
sasek@uhlava.cz

6.4.2 BOX – Místní akční skupina Sdružení Růže

Vznik MAS Sdružení Růže jako právnického subjektu byl motivován vyhlášením programu LEADER ČR 2004, avšak partnerská spolupráce mezi obcemi, neziskovými organizacemi a některými podnikatelskými subjekty má historii delší. Tato spolupráce se uskutečňovala již od roku 1999 prostřednictvím zájmového sdružení právnických osob Mikroregion Sdružení Růže. V česko-rakouském příhraničí na jih od Českých Budějovic tak dnes působí dvě organizace, které spolu úzce spolupracují.

Zatímco zájmové sdružení právnických osob Mikroregion Sdružení Růže je nyní chápáno jako **nositel myšlenek** o rozvoji mikroregionu, MAS Sdružení Růže a její organizační struktura se stala **vlastním vykonavatelem tohoto rozvoje**.

V současné době má MAS 17 členů, kteří zastupují veřejný (7), podnikatelský (3) a neziskový sektor (7). Prvním společným úkolem MAS bylo vypracování programu, který

měl vyjít ze strategické rozvojové studie mikroregionu a koncentrovat se na vybrané téma či prioritu.

Program MAS Sdružení Růže byl zpracován vlastními silami a jeho zaměření vycházelo z podrobných místních šetření, analýzy potřeb různých definovaných cílových skupin a SWOT analýzy. V rámci tohoto postupu byly formulovány vlastnosti území, ať už kladné či záporné, na kterých bylo možné program stavět, nebo naopak, které by měly být programem eliminovány.

Souhrnně řečeno analýza ukázala, že jde o oblast, kde na jedné straně je problémem udržet obyvatele z důvodů nízkých obslužných funkcí území (pracovní místa, doprava, veřejné služby jako škola, lékař apod.) a na straně druhé jde o území atraktivní pro cestovní ruch, především vyznačující se aktivní turistikou a pobyty v neporušeném přírodním prostředí.

Cílem programu MAS Sdružení Růže se stalo propojení těchto dvou pólů, tj. aby pro návštěvníky atraktivní prostředí nabízelo dostatek „atraktivní nabídky“ i místním obyvatelům. Tzn. aktivity, které:

- ❖ dají lidem práci odpovídající jejich vzdělání,
- ❖ pomohou navazovat hodnotné a trvalé sociální vztahy,
- ❖ pomohou řešit odlehlost místa od „civilizace“.

Tím byla vymezena věcná témata programu, který byl rozdělen do tří opatření neboli fiší:

Opatření č. 1 – Vytváření a zlepšování služeb ve prospěch harmonie venkovského prostředí mikroregionu (**SLUŽBY**)

Opatření č. 2 – Rozvoj činností vedoucí k upevnování sociálních vztahů mezi obyvateli mikroregionu (**AKCE**)

Opatření č. 3 – Výchovně vzdělávací programy jako prostředek k získání ekonomické stability a soběstačnosti (**VÝCHOVA**)

Z následující tabulky je patrné, jak velké finanční částky (v Kč) byly alokovány na jednotlivá opatření a výzvy k předkládání projektů

Tabulka č. 17: Finanční alokace na jednotlivá opatření (v Kč)

	1. výzva	2. výzva	3. výzva
Služby	1.487.000	1.487.000	743.500
Akce	2.125.000	2.125.000	1.062.500
Výchova	1.062.000	1.062.000	531.000
CELKEM	4.674.000	4.674.000	2.337.000

Členové MAS si však velmi dobře uvědomovali, že nalezení sebelepších nástrojů pro zlepšování kvality života ve venkovské oblasti není zárukou, že k tomuto zlepšení opravdu dojde. Chápali, že podstatné je i to, jakým způsobem se tyto nástroje používají.

Komunikace – Kontinuita – Komunita – Kultura – Krása. Tyto principy byly stanoveny proto, aby určily způsob realizace programu MAS a staly se tak jasným signálem, že na stejnou úroveň důležitosti jsou vedle sebe kladeny nástroje (tj. to, co má být realizováno) a způsob jejich použití (tj. jak to má být realizováno). Na základě těchto pěti principů dostal program místní akční skupiny jméno **CESTOU 5K**.

Michal Jarolímek

Novohradská občanská společnost

novnos@tiscali.cz

6.4.3 Zkušenost s realizací programu LEADER+ na Kyjovském Slovácku

1) Program LEADER byl navržen jako metoda k řešení některých problémů venkova, zejména stárnutí populace, odliv obyvatelstva do měst, úbytek pracovních příležitostí, ale také zaostalá infrastruktura a stížená dostupnost. Metoda LEADER mobilizuje místní subjekty k tomu, aby se společně zamýšlely nad svojí budoucností a aktivně přistupovaly k řešení problémů místa, ve kterém žijí.

2) O PROGRAMU LEADER+

V členských zemích EU je program LEADER uplatňován jako jedna z iniciativ od r. 1991 a je financován Evropským zemědělským orientačním a záručním fondem – orientační sekci. Tato iniciativa znamenala začátek nového přístupu k politice rozvoje venkova, která je územně založená, integrovaná a participativní. Prostředky jsou poskytovány skupinám partnerů označovaným jako MAS, ve kterých musí být zastoupen vyvážený počet partnerů ze soukromého sektoru (min. 50 %) a veřejného sektoru (max. 50 %). Dotace je poskytována na realizaci pilotních integrovaných strategií venkovských oblastí, které jsou zpracovány příslušnými MAS.

V ČR byl program pilotně spuštěn v roce 2004 v rámci OPRVMZ. Podpora se realizuje ve dvou dotačních titulech: Realizace strategie a Osvojování schopností. Prostřednictvím prvního titulu je možné financovat drobné, většinou neinvestiční záměry různých subjektů, které působí ve vymezeném venkovském území (od 10 000 do 100 000 obyvatel a hustotě do 120 obyvatel na km²). V rámci druhého titulu je podporována příprava strategií pro nové MAS.

Kromě toho je od r. 2004 realizován program LEADER ČR, kde je podpora poskytována jako systémová investiční dotace na vybrané projekty MAS.

Další dotační titul, ve kterém se objevuje metoda LEADER, je Program obnovy venkova, kde v Dotačním titulu 7 jsou podporovány integrované projekty venkovských mikroregionů.

3) V současné době je v ČR cca 130 regionů, které se zabývají programem LEADER. Z toho 10 MAS realizuje strategii LEADER+ v rámci OPRVMZ, dalších 65 MAS získalo z téhož programu finanční podporu na tzv. Osvojování a připravuje strategii na období 2007 – 2013. Kromě toho je cca 30 MAS

zapojeno do programu LEADER ČR, což je česká modifikace programu LEADER.

V novém programovacím období EU 2007 – 2013 se stává LEADER součástí nového Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, a tím nabývá na významu. Také finanční prostředky, které budou k dispozici, budou vyšší než v dosavadním programu LEADER+.

4) Realizace programu LEADER měla velký vliv na rozvoj území, ve kterých byl program realizován. MAS měly možnost se profesionalizovat a staly se místními rozvojovými agenturami. Tím, že mají sídlo přímo ve venkovském regionu, jsou velkou pomocí místním aktérům rozvoje ze strany neziskového sektoru, ale i obcím a podnikatelům. Sledují vývoj dotační politiky, jsou schopny pomoci s přípravou projektu a jeho vhodným nasměrováním do příslušného programu. Na platformě MAS vznikají neformální a funkční partnerství a je dán prostor k realizaci vlastních námětů a nápadů. Buduje se silný sociální kapitál, který výrazně napomáhá nejen ke zlepšení vztahů mezi místními obyvateli, ale také k ekonomickému růstu daného území.

Negativním jevem je počáteční nedůvěra okolí, kdy vzniká nová nezávislá struktura a někteří představitelé samospráv se cítí ohroženi ve své funkci. Postupné budování důvěry a respektu je náročná a trpělivá práce, která vyžaduje naprostou otevřenost a fair play. Nevýhodou bylo také počáteční nedostatečné technické zázemí. Dalším nepříznivým faktorem je financování programu. MAS jsou neziskovými organizacemi a pokud si skutečně chtějí udržet nezávislost, mají velké problémy získat finanční prostředky na předfinancování. Kvůli špatně nastaveným smlouvám se Státním zemědělským intervenčním fondem, který je implementační agenturou tohoto programu, mohou čekat na platby několik měsíců i celé roky. Limitem byla také administrativní náročnost celého programu. Prvních deset MAS mělo nevýhodu svého prvenství také v tom, že nebyla správně nastavena pravidla programu a v průběhu realizace projektu se několikrát měnila; nebyly jasně specifikované uznatelné výdaje a k jejich vyjasňování docházelo až při podání žádosti o platbu. Nebylo dáno ani jednotné softwarové prostředí a často ani jednotný výklad pojmů. Rovněž administrativní postup řešení neveřejných zakázek u žadatelů je příliš byrokratický. Většina MAS se s problémy vyrovnala, přesto se však objevily chyby, které by mohly vést k diskreditaci metody LEADER v očích veřejnosti.

Program LEADER je unikátní nástroj k rozvoji regionální dynamiky a řešení problémů venkovských oblastí.

Dotace z programu LEADER je poskytována MAS na realizaci vlastní strategie, ve které si MAS samy navrhnou vlastní dotační program a opatření – fiše, prostřednictvím kterého pak rozdělují prostředky získané na realizaci strategie. Jednotlivé MAS získaly prostředky z programu LEADER+ od 13 do 26 mil. Kč.

Neziskové organizace jako koneční žadatelé v rámci strategie mohly získat částku od 50 tis. Kč do 2 mil. Kč. V případě neziskového projektu se jednalo o 100 % dotaci.

Neziskové organizace se zapojily velmi aktivně a účast v programu LEADER jim dala možnost osvojit si novou zkušenost a naučit se psát projekt do evropského fondu. Zároveň jim umožnila přístup k novým partnerům ze stran podnikatelů i obcí, kteří často pomohli s předfinancováním projektu.

Pro další období by bylo vhodné využít zkušeností získaných v prvním období a umožnit novým MAS zvyšování kvalifikace (členové MAS jsou většinou nadšenci, avšak ryzí amatéři s minimální zkušeností s administrací grantových programů). Měl by se tedy zavést vzdělávací systém nejen pro zaměstnance, ale také pro členy MAS, který by pomohl k rychlé orientaci a schopnosti administrativně zvládnout tento jedinečný program.

Anna Čarková
Kyjovské Slovácko v pohybu, o.s.
leader.ks@centrum.cz

6.4.4 BOX – Kyjovské Slovácko v pohybu

Občanské sdružení Kyjovské Slovácko v pohybu je dobrovolné, nevládní neziskové sdružení občanů a právnických osob, které spojuje zájem o všestranný rozvoj regionu Kyjovské Slovácko. Podíl soukromého sektoru ve sdružení je 70 %.

Sdružení bylo založeno v dubnu roku 2002 skupinou lidí, které nadchla myšlenka rozvoje regionu s využitím principu LEADER, což je metoda založená na místním partnerství zástupců podnikatelského, veřejného a soukromého sektoru. V programu LEADER je taková skupina nazývána MAS.

K hlavním činnostem MAS Kyjovského Slovácka v pohybu patří implementace programu LEADER v regionu Kyjovské Slovácko a s tím související osvětová činnost, pořádání seminářů, odborné konzultace a pomoc při zpracování projektů. Za tímto účelem zpracovala MAS Strategii Kyjovské Slovácko – region v pohybu, se kterou se zúčastnila soutěže o deset nejlepších strategií v rámci ČR.

Na realizaci strategie se podařilo občanskému sdružení získat dotaci z OPRVMZ. Celková výše poskytnuté dotace činila 19.411.576 Kč, z toho částka na administraci projektu – režijní náklady – činila 2.329.389 Kč – jedná se o 100 % dotaci. Z programu LEADER ČR se v roce 2006 podařilo získat podporu ve výši 3.000.000 Kč.

Cílem strategie, která má název Kyjovské Slovácko – region v pohybu, je na základě jednotlivých akcí – opatření (fiší) se naučit komunikovat všemi směry, a tím mobilizovat potenciál lidských zdrojů v regionu a důvěru mezi partnery:

- ❖ uvnitř regionu, ale společně i navenek regionu,
- ❖ mezi jednotlivými generacemi,

- ❖ mezi venkovskou populací a populací městskou,
- ❖ mezi místní samosprávou, podnikateli a neziskovými organizacemi.

Vedlejším cílem je rozvoj služeb, a tím i nových podnikatelských příležitostí venkovského regionu Kyjovské Slovácko, zvýšení zájmu o návštěvu regionu v rámci ČR a zahraničí, a tím zvýšení poptávky po službách.

Hlavní priorita – Podpora efektivní komunikace v regionu Kyjovské Slovácko jako základ pro rozvoj regionu, byla dále zpracována do 5 opatření (fiší):

- 1) Vinařská tradice – řeší přizpůsobení a změny v přístupu k marketingu v oblasti vinařských tradic, podporu legálního odbytu vína, podporu místní ekonomiky s tím spojené a podporu zachování tradice drobného vinařství.
- 2) Duchovní odkaz a turistika – má za cíl zvýšit počet návštěvníků v území MAS Kyjovského Slovácka v pohybu a iniciovat lidský potenciál území MAS v oblasti předávání duchovních odkazů a rozvoje aktivit v oblasti krátkodobé turistiky. Zahrnuje rovněž podporu aktivit směřujících k obnově památek, zvýšení povědomí o regionu a zvýšení jeho návštěvnosti.
- 3) Předání tradic a dovedností mladé generaci – má pomoci především mladým lidem v hledání nových způsobů interpretace místního kulturního dědictví, k propagaci a pokračování lidových tradic.
- 4) Sportovní aktivity pro každého – je zaměřena na aktivity podporující zdravý životní styl obyvatel regionu a na aktivity vedoucí ke zvýšení počtu sportovních událostí v regionu a vytvoření podmínek a zázemí pro rozvoj sportovních aktivit.
- 5) Příroda pro všechny – iniciuje obyvatele regionu ke změně žebříčku hodnot a větší pozornosti a péči o životní prostředí ve svém okolí a vede je, aby se informacemi a vlastní zkušeností podíleli na jeho zlepšování.

Finanční přínos pro region (celkem 23 mil. Kč)

Profesionalizace MAS a zvýšení důvěryhodnosti díky projektům LEADER+ (I. výzva 18 projektů, II. výzva 39 projektů, LEADER ČR 5 projektů).

Řešení hlavních problémů spojených s administrací programu vidíme v dílčích platbách, ve zjednodušení a zrychlení administrativních postupů a odstranění byrokratických bariér.

Anna Čarková
Kyjovské Slovácko v pohybu, o.s.
leader.ks@centrum.cz

6.4.5 LEADER v ČR – soukromé subjekty přerozdělují prostředky z veřejných zdrojů

Co je LEADER: V ČR lze LEADER chápat jako velmi dynamicky se rozvíjející hnutí na podporu venkovských regionů. Z institucionálního hle-

diska má dvě podoby: LEADER+ je jedním z neinvestičních opatření OPRVMZ, za který odpovídá Ministerstvo zemědělství. LEADER ČR je každoročním tuzemským programem ministerstva pro malé investice ve venkovském území. Programy jsou určeny k financování projektů místních subjektů (neziskových organizací, podnikatelů, malých podniků, obcí) ve venkovských oblastech, účelem je oživit aktivity v regionu, podpořit místní ekonomiku, služby, kulturní a společenský život atd. společným postupem.

V obou programech bylo již celkově rozděleno (přislíbeno) přes 400 miliónů korun. Ve třech ročnících národního LEADERu ČR bylo podpořeno postupně 16, 21 a 23 MAS (některé však opakovaně). V hlavním opatření programu LEADER+ bylo podpořeno pouze 10 rozvojových strategií MAS (ačkoliv i další byly plně připraveny) částkami do 26 mil. Kč a v pomocném opatření pro tzv. osvojování schopností bylo podpořeno několik desítek MAS statistickými částkami.

LEADER byl od r. 1991 tzv. iniciativou EU (tj. uplatňovanou v podstatě mimo administrativu členských zemí) a již od počátku stavěl na principech místního mezisektorového partnerství, společné a tématicky specifické rozvojové strategie venkovského regionu, na inovačních projektech, na spolupráci mezi MAS a především na aktivitách „zdola-nahoru“. Během let se stal LEADER vzorem pro uplatnění nástrojů strukturální politiky Unie. Do ČR přišel po roce 2001.

Programy typu LEADER se uplatňují na území s 10 – 100 tis. obyvateli, které má svoji tématicky integrovanou strategii rozvoje. Předkladatelem strategie (žadatelem o úhrnný příspěvek) je tzv. MAS, nikoliv obec nebo sdružení obcí. Jednotlivé projekty v rámci schválené strategie vybírá a realizaci strategie přímo řídí MAS, nikoliv obecní zastupitelstvo, krajský úřad, státní agentura apod. Silný regulační a kontrolní vliv však mají státní instituce, především zemědělské agentury a pozemkové úřady v krajích a Státní zemědělský intervenční fond, který plní i funkci platební agentury.

Mezi nejtěživější problémy plného uplatnění projektů typu LEADER patří neexistence zálohového financování projektů (a MAS náleží mezi kapitálově nejslabší žadatele o veřejné zdroje, neboť mají krátkou historii a žádné vlastní prostředky) a přemrštěně komplikovaný, striktní a neodůvodněně detailní propletenec pravidel a podmínek kontrolovaných veřejnou správou.

Co jsou MAS: MAS jsou většinou neziskové organizace: 80 % jsou občanská sdružení, téměř 20 % obecně prospěšné společnosti, zbytek pak zájmová sdružení právnických osob. V ČR musí mít MAS právní subjektivitu, zatímco v jiných zemích se uznává též neformální partnerství, které si teprve samo vytváří svoji servisní organizaci. MAS mívají i několik desítek členů, v jejich vedení stojí nejčastěji 9 – 12-tičlenné předsednictvo. První MAS byly zakládány po roce 2001, většina však v letech 2004 – 2006 pod vlivem rostoucí příležitosti finančních příspěvků pro venkovská území pomocí programů typu LEADER. V současné době v ČR existuje kolem 140 MAS v různém stupni rozvinutosti (viz www.leaderplus.cz). Je to nejvíce ze všech nových

členských zemí EU. Z mimovládních iniciativ podporuje MAS především Národní observatoř venkova, o.p.s., a Spolek pro obnovu venkova ČR.

MAS však již není doslova tím sdružením občanů, „holek a kluků odvedle“, kteří se zapáleně věnují péči o někoho nebo boji proti něčemu. Členy MAS jsou starostové obcí, podnikatelé, manažeři firem, tedy lidé aktivní, ambiciózní, zvyklí organizovat, vyjednávat, rozhodovat a prosazovat. MAS jsou tedy spíše sňatkem z rozumu než z nadšení a místního patriotismu.

LEADER přinesl do ČR převratnou změnu: zatímco dosud byla příprava dotačních programů výhradně věcí veřejné správy, všechny příspěvky poskytovaly přímo orgány veřejné správy a s žádostmi přicházeli většinou jednotlivci, vzájemně izolovaní žadatelé, podle principů LEADERu konkrétní program pro místní příjemce příspěvků připravují sama místní mezisektorová partnerství, která také peníze rozdělují (přitom MAS jsou soukromými osobami). Aby tedy mohla být MAS úspěšná, musí nejdříve vzniknout toto partnerství a její členové se musí shodnout na tom, jak věcně zaměří rozvojovou strategii, která je jádrem žádosti o financování dílčích projektů místních žadatelů, kteří k tomu budou osloveni veřejnou výzvou.

Za klíčovou úlohu MAS se považuje mobilizace rozvojového potenciálu území, na němž MAS působí. Proto je MAS koncipováno jako místní mezisektorové partnerství zástupců veřejné správy, neziskového sektoru a podnikatelského sektoru, příp. i dalších subjektů (školy, banky, rozvojové agentury, úřady práce, správy CHKO aj.), které mohou přispět ke zvýšení lidských, finančních, informačních a dalších zdrojů pro práci MAS a tedy pro rozvoj území. V orgánech MAS, které přijímají rozhodnutí, musí být minimálně 50 % soukromých subjektů a zástupci veřejné správy by měli být v menšině.

Jaké jsou efekty metody LEADER: Co přináší venkovskému regionu?

- ❖ zlepšení spolupráce aktivních subjektů v obcích, překonání izolovanosti, integrovaný rozvoj venkova,
- ❖ posílení místní demokracie,
- ❖ větší zapojení soukromého kapitálu do rozvoje obcí,
- ❖ decentralizaci ve využití finančních prostředků, o kterém více rozhodují sami místní obyvatelé (zástupci obcí, neziskových organizací a podnikatelů),
- ❖ lepší využití konkrétních specifík venkovských regionů, oslabení centralizovaného, administrativního a paušálního přístupu k regionu.

Rychlý rozvoj MAS vede v některých případech k negativním jevům: MAS je někdy fakticky uzavřenou skupinkou několika dobře informovaných jedinců (starostů i podnikatelů), nepracuje dostatečně otevřeně, aby vzbudila pozornost a důvěru místní komunity, chápe se jen jako nástroj k získání pe-

něž, nikoliv jako prostředek ke sdružení zájmů a sil aktivních subjektů v regionu, vůči okolí volí spíše konkurenční než kooperativní strategii atd. Přesto jsou MAS jako celek a jejich působení jednoznačně velkým posunem vpřed k dlouhodobé spolupráci a partnerství na venkově, k oživení venkovských regionů, k posílení jejich soběstačnosti a mobilizaci jejich sil. Tak se plně potvrzují patnáctileté zkušenosti, kterou má EU s metodou LEADER.

Pro lepší efekt uplatnění metody LEADER v příštím období by bylo třeba především

- a) zjednodušit nepřiměřené formální požadavky na projektové žádosti a na monitoring realizace strategií,
- b) zajistit plné zálohové financování přijatých projektů,
- c) přihlédnout k nabytým zkušenostem uživatelů systému, tj. českých MAS, z průzkumu jejich potřeb, očekávání a podmínek práce.

*Oldřich Čepelka,
Národní observatoř venkova, o.p.s.
oldrich.cepelka@tima-liberec.cz*

6.5 OPERAČNÍ PROGRAM PRŮMYSL A PODNIKÁNÍ

6.5.1 Operační program Průmysl a podnikání

Operační program Průmysl a podnikání 2004 – 2006 (OPPP) je základním programovým dokumentem politiky hospodářské a sociální soudržnosti v sektoru průmyslu a podnikání. Konečná verze dokumentu OPPP byla komisařem EK – DG REGIO panem Barnierem oficiálně potvrzena dopisem ze dne 18. prosince 2003 a dále Rozhodnutím Komise ze dne 21. června 2004 (CCI: 2003 CZ 16 1 PO 003).

OPPP rozpracovává příslušnou část Národního rozvojového plánu na léta 2004 až 2006, zaměřenou na oblast hospodářského rozvoje, a byl jedním z podkladů pro vyjednávání Rámce podpory Společenství pro regiony soudržnosti NUTS II ČR spadající pod Cíl 1. OPPP je financován pouze z jednoho strukturálního fondu, a to z ERDF. Podíl OPPP na celkové podpoře činí 17,94 % z finančních prostředků vyčleněných ze strukturálních fondů na operační programy Cíle 1, jedná se o 260,8 mil. EUR.

Programy OPPP zajišťují komplexní podporu především malého a středního podnikání s využitím prostředků strukturálních fondů EU a jsou zaměřeny zejména na podporu:

- ❖ budování a rozvoje průmyslového výzkumu a vývoje a jeho propojení s terciální sférou,
- ❖ podnikatelských nemovitostí,
- ❖ školících středisek pro odborné vzdělávání,
- ❖ rozvoje výrobní základny malých a středních podnikatelů,
- ❖ využívání netradičních zdrojů energie malými a středními podnikateli.

Programy podpory z OPMP

Program podpory PROSPERITA

Cílem programu je podpora infrastruktury průmyslového vývoje, zejména vědeckotechnických parků, podnikatelských inkubátorů a center pro transfer technologií.

Program podpory REALITY

Cílem programu je podpora projektů přípravy, rozvoje a regenerace průmyslových zón, podnikatelských nemovitostí. Příjem žádostí je pozastaven k 21. prosinci 2005.

Program podpory ŠKOLÍCÍ STŘEDISKA

Cílem programu je podpora projektů stavební rekonstrukce a modernizace stávajících objektů firemních školících zařízení, dále projekty výstavby a vybavení nových oborových školících zařízení sloužících pro vzdělávání více podnikatelských subjektů.

Program podpory KLASTRY

Cílem programu je podpora projektů zakládání a rozvoje odvětvových sdružení, tzv. klastrů, na regionální i nadregionální úrovni.

Program podpory START

Cílem programu je podpora realizace podnikatelských záměrů fyzických i právnických osob vstupujících do podnikání poprvé nebo s delším časovým odstupem; podpora bude poskytována formou zvýhodněného úvěru.

Program podpory KREDIT

Cílem programu je podpora realizace rozvojových podnikatelských projektů malých podnikatelů s kratší historií formou zvýhodněného úvěru.

Program podpory ROZVOJ

Cílem programu je podpora rozvoje konkurenceschopnosti malých a středních podniků ve fázi růstu, tzn. podpora zvyšování technologické úrovně i zdokonalování procesů, jako například zavádění certifikací a mezinárodních standardů. Příjem žádostí byl pozastaven k 29. červenci 2005.

Program podpory MARKETING

Cílem programu je podpora zvyšování konkurenceschopnosti českých firem na zahraničních trzích formou podpory získávání marketingových informací, tvorby propagačních materiálů, účasti na výstavě nebo veletrhu v zahraničí.

Program podpory INOVACE I

Dne 30. června 2005 byl příjem žádostí do programu INOVACE I z OPPP pozastaven! Pro usnadnění vyplnění Žádosti o platbu byl ke dni 24. února 2006 vytvořen soubor doporučených tabulek.

Program podpory INOVACE II

Cílem programu je podpora projektů zaměřených na zvýšení technických a užitných hodnot výrobků, technologií a služeb. Dnem 22. února 2006 dochází k vyhlášení časově omezeného příjmu žádostí o podporu z programu INOVACE II.

Program podpory ÚSPORY ENERGIE

Ministerstvo průmyslu a obchodu, Odbor ekologické energetiky, informuje o „Upozornění pro žadatele o podporu v rámci OPPP“. Upozornění obsahuje doporučení žadatelům vyčkat na vyhlášení programu Eko-energie v novém období 2007 – 2013. Důvodem je nedostatek disponibilních finančních prostředků.

Program podpory OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE

Ministerstvo průmyslu a obchodu, Odbor ekologické energetiky, informuje o „Upozornění pro žadatele o podporu z OPPP“. Upozornění obsahuje doporučení pro žadatele vyčkat na vyhlášení programu Eko-energie v novém období 2007 – 2013. Důvodem je nedostatek disponibilních finančních prostředků.

K září 2006 byla přiznána dotace 766 projektům v celkové hodnotě 5.299.009.100 Kč.

Tabulka č. 18: Podané žádosti a udělené dotace nebo úvěry podle krajů a programů

Kraj / Program	Prosperita	Reality	Školící střediska	Klastry	Rozvoj	Marketing	Inovace	Úspory energie	Obnovitelné zdroje energie	Start	Kredit	CELKEM
Jihočeský kraj	4 (1) - 3	6 (0) - 2	6 (4) - 1	9 (4) - 2	65 (47) - 17	15 (1) - 10	18 (14) - 3	4 (1) - 2	15 (2) - 4	60 (4) - 53	78 (14) - 52	280 (92) - 149
Jihomoravský kraj	18 (8) - 7	21 (11) - 2	15 (3) - 4	10 (2) - 4	105 (76) - 28	101 (12) - 53	55 (29) - 15	3 (0) - 2	12 (0) - 6	134 (7) - 117	158 (48) - 89	632 (196) - 327
Karlovarský kraj	0 (0) - 0	4 (1) - 0	1 (0) - 1	5 (0) - 3	18 (14) - 4	4 (0) - 2	10 (10) - 0	3 (0) - 3	4 (0) - 2	15 (0) - 15	42 (5) - 32	106 (30) - 62
Královéhradecký kraj	1 (0) - 1	15 (5) - 2	1 (0) - 1	5 (0) - 3	47 (34) - 13	40 (4) - 16	26 (16) - 7	6 (1) - 1	10 (1) - 3	62 (6) - 55	111 (34) - 68	324 (101) - 170
Liberecký kraj	0 (0) - 0	8 (2) - 2	3 (1) - 1	3 (0) - 2	31 (19) - 11	20 (1) - 16	10 (6) - 4	1 (0) - 0	7 (0) - 2	28 (4) - 23	38 (10) - 21	149 (43) - 82
Moravskoslezský kraj	9 (1) - 5	32 (8) - 9	18 (3) - 9	14 (4) - 6	67 (54) - 12	51 (4) - 26	29 (20) - 7	3 (2) - 1	9 (3) - 1	266 (27) - 230	169 (71) - 94	667 (197) - 400
Olomoucký kraj	4 (2) - 0	19 (6) - 4	9 (0) - 3	5 (0) - 2	60 (40) - 19	35 (4) - 23	24 (17) - 2	2 (0) - 1	16 (3) - 3	59 (4) - 53	74 (16) - 52	307 (92) - 162
Pardubický kraj	4 (2) - 0	16 (0) - 5	10 (1) - 4	6 (2) - 2	61 (42) - 18	61 (4) - 35	23 (13) - 5	7 (0) - 2	9 (2) - 3	24 (2) - 22	126 (48) - 68	347 (116) - 164
Plzeňský kraj	1 (0) - 1	56 (33) - 16	2 (0) - 0	1 (0) - 1	33 (24) - 9	15 (2) - 10	13 (9) - 3	2 (0) - 2	18 (1) - 2	29 (2) - 25	143 (21) - 108	313 (92) - 177
Středočeský kraj	11 (4) - 3	12 (5) - 1	11 (5) - 2	4 (1) - 1	93 (51) - 37	65 (11) - 34	61 (41) - 8	3 (0) - 1	21 (3) - 3	40 (3) - 34	108 (35) - 61	429 (159) - 185
Ústecký kraj	2 (1) - 1	8 (2) - 0	5 (0) - 3	3 (2) - 0	37 (29) - 7	15 (6) - 5	16 (9) - 3	2 (0) - 1	19 (1) - 4	70 (8) - 55	66 (17) - 38	243 (75) - 117
Vysočina	1 (1) - 0	9 (2) - 0	6 (0) - 2	3 (0) - 1	60 (43) - 16	38 (4) - 24	19 (14) - 3	5 (1) - 2	6 (0) - 0	57 (7) - 47	76 (19) - 49	280 (91) - 144
Zlínský kraj	9 (3) - 5	20 (6) - 5	10 (2) - 5	4 (0) - 2	70 (48) - 22	78 (14) - 39	27 (17) - 4	4 (0) - 4	8 (1) - 2	36 (2) - 33	89 (25) - 55	355 (118) - 176
Neurčeno	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0 (0) - 0	2 (2) - 0	2 (2) - 0

CELKEM	64 (23) - 26	226 (81) - 48	97 (19) - 36	72 (15) - 29	747 (521) - 213	538 (67) - 293	331 (215) - 64	45 (5) - 22	154 (17) - 35	880 (76) - 762	1280 (36 5) - 787	4434(140 4) - 2315
--------	-----------------	------------------	-----------------	-----------------	--------------------	-------------------	-------------------	----------------	------------------	-------------------	----------------------	-----------------------

(Pozn.: První číslo udává celkový počet podaných žádostí. V závorce je uveden počet zamítnutých a vyřazených žádostí (např. pro nesplnění formálních kritérií, odstoupení žadatele atd.). Poslední číslo udává počet přiznaných dotací a zvýhodněných úvěrů, ostatní projekty procházejí hodnocením).

Jako člen monitorovacího výboru mohu za nevládní neziskový sektor konstatovat, že všechny naše požadavky (kritéria výběru projektů, indikátory v rámci monitoringu, nastavení informovanosti a propagace) jsou splněny a akceptovány. Diskuse, informovanost a zpracování průběžných zpráv, setkávání monitorovacího výboru probíhá podle nastavených pravidel a lze konstatovat i dle principů Aarhuské úmluvy.

Doporučení pro nové programovací období 2007 – 2013 jsou následující:

- ❖ aktivní účast NNO při přípravě nového operačního programu a programových dodatků,
- ❖ účast zástupce NNO v monitorovacím výboru,
- ❖ nastavení a kontrola monitorovacích ukazatelů / indikátorů a jejich plnění,
- ❖ nastavení a kontrola podpory informovanosti veřejnosti a NNO,
- ❖ kontrola nastavení hodnocení projektů (aby nedocházelo k formálnímu hodnocení),
- ❖ kontrola nastavení finančních prostředků na aktivity, které jsou v souladu s cíli podpory nastavenými nevládním neziskovým sektorem v oblasti ochrany životního prostředí a zdraví a podpory lidských zdrojů a vzdělanosti.

Ing. Jana Svobodová
Centrum pro komunitní práci Střední Čechy
jana.svobodova@integranet.cz

6.5.2 Bariéry využití Operačního programu Průmysl a podnikání v nevládním neziskovém sektoru

Obecně prospěšná společnost Prosperita se zaměřuje na projektový management v oblasti rozvoje informační a tržní gramotnosti a podpory malého podnikání. Níže uvedené zkušenosti vychází z realizace vlastního projek-

tu Poradenského centra pro malé a střední podniky a NNO (Jednotný programový dokument pro Cíl 2 regionu NUTS II hlavní město Praha (JPD2)) a prosazování projektů podnikatelského inkubátoru pro jinou NNO v rámci OPPP.

Zkušenosti a největší překážky čerpání pro NNO

Zatímco „měkké“ projekty vyžadují zejména kvalitní personální zajištění profesionálními projektovými manažery, tak u investičních projektů je možnost realizovat projekt podstatně složitější. Již v projektové přípravě je nutné uhradit kompletní technickou dokumentaci a veškeré formality spojené s vydáním stavebního povolení, sestavit podrobný rozpočet a v rámci studie proveditelnosti vytvořit **ekonomický model projektu a jeho udržitelnost** – realisticky odhadnout budoucí příjmy a aktivity vyžaduje zkušenost realizátora. Projektová příprava znamená investici na úrovni několika set tisíc korun s nepředvídatelným výsledkem.

Významnou bariérou je přirozeně také **spolufinancování**, kdy předkladatel musí dopředu počítat s významným objemem finančních prostředků a nelze přirozeně započítat naturální plnění lidí již financovaných z jiných veřejných zdrojů. V těchto požadavcích bohužel OPPP nedává NNO žádné zvýhodnění a přistupuje k nim stejně jako ke komerčním subjektům.

Dalším úkolem je **profinancování projektu**. Na rozdíl od projektů „měkkých“ (ESF), kde mají NNO nárok na zálohové platby, je u investičních projektů úhrada nákladů až zpětně po uzavření etapy. Jestli je některá z bariér pro NNO zbytečná, pak je to tato podmínka. Předkladatel má tedy povinnost prokázat schopnost financování jednotlivých etap projektu. U neziskových organizací zřízených obcí nebo státem zpravidla zajišťuje tuto roli zřizovatel. NNO nezbyvá než cesta do banky. Jelikož NNO nejsou kapitálovými společnostmi a financování ze strukturálních fondů EU je stále pro mnoho bank novinkou, **neumí řada bank NNO projekty ze strukturálních fondů EU profinancovat**. Pozitivní zkušenost lze udělat např. s Českou spořitelnou. Zajištění smlouvou o projektu a ručení investovaným objektem – např. nemovitostí – však bance bohužel nestačí. Všichni členové správní rady a jejich manželé(-ky) se musí připravit na nutnost **ručení směnkou** na celou výši poskytnutého úvěru! Vzhledem k tomu, že tito lidé nemohou mít ze zákona z činnosti NNO jakýkoliv příjem a v praxi pracují pro NNO zcela dobrovolně, není tento požadavek právě spravedlivý. Samozřejmě, že úrok z úvěru není uznatelným nákladem a musí být hrazen organizací z vlastních zdrojů. Přestože se jedná o krátkodobý úvěr, může vzhledem k délce realizace a vyřízení formalit ze strany úřadu tato položka dosáhnout opět stovek tisíc korun. Je zřejmé, že uvedené podmínky splní jenom silné a plně profesionální NNO.

Význam NNO v oblasti OPPP / JPD2.

NNO naplňují v EU řadu funkcí na úrovni jednotlivých regionů a mohou projekty v rámci OPPP / JPD2 **výrazně pomoci místní ekonomice**,

pomáhat měnit strukturu pracovní síly, vytvářet podmínky zamezující odlivu mozků z regionu apod. Jako provozovatelé inovačních center, podnikatelských líní či center celoživotního vzdělávání, kteří mohou využívat také ESF, mají NNO dobrou příležitost být oporou v zlepšování podnikatelského prostředí v regionech, které se této problematice koncepčně věnují.

Pavel Komárek

Prosperita, o.p.s.

pavel.komarek@prosperita-ops.cz

7. INICIATIVY SPOLEČENSTVÍ A ZKUŠENOSTI Z ÚČASTI V MEZINÁRODNÍCH PROGRAMECH

7.1 INICIATIVA SPOLEČENSTVÍ EQUAL

7.1.1 Program Iniciativy Společenství EQUAL

Iniciativa Společenství EQUAL byla vyhlášena EK v návaznosti na předchozí Iniciativy Společenství ADAPT a EMPLOYMENT. Je realizována v programovém období 2000 – 2006 a je založena na dvou kolech hlavních výzev k předkládání žádostí o finanční podporu. Je definována čl. 20(1) nařízení Rady (ES) č. 1260/1999, o obecných ustanoveních o strukturálních fondech, sdělením Komise COM(2000)853, vymezujícím pravidla pro Iniciativu Společenství EQUAL, a sdělením Komise COM(2003)840, vymezujícím pravidla pro druhé kolo Iniciativy Společenství EQUAL, jako samostatná forma pomoci ze strukturálních fondů. Konkrétně je spolufinancovaná z ESF jakožto jeden z nástrojů na dosažení cílů Evropské strategie zaměstnanosti.

ČR se jako jedna ze dvou tehdy předvstupních zemí zapojila už do prvního kola výzev v roce 2001 (v menší míře to bylo i Maďarsko). V té době však ČR ještě nebyla oprávněna čerpat ze strukturálních fondů, a proto bylo první kolo v ČR realizováno v rámci předvstupní pomoci prostřednictvím projektu Phare č. 2002/000-282.08.02 Národního programu Phare 2002.

Druhé kolo Iniciativy Společenství EQUAL, které bylo v ČR vyhlášeno v roce 2004, je již i u nás spolufinancováno z ESF a implementováno na základě programového dokumentu ve smyslu nařízení 1260/1999. Hovoříme tedy o Programu Iniciativy Společenství EQUAL, pro který používáme mezinárodní zkratku CIP EQUAL (Community Initiative Programme EQUAL). CIP EQUAL je implementován na celém území ČR, tedy v oblastech tzv. Cíle 1 a Cíle 3. Tomu odpovídá i povinná míra spolufinancování (v oblastech Cíle 1 je 75 % financováno z ESF a 25 % z českého státního rozpočtu, v oblastech Cíle 3 je 50 % financováno z ESF a 50 % z českého rozpočtu). Celkově je na CIP EQUAL v ČR vyčleněno 43.973.880 EUR.

Iniciativa Společenství EQUAL je zaměřena na národní a mezinárodní spolupráci při vyvíjení, testování a prosazování nových nástrojů na podporu znevýhodněných skupin (dlouhodobě nezaměstnaných, nízko kvalifikovaných, absolventů škol, starších občanů, osob se zdravotním postižením, etnických menšin, žen, žadatelů o azyl apod.), kteří se střetávají s diskriminací či nerovným zacházením buďto přímo v zaměstnání, nebo při hledání zaměstnání. Z této definice vyplývají hlavní a zásadní rozdíly mezi CIP EQUAL a programy tzv. mainstreamu neboli hlavního proudu. Těmi jsou u nás ve zkráceném programovém období 2004 – 2006 OPRLZ a JPD3. Oproti těmto formám pomoci z ESF je totiž implementace CIP EQUAL založena na tzv. hlavních principech.

Mezi tyto principy patří:

- (1) *Tematický přístup* (EK vyhlásila celkem devět tematických oblastí, na jejichž základě si jednotlivé členské státy určují priority Programu: 8 témat navazuje na čtyři původní pilíře Evropské strategie zaměstnanosti a deváté je vyhlášeno ve vazbě na specifické potřeby žadatelů o azyl)
- (2) *Princip partnerství* (viz dále)
- (3) *Mezinárodní spolupráce* (všichni národní partneři v jednotlivých členských státech musí navázat rovněž mezinárodní partnerství)
- (4) *Princip inovativnosti* (projekty jsou zaměřeny na vývoj nových nástrojů a jejich pilotní odzkoušení)
- (5) *Společné rozhodování* (znamená, že v rámci jednotlivých partnerství musí mít možnost spolurozhodovat všechny zapojené partnerské organizace, včetně zástupců skupin nejvíce ohrožených nerovnostmi a diskriminací na trhu práce)
- (6) *Mainstreaming* (má za cíl umožnit rozšíření výsledků Iniciativy Společensví EQUAL mezi tvůrce národních, resp. regionálních politik tak, aby nejlepší z nově vyvinutých nástrojů boje s diskriminací a nerovnostmi na trhu práce mohly být využity pro další rozvoj a zvýšení účinnosti relevantních politik ČR a praxe na trhu práce).

Princip partnerství znamená, že jednotlivé podporované projekty jsou vždy předkládány a realizovány několika organizacemi tvořícími tzv. „rozvojová partnerství“. Tento princip proto umožňuje jednotlivým realizátorům projektů využívat stávajících zkušeností a poznatků všech zapojených partnerských organizací, přičemž již zkušenosti z prvního kola potvrdily, že je-li daná problematika řešena společně různými typy organizací, bývají dosaženy lepší výsledky, než kdyby se v dané oblasti angažovala pouze státní instituce či soukromá organizace.

V současné době je ještě předčasné hodnotit výsledky Programu jako takového, neboť projekty CIP EQUAL poběží až do léta 2008. Z průběžných hodnocení Programu však vyplývá, že se jeho realizace i přes celkovou složitost a náročnost daří. Nicméně již byly také identifikovány problémy a těžkosti, se kterými se realizátoři projektů potýkají. Především jsou to právě vysoké nároky vyplývající ze samotného charakteru CIP EQUAL (naplňování hlavních principů Programu, především inovativnosti – vyvíjení a ověřování nových metod a nástrojů na trhu práce – a mainstreamingu – jejich prosazování do politik a praxe). Dále to jsou některá specifika a nároky českého prostředí, vyplývající jednak z národní legislativy, či např. z požadavků platebního orgánu MF (rozpočtová pravidla ve vztahu ke strukturálním fondům; poměrně náročná administrace projektů a povinnost dokladovat při pravidelném reportování každý drobný výdaj v rámci projektu, aby mohl být proplacen z Programu; problém ukotvení „partnerství“ v české legislativě).

Na základě rozhodnutí EK již nebude CIP EQUAL v příštím programovém období 2007 – 2013 v členských státech realizován, nicméně právě jeho principy by se měly promítnout a prosazovat v programech hlavního proudu.

Ing. Renáta Haroková
Ministerstvo práce a sociálních věcí
renata.harokova@mpsv.cz

7.1.2 BOX – Prolomit vlny

Otevřená společnost, o.p.s se dlouhodobě zabývá prosazováním systémových změn souvisejících s rozvojem občanské společnosti a demokracie v ČR, svoji činnost zaměřuje do následujících oblastí: právo na přístup k informacím, rovné příležitosti žen a mužů, role policie v moderní demokracii, kulturní politika, sociální začleňování a sociální ekonomika.

V roce 2004 podala Otevřená společnost žádost o podporu do programu Iniciativy Společenství EQUAL a získala dotaci v celkovém objemu 33 mil. Kč. Projektovou žádost podávala v opatření zaměřeném na odstraňování nerovností mezi muži a ženami na pracovním trhu; v rozvojovém partnerství „koalice ProEquality“ spolu s dalšími partnery si dala za cíl vybudovat platformu pro vytváření a šíření nástrojů napomáhajících k odstraňování diskriminace žen a k jejich zrovnoprávnění na pracovním trhu. Think-tank ProEquality zpracovává analýzy a na jejich základě metodiky, které testuje v praxi, modifikuje je podle konkrétních zjištění a následně je distribuuje k širšímu použití. Jako příklad lze uvést metodiku genderově citlivého pedagogicko-psychologického poradenství nebo genderový audit pro zaměstnavatele, na kterém si mohou vyzkoušet, zda ve své firmě dostatečně zohledňují zásady rovného zacházení.

Potíže při realizaci projektu způsobovala některá nevyjasněná pravidla týkající se čerpání, termínů a nastavení vlastní struktury a kompetencí v programu EQUAL, navíc byla na straně řídicího orgánu (v tomto případě MPSV) neochota tuto situaci řešit. Díky skutečně velmi intenzivní snaze příjemců dotace se podařilo nastavit či změnit některá pravidla, která znemožňovala vlastní realizaci projektů.

Jako příklady lze uvést nevyřešenou problematiku termínu „rozvojové partnerství“ a nesoulad s platnou legislativou ČR. Prostředky na implementaci projektů byly příjemcům zasílány s několikaměsíčním zpožděním, což v případě neziskových organizací znamenalo silnou zadluženost, neboť zároveň bylo požadováno dodržování časového harmonogramu čerpání prostředků pod hrozbou sankce. Nevyjasněné kompetence mezi řídicím orgánem a národní podpůrnou strukturou (v tomto případě PricewaterhouseCoopers, kteří se ale stali národní podpůrnou strukturou až několik měsíců poté, co byl program zahájen) způsobovaly zpoždění v reakcích na zásadní dotazy příjemců a fatální důsledky pro vlastní realizaci projektů.

Program EQUAL je jedním z nejkomplicovanějších, pokud jde o pravidla čerpání a vlastní realizace. Bylo by proto vhodné tato nastavit flexibilněji, dále předem pevně stanovit kompetence a vztahy mezi národní podpůrnou strukturou a řídicím orgánem a zejména zajistit právní jistotu a technickou asistenci pro příjemce.

7.1.3 BOX – „NAJDI SVŮJ SMĚR“ – uplatnění na trhu práce dětí vyrůstajících v ústavní péči, projekt Nadace Terezy Maxové a partnerské organizace Občanského sdružení Člověk hledá člověka

Projekt „Najdi svůj směr“ je součástí Programu Iniciativy Společenství EQUAL. Je financován z prostředků ESF a z prostředků státního rozpočtu ČR.

Řídící orgán v ČR: MPSV

Národní podpůrná struktura: PricewaterhouseCoopers

Doba trvání: 15. prosinec 2004 – 31. prosinec 2007

Nadace Terezy Maxové byla založena 2. ledna 1997 s cílem všestranné konkrétní podpory a pomoci dětem umístěným v ústavní a náhradní rodinné péči. Nadace je tedy hybatelem změn vedoucích k výraznému zlepšení podmínek dětí bez rodičů.

Občanské sdružení Člověk hledá člověka vzniklo v roce 1998 při Nadaci Terezy Maxové. Člověk hledá člověka se ve svých dosavadních projektech věnuje prevenci a nápravě patologických jevů, které jsou u dětí vyrůstajících v ústavní péči překážkou k tomu, aby se zapojily do běžného života srovnatelným způsobem se svými vrstevníky.

Problematika

- ❖ ČR je na 1. místě v Evropě v počtu dětí umísťovaných ročně do zařízení ústavní péče; v ústavní péči vyrůstá 20 000 dětí.
- ❖ Až 30 % dětí v ústavní péči absolvuje speciální školu.
- ❖ Pouze 1 % dětí v ústavní péči získá vzdělání zakončené maturitou

Jedním z nejzásadnějších problémů dětí je odchod z dětského domova v jejich 18 letech, uplatnění na trhu práce a v životě jako takovém.

Filozofie

Filozofií projektu je pomoc konkrétnímu dítěti. Projekt přispěje k dalšímu šíření myšlenky, že individuální péče, ať už v rámci pěstounských rodin či dětských domovů rodinného typu, je jednak ekonomicky méně nákladná a transparentnější, ale zejména je to jediná možná alternativa pro děti, kteří nemají vlastní rodinu.

Obsah projektu

V 17 vybraných dětských domovech po celé ČR působí po dobu 24 měsíců speciální pedagog, který se věnuje podpoře vzdělávání dětí a jejich přípravě na samostatný život po odchodu z domova. Metody a formy jsou přizpůsobeny jednotlivým dílčím cílovým skupinám.

Evaluace

Pravidelné vyhodnocování průběžných výsledků by mělo přinést po skončení projektu dostatečné množství podkladů pro iniciaci systémových změn v péči o děti vyrůstající v dětských domovech.

Iniciativa a překážky v realizaci projektu

Čerpání finančních prostředků bylo největším problémem v prvním roce projektu. Aby mohl být projekt „odstartován“ a harmonogram aktivit dodržen, museli jsme si zajistit okamžitou půjčku 3,5 mil. Kč a na to jsme jako většina dalších příjemců nebyli připraveni.

Metodika projektu – program EQUAL nebyl dostatečně připraven v souladu s legislativou v ČR. Včas nebyla zajištěna a jednoznačně legislativně ošetřena činnost tzv. rozvojových partnerství – termín partnerství v legislativě ČR neexistuje, navrhována byla opakovaně individuální, ale ne systémová řešení.

Výbor příjemců – vzhledem k přetrvávajícím problémům s řídicím orgánem v oblasti financování projektu a v pravidlech metodiky byl v průběhu Akce 1 zřízen Výbor příjemců (bez právní formy, spíše komunikační platforma), jehož členem je přibližně 50 projektů. Ten ustanovil jednatele Výboru příjemců, kteří mají kompetenci jednat o problémech a řešeních s řídicím orgánem a národní podpůrnou strukturou.

Konkrétní problémy:

1. Charakteristika – historie:

- ❖ pozdržení zálohové platby v přípravné fázi projektu,
- ❖ změny pravidel v metodice projektu,
- ❖ nevyvážený vztah mezi příjemci a řídicím orgánem – nebyly stanoveny závazné termíny schvalování monitorovacích a finančních zpráv pro řídicí orgán MPSV, závazné termíny existovaly pouze pro příjemce, po opakovaných žádostech ze strany Výboru příjemců byla upravena metodická příručka s platnými termíny i pro řídicí orgán a národní podpůrnou strukturu,
- ❖ žadatel nebyl dostatečně a přesně informován o výhledu na obdržení platby,
- ❖ MPSV nereagovalo na dotazy příjemců (nedostatek personálních kapacit na řídicím orgánu a určení místních kompetencí v komunikaci s příjemci),
- ❖ průběžné financování – největším problémem pro všechny realizátory projektu bylo pravidelné cashflow.

2. Současná situace

V průběhu roku 2006 došlo na základě jednání s řídicím orgánem a národní podpůrnou strukturou k postupnému zjednodušování administrativních procedur a ke zrychlení cashflow. Výrazně se zlepšila komunikace mezi příjemci a národní podpůrnou strukturou. Situace je stabilizovaná od září 2006, kdy došlo k navýšení zálohové platby a ke zjednodušení vykazovaných nákladů (tzv. pravidlo agregace rozpočtu u vybraných kapitol). Přesto došlo díky počátečnímu zpoždování finančních prostředků k vleklým problémům, což několik projektů zcela paralyzovalo.

3. Následky

Nadace Terezy Maxové je zatížena finančním dluhem do konce projektu a vybavení partnerů potřebnou technikou se zdrželo až o 1 rok.

Mgr. Halina Himmelová
Nadace Terezy Maxové
halina.himmelova@nadacetm.cz

7.2 INICIATIVA SPOLEČENSTVÍ INTERREG III

7.2.1 Iniciativa Společenství INTERREG IIIA ve vztahu k nevládním neziskovým organizacím

Základní charakteristika Iniciativy Společenství INTERREG IIIA

a) Historický vývoj podpory

Uvedená iniciativa Společenství, jak již vyplývá z samotné číslovky, je v třetím programovém období (2000 – 2006) nástrojem EK na podporu přeshraniční spolupráce.

V ČR byla zahájena podpora přeshraniční spolupráce ze zdrojů EU předvstupním programem Phare v roce 1994, tehdy jednoročním programem, a vztážením jen na **česko-německou hranici**. Následovala programová období 1995 – 1999 a 2000 – 2006, které bylo ukončeno programem roku 2003. Vstupem ČR do EU je od 1. května 2004 možno čerpat prostředky strukturálních fondů. Důležitá je skutečnost, že „Iniciativy“ se v zásadě příliš neliší od ostatních programů. Zaměřeny jsou na specifické druhy podpory, například nezaměstnanost, problematiku měst atd. Vedle obecných nařízení EK o strukturálních fondech jsou na ně zaměřena další speciální nařízení, která doplňují a upřesňují základní nařízení. Počet iniciativ se v jednotlivých programových obdobích postupně snižoval, do roku 1999 jich existovalo dvanáct, v období 2000 – 2006 byly k dispozici čtyři – URBAN, LEADER, EQUAL a INTERREG, z nichž ČR mohla čerpat finanční nástroje jen z posledních dvou v omezené míře byl uveden program LEADER. V programovém období 2007 – 2013 nebudou již existovat žádné iniciativy a předmět jejich podpory bude zahrnut do nově připravovaných cílů. Přeshraniční, nadregionální a teritoriální spolupráce bude součástí nově transformovaného Cíle 3 – Evropská územní spolupráce.

Bez ohledu na odlišné názvy jde o dlouhodobou podporu přeshraniční spolupráce ze strany EU. Územně byla v ČR podpora v předvstupním období zahájena, jak jsem již zmínil výše, na česko-německé hranici a postupně se rozšířila na všechny ostatní hranice.

Od vstupu ČR do EU je do dotačního území zahrnuto celé území republiky s výjimkou území hlavního města Prahy a Středočeského kraje. (V období 2004 – 2006 prostřednictvím pěti programových dokumentů a v období 2007 – 2013 prostřednictvím operačních programů). Z hlediska technických podmínek (žádosti, povinné přílohy, doba realizace projektu,

způsob kontrol atd.) se v programovém období 2004 – 2006 INTERREG v zásadě příliš neliší od dalších operačních programů strukturálních fondů. Výše podpory ze strany EK dosahovala v tomto období 75 % celkových uznatelných nákladů; k tomu bylo možné žádat o příspěvek ze státního rozpočtu ve výši 5 % celkových uznatelných nákladů. V připravovaném období 2007 – 2013 by v rámci Cíle 3 mělo jít o 85 % dotace. Společně s 5 % dotací ze státního rozpočtu by žadatel musel uhradit po konečném vyúčtování jen 10 % z vlastních prostředků.

b) Předmět podpory

Předmětem podpory z Iniciativy INTERREG IIIA byly, i s ohledem na nižší celkové objemy dotace ve srovnání s dalšími operačními programy (například na všech pět přeshraničních programů na období 2004 – 2006 bylo od EK k dispozici jen 55 mil. EUR), především menší projekty. Projekty byly z oblastí **technické infrastruktury** (rekonstrukce komunikací ve vztahu ke státní hranici), **životního prostředí** (zejména rozšiřování, modernizace či výstavba, menších čistíren odpadních vod a kanalizací), **cestovního ruchu** (zejména cyklostezky, informační centra atd.) a z **oblasti lidských zdrojů** (především Dispoziční fondy). Největší zájem příjemců byl o projekty z oblasti cestovního ruchu a lidských zdrojů, kde pro podporu menších projektů vznikly již v předvstupním období fondy, v rámci kterých se realizovaly menší projekty v řádu jen několika tisíců EUR. Vzhledem k velké popularitě tohoto nástroje byly tyto fondy prolongovány i v období 2004 – 2006.

Obecně se však u individuálních projektů jednalo především o projekty s dotací ve výši několika milionů Kč, většinou však maximálně do výše 20 – 30 milionů korun. Toto byl, vedle zaměření na podporu přeshraničních aktivit, jeden ze zásadních rozdílů mezi podporou z Iniciativy INTERREG IIIA a ostatními regionálními a operačními programy, zejména SROP, či Fondem soudržnosti. V podstatě lze zjednodušeně říci, že kde svými horními hranicemi rozpočtových nákladů projekty v rámci Iniciativy INTERREG končí, u ostatních operačních programů začínají.

Podpora nebyla určena pro podnikatele a ziskové projekty. Vhodnými žadateli byli proto zástupci veřejného sektoru (zejména obce a kraje) včetně NNO.

V současné době již byly veškeré finanční prostředky programu 2004 – 2006 alokovány a vrcholí přípravné práce na programové období 2007 – 2013.

Programové období 2007 – 2013 z pohledu podpory přeshraniční spolupráce

V současné době jsou ukončovány práce na připravovaných operačních programech na období 2007 – 2013. Věcně by se neměly zásadně měnit od stávajícího zaměření programů. Opět by měly být z těchto programů podporovány především menší projekty, což vyplývá i z celkové výše dotace ze

strany EK, kdy z celkové dotace EK 26,7 mld. EUR na období 2007 – 2013 by mělo být určeno 17,0 mld. EUR na Cíl 1 Konvergence a na Cíl 3 Evropskou územní spolupráci „jen“ cca 3,9 mld. EUR. Ve srovnání se stávajícím obdobím by na přeshraniční spolupráci mělo jít cca 3x více finančních prostředků (v období 2004 – 2006 bylo na přeshraniční spolupráci z prostředků EK určeno 55 mil. EUR, v období 2007 – 2013 se jedná o finanční objem 351 mil. EUR).

Připravováno je pět operačních programů: česko-saský, česko-bavorský, česko-rakouský, česko-slovenský a česko-polský, které by měly vždy zahrnout celé území přiléhajících krajů ke státní hranici (jednotky soudržnosti NUTS III) včetně kraje Vysočina na česko-rakouské hranici, který bezprostředně s rakouskou hranicí nesousedí. Základními informačními kanály budou i nadále internetové stránky příslušných ministerstev a krajských úřadů, kde se předpokládá i nejvíce konzultací přímo v území.

Konzultace a semináře budou organizovat prostřednictvím svých výkonných orgánů – společných technických sekretariátů – i řídicí a národní orgány. V případě malých projektů (podporovaných prostřednictvím fondů) se i nadále předpokládají konzultace pro žadatele na příslušných euroregionech.

Vedle již výše zmiňovaných změn podmínek, které se ze strany EK týkají všech operačních programů (například zvýšení dotace ze strany EK ze 75 % na 85 % či prodloužení doby realizace v počátečních letech programu z $n+2$ na $n+3$, kde „ n “ představuje rozpočtový rok, ve kterém byla dotace schválena), došlo k několika specifickým změnám. Opatření je nasměrováno do úvodních let, naposledy do rozpočtu roku 2010, kdy se předpokládá pomalejší náběh realizace projektů, aby se vytvořily lepší podmínky pro příjemce dotace. U projektů, schválených z rozpočtů 2011 – 2013, bude nadále platit pravidlo $n+2$, takže celý program bude uzavřen v roce 2015.

Zásadní změnou je uplatnění principu vedoucího partnera, v terminologii EU „LEAD PARTNER PRINCIPAL“. V praxi toto znamená, že po obou stranách hranice musí nejméně dva či více partnerů předložit společnou žádost. Projekty budou projednávány, obdobně jako v tomto období, ve společném monitorovacím výboru. V případě schválení projektu odpovídá za projekt tzv. vedoucí partner, který i projekt průčtovává, a který obdrží dotaci i pro své partnery, a těm ji dále proplácí. Veškeré projekty musí dále splňovat dvě ze čtyř podmínek přeshraniční spolupráce – společná příprava, realizace, financování a zabezpečení společným personálem. O konkrétním naplnění některých podmínek se vedou diskuse s EK, ale již dnes je zřejmé, že toto představuje výrazné zvýšení nároků na jednotlivé žadatele. Nejsou dořešeny všechny technické otázky spojené s tímto principem, například problematika finančních toků.

Z toho důvodu předpokládáme, že z hlediska žadatelů o menší projekty (tedy i zástupců nevládních neziskových organizací) bude i nadále největší zájem o připravovaný Dispoziční fond. Jedná se o projekt, podobný granto-

vému schématu, který je spravován euroregiony a skládá se z desítek menších projektů, zaměřených na spolupráci v oblasti mládeže, kultury a sportu. Současně se předpokládá zvýšení celkového objemu prostředků určených na Dispoziční fond na cca 10 % - 20 % z celkové výše finančních prostředků jednotlivých operačních programů. Současně se zvýší i maximální výše dotace na jeden projekt v rámci Dispozičního fondu na cca 1 mil. Kč. Výhodou je pokračování zmírněných podmínek, kdy například princip vedoucího partnera bude uplatňován pouze na úrovni správců fondů, nikoliv už na úrovni jednotlivých žadatelů o projekty.

Důležitým faktorem pro žadatele je i určitá míra objektivitu výběru projektů, která by měla být zaručena vyrovnaným zastoupením české části v monitorovacích výborech, jejichž členy dále budou zástupci ministerstev, krajů, euroregionů, ale i sociálních partnerů a neziskových organizací.

Na podzim 2006 byly dokončeny práce na operačních programech a dalších dokumentech, které byly projednány v monitorovacích výborech a následně ve vládě ČR. Byly zahájeny vyjednávací procesy s EK. Vlastní zahájení realizace programů je závislé na ukončení těchto vyjednávacích procesů, předpokládá se v první polovině roku 2007.

Věříme, že žadatelé získali během let dostatek zkušeností, aby ve spolupráci se svými zahraničními partnery uspěli se svými projekty i v tomto období.

RNDr. Jiří Horáček
Ministerstvo pro místní rozvoj
jiri.horacek@mmr.cz

7.2.2 Iniciativa Společenství INTERREG III – Podpora malých projektů

Návaznost na CBC Phare v česko-rakouském pohraničí

Na začátku programovacího období 2000 – 2006 byl na rakouské straně realizován program INTERREG IIIA a na české straně Phare CBC, který byl po vstupu ČR do EU nahrazen Iniciativou INTERREG IIIA. Proces přibližování programu Phare CBC k Iniciativě INTERREG začal již rokem 2000, kdy vznikl programový dokument, který sjednotil obsah, procedury a podmínky pro přeshraniční spolupráci. Poslední ročník programu Phare CBC byl vyhlášen v dubnu roku 2004 a bude ukončen a finančně uzavřen v roce 2006. Program Iniciativy Společenství INTERREG IIIA ČR – Rakousko byl na české straně oficiálně vyhlášen 1. července 2004.

INTERREG patřil mezi tzv. Iniciativy Evropských společenství a byl největší z hlediska finančního objemu i územního rozsahu.

Území Iniciativy INTERREG IIIA v česko-rakouském příhraničí bylo na české straně vymezeno kraji Jihočeským, Vysočinou a Jihomoravským, na rakouské straně okresy Weinviertel, Waldviertel, Mühlviertel, Wiener Umland Nord a městem Vídeň (omezenou podporu lze čerpat i v regionech Linz-Wels, Innviertel, St. Pölten a Mostviertel). Žádat o grant z iniciativy mohly obce, svazky obcí, města, kraje, organizace zřizované a založené státem, kraji či obcemi, dále organizace, které poskytují veřejné služby a jsou ze 100 % vlastněny státem, kraji či obcemi, také NNO (občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, církevní právnické osoby, nadace a nadační fondy), školy, zájmová sdružení právnických osob, hospodářské a agrární komory.

Každý žadatel musel mít jednoho či více rakouských partnerů se sídlem v příslušném příhraničním regionu a v projektové žádosti musel uvést konkrétní zapojení partnera do přípravy a realizace projektu. Úspěšný žadatel mohl získat podporu až do výše 75 % způsobilých výdajů projektu, přičemž minimální doporučená výše podpory je stanovena na 10.000 EUR, maximální výše podpory není určena.

Dispoziční fond – podpora malých projektů neinvestičního charakteru

Dispoziční fond jako grantové schéma, které je součástí Iniciativy Společenství INTERREG IIIA (priorita III, opatření 2), podporoval menší neinvestiční projekty s cílem zvýšit kontakty na obou stranách hranice. Za Jihomoravský kraj se historicky prvními úspěšnými žadateli stala Regionální rozvojová agentura jižní Moravy jako administrátor Dispozičního fondu a Sdružení obcí a měst jižní Moravy jako správce Dispozičního fondu.

Dispoziční fond – šance pro malé neinvestiční projekty

Program Dispozičního fondu svým charakterem navázal na úspěšný program přeshraniční spolupráce Phare CBC – Společný fond malých projektů. Současně se sblížil se systémem implementace programu INTERREG IIIA na rakouském příhraničí, kde je systém „dispozičních fondů“ realizován již řadu let.

Dispoziční fond podpořil naplnění klíčových cílů stanovených v CIP pro příhraniční oblasti, zejména pak pomohl subjektům v příhraničním území překonat specifické rozvojové problémy vyplývající z jejich relativní izolace v rámci národních ekonomik. Fond dále podpořil zakládání a rozvoj spolupracujících systémů na obou stranách hranice a vytváření spojovacích článků mezi těmito systémy se širšími vazbami na EU. Cílem Dispozičního fondu bylo zejména:

- ❖ zmírnit okrajový charakter těchto oblastí a tím zlepšit kvalitu života a vytvořit spolupracující systémy na obou stranách hranice,
- ❖ podporovat další rozvoj hospodářského potenciálu příhraničních regionů posilováním stávajících struktur, zvyšováním soutěživosti českých sub-

jektů a ožíváním celkového hospodářství na obou stranách hranice, zvláště pak využitím potenciálu cestovního ruchu.

Dispoziční fond v Jihomoravském kraji

Dispoziční fond v Jihomoravském kraji podporuje výhradně neinvestiční projekty v oblasti malých přeshraničních aktivit typu „People-to-people“. Částka vyčleněná na období 2004 – 2006 dosáhla 410 tis. EUR (tj. 12.969.704 Kč) a výše podpory nesměla přesáhnout 75 % celkových způsobilých výdajů projektu. Přitom jednotlivé projekty mohly být financovány minimálním příspěvkem Dispozičního fondu ve výši 1.000 EUR, maximálně však 10.000 EUR. Celkové způsobilé výdaje projektu mohou činit maximálně dvojnásobek maximální částky podpory (tj. 20.000 EUR).

Od poloviny února 2005 mohli zájemci o financování z Dispozičního fondu v Jihomoravském kraji své projektové záměry připravovat a konzultovat u administrátora Dispozičního fondu v Jihomoravském kraji, kterým byla Regionální rozvojová agentura jižní Moravy (www.rrajm.cz). Žadatelé mohli předkládat své projekty průběžně a minimálně dvakrát ročně Regionální řídicí výbor rozhodoval, které projekty získají podporu z Dispozičního fondu.

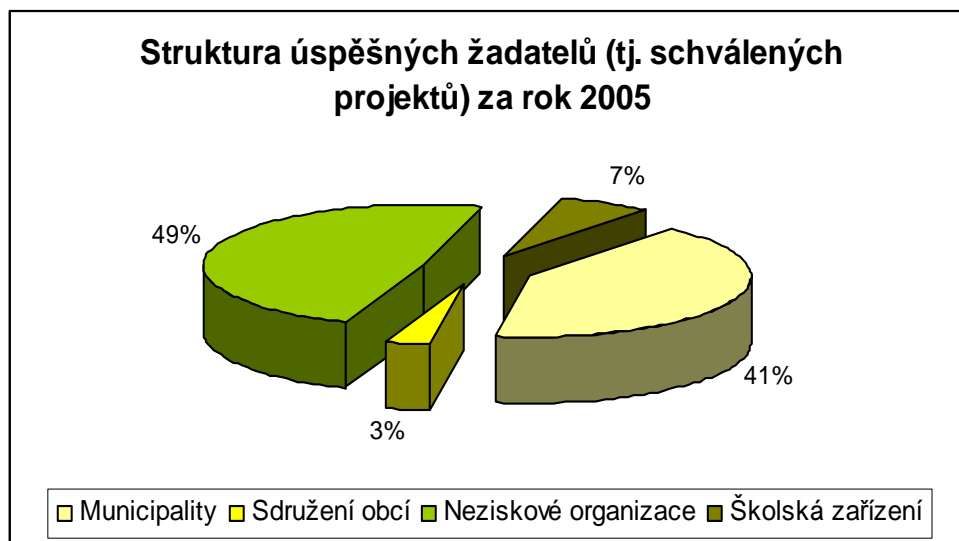
První přidělování prostředků z Dispozičního fondu proběhlo v dubnu 2005, kdy se konalo první kolo. Do tohoto kola bylo zaregistrováno celkem 11 projektů, z toho bylo podpořeno celkem 9 projektů v celkové výši 1,604 mil. Kč. Druhé kolo se konalo v září 2005, kdy z celkem 26 zaregistrovaných žádostí bylo přijato 18 projektů k financování v celkové výši 3,089 mil. Kč. Ve třetím kole bylo zaregistrováno celkem 49 projektových žádostí a z toho bylo podpořeno 29 projektů v celkové výši 5,118 mil. Kč. Do posledního čtvrtého kola, při kterém byly prostředky z Dispozičního fondu vyčerpány, bylo zaregistrováno celkem 32 žádostí a 26 projektů v celkové výši 3,246 mil. Kč bylo přijato k financování.

Tabulka č. 19: Rozdělení prostředků z Dispozičního fondu v Jihomoravském kraji

	Přidělené finance (v Kč)	% z celkové alokace
Finance pro Dispoziční fond v Jihomoravském kraji	12.969.704	100 %
Rozděleno v I. kole	1.604.835	12,37 %
Rozděleno v II. kole	3.089.442	23,82 %
Rozděleno v III. kole	5.128.518	39,54 %
Rozděleno v IV. kole	3.146.909	24,26 %

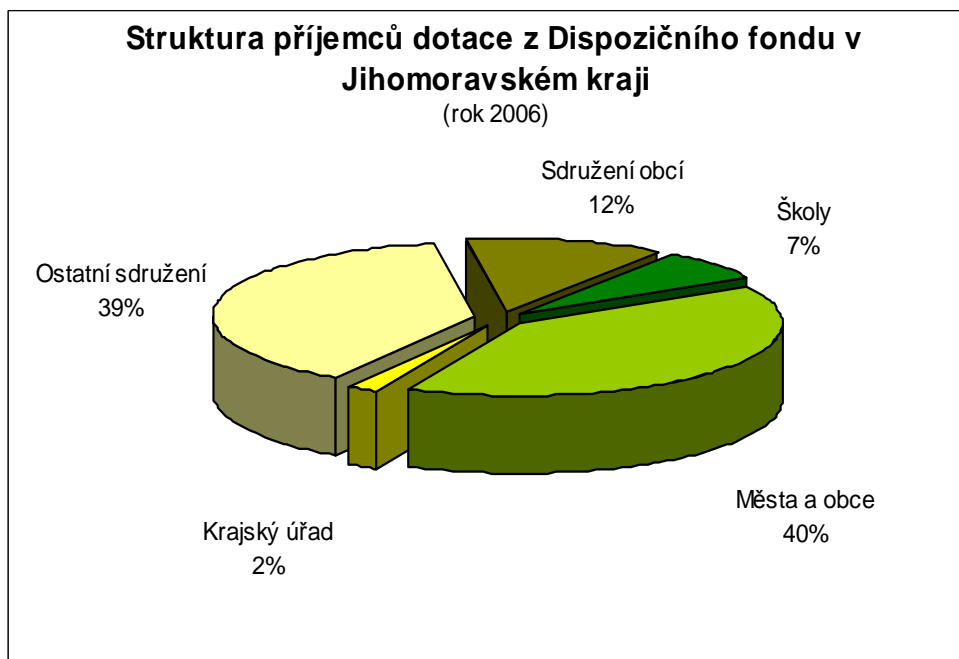
Nejllepší představení účasti neziskového sektoru v Dispozičním fondu poskytnou následující grafy:

Graf č. 3: Struktura úspěšných žadatelů za rok 2005



Největší podíl úspěšných žadatelů do Dispozičního fondu v Jihomoravském kraji v roce 2005 představovaly neziskové organizace (např. organizace pečující o mládež, zájmová sdružení, sportovní kluby...), dále pak jednotlivé obce a města.

Graf č. 4: Struktura příjemců dotace z Dispozičního fondu v Jihomoravském kraji



Největší podíl úspěšných žadatelů do Dispozičního fondu v Jihomoravském kraji pro česko-rakouské projekty v roce 2006 představují města a obce, dále pak ostatní sdružení (např. organizace pečující o mládež, zájmová sdružení, sportovní kluby...), za nimi následuje sdružení obcí, školy a krajský úřad.

Neziskový sektor přistupoval k projektu Dispozičního fondu s mírnou opatrností, která vycházela ze zkušenosti z Programu Phare CBC. Největší bariérou nebyla obsahová stránka projektů, ale problém předfinancování celého projektu a následné čekání na proplacení uznatelných nákladů. Když se k tomu přidalo průběžné „vychytávání mezer“ v kontrole dodávaných dokladů ze strany kontroly 1. stupně, mnoho zájemců z neziskového sektoru rezignovalo a hledalo možnosti financování z jiných zdrojů. A když už byl centrálně nastaven „solidní“ systém, opírající se mimo jiné o dostatek zaškoleného personálu, byly už finanční prostředky Dispozičního fondu vyčerpány nebo chyběla žadatelům absorpční kapacita. Pro příští programovací období by nedostatečná „administrativní infrastruktura“ na všech úrovních mohla mít nejen na neziskový sektor fatální dopad.

JUDr. Vladimír Gašpar
Regionální rozvojová agentura jižní Moravy
vladimir.gaspar@rrajm.cz

7.3 ZKUŠENOSTI Z CELOEVROPSKÝCH PROGRAMŮ

7.3.1 BOX – Akční program Společenství na podporu nevládních organizací převážně působících v oblasti ochrany životního prostředí

CEE Bankwatch Network je mezinárodní síť 16ti neziskových organizací z 12ti zemí střední a východní Evropy, která monitoruje aktivity mezinárodních finančních institucí v regionu (např. Evropská Investiční Banka, fondy EU, Světová Banka) a protože část projektů financovaných těmito institucemi má značné negativní sociální a ekologické dopady, snažíme se jednak o změnu některých projektů a jednak o vylepšení jejich politik a pravidel těchto institucí. V ČR jsou členy Centrum pro dopravu a energetiku a Hnutí DUHA – Přátelé Země.

Pro ČR, stejně jako pro ostatní kandidátské země EU, byl „Akční program Společenství na podporu nevládních organizací převážně působících v oblasti ochrany životního prostředí“ zpřístupněn v roce 2002.

Program je určen na podporu hlavní činnosti (tzv. core activity) mezinárodních sítí ekologických organizací, což je jeho velkým pozitivem. Nevyžaduje totiž vytváření specifických projektů – stačí převést plán činnosti na další rok do příslušných formulářů. Na začátku jeho fungování byl hlavním problémem časový skluz, program pro rok 2002 byl schválen v březnu téhož roku, ale vyhlášen byl až v říjnu. Rozhodnutí o přidělení dotace na činnost v roce 2002 pak CEE Bankwatch Network dostal 10. prosince, smlouvu za další týden, zálohu až v březnu 2003, a zbytek peněz v říjnu. Tzn. že pokud se programu chtěla nějaká síť zúčastnit, musela být schopna program předfinancovat, a to i s rizikem, že v soutěži nepřeje. Tento problém se ale již podařilo odstranit a postupem času se vyhlášení přesunulo

do předchozího roku. Nicméně pro další rozpočtové období se zatím EK nepodařilo schválit pravidla, je tedy pravděpodobné, že pro rok 2007 se tyto problémy budou opakovat.

Doplnění zkušeností (Miroslav Kundrata):

Asociace dlouhodobě spolupracujících nadací ze šesti zemí registrovaná v ČR jako Partnerství pro udržitelný rozvoj (EPSD) se programu účastní od roku 2005. Zkušenost je vcelku pozitivní, i když administrace a příprava projektu vyžadují značné profesionální zájem a koordinace vyúčtování a zpráv v mezinárodním měřítku vše komplikuje. Program sice přispívá na „jádrové aktivity“ evropských síťových organizací, musí to ale být činnosti, které odpovídají prioritám EU dané 6. rámcovým plánem. Podle toho je také každý projekt hodnocen, a je pravděpodobné, že tento akcent bude ještě posilovat. Neobvyklá je zkušenost z návštěvy nezávislých auditorů, které EK vysílá na namátkové kontroly. Auditóři se zdaleka nezabývali jen formálními náležitostmi, ale zajímali se i o vlastní činnost organizace, což jsme u českých kontrol nezažili. Finanční auditor působil spíše jako konzultant vedený snahou organizaci pomoci než jako kontrolor hledající chyby. NNO z nových členských zemí by se měly co nejvíce účastnit komunitárních programů, které zatím z 90 % využívají panevropské a silné národní organizace původní patnáctky. Zkušenost a kvalifikace středoevropských NNO poskytuje také neocenitelnou komparativní výhodu pro práci na Balkáně.

Petr Hlobil
CEE Bankwatch Network
petrh@bankwatch.org

7.3.2 BOX – Projekt „Change the Game“ podpořený v roce 2005 Evropskou komisí z kapitoly 21-02-03

Nadace Divoké husy působí v ČR roku 1997 a je partnerskou nadací nizozemské nadace Wilde Ganzen. Za dobu svého působení rozdělila přes 35 mil. Kč mezi nestátní neziskové projekty působící v sociální a zdravotní oblasti v ČR i v zahraničí.

V roce 2004 se rozhodla kromě podpory českých organizací zaměřit i na pomoc projektům v rozvojových zemích a na rozvojové vzdělávání a vstoupila do společného projektu „Change the Game“.

Do projektu jsou dále zapojeny organizace z Nizozemí, Belgie a Brazílie. V roce 2004 byla podána společná žádost k EK na tříletý projekt do kapitoly Rozvojového vzdělávání (známá jako 21-02-03), v níž Divoké husy vystupují jako členové konsorcia. Žádost byla podpořena v plné výši, a to částkou 1 milion EUR.

Projekt Change the Game

Na projektu pracují plnočasově tři lidé – koordinátor zajišťuje plnění rozpočtu, komunikaci s partnery a zajišťování škol, kam jezdí dva vyškolení lektori (jak v Nizozemí, tak v brazilských slumech), a za pomoci filmů, fotografií, her, nástrojů ze slumů přemýšlejí s dětmi o příčinách a důsledcích chudoby. Program má více modulů pro různé věkové skupiny a je postaven na již běžícím projektu v Amsterdamu.

Cíle projektu jsou:

- ❖ **seznámit** děti na základních školách v Praze a okolí atraktivní a tvořivou formou s životem dětí žijících ve „slumech“ (tzn. chudinských čtvrtích) na příkladě brazilského města Fortaleza,
- ❖ **hrát** stejné společenské a sportovní hry jako děti ve slumech,
- ❖ **diskutovat** o problémech dětí žijících v chudinských čtvrtích a zejména o tom, jak zabránit chudobě, která tyto děti nejvíce ohrožuje.

Konkrétní zkušenosti s realizací jsou doposud veskrze pozitivní – EK schválila veškeré požadavky a i průběžné opodstatněné změny rozpočtu bere v potaz. Při srovnání se strukturálními fondy se zdá být projekt méně byrokratický. Protože EK klade velký důraz na komplementaritu, máme možnost v průběhu projektu měnit realizátory (např. tisk materiálů v nejlevnějším státě). To klade velké nároky na odpovědnost a schopnost komunikace mezi partnery – bez zásadní důvěry není možné takový projekt realizovat.

Úspěch evropských projektů závisí na schopnosti naplnit témata, která EK považuje za nosná. I tak klade projekt vysoké nároky – jak časové, tak lidské – a to především ve fázi zpracování. Na Change the Game pracovalo intenzivně 8 lidí po dobu tří měsíců. Zjednodušením bylo velmi přesné vymezení rolí, aby se po dobu přípravy žádná práce nezdvojovala. Po fázi příprav, které trvaly od ledna do srpna 2006, se projekt rozjel úspěšně po školách, za což vděčíme každodenní komunikaci s partnery i předání know-how. Projekt však bylo třeba výrazně upravit pro české podmínky. Ohrožením projektu je prudké posilování české koruny, protože projekt je rozpočtován v eurech.

Na závěr možná trochu „člověčiny“. Pro dokumentování toho, že EU nefunguje „německým modelem“, uvedu, že původně mělo být rozhodnuto o podpořených projektech v září 2005. Konečné rozhodnutí přišlo však až v polovině listopadu 2005 s tím, že všechny projekty začínaly od počátku roku 2006. To znamenalo během měsíce vypsát a uzavřít výběrová řízení na koordinátora projektu i dva lektory a projekt spustit.

Úsměvným momentem a dokladem, že projekty z ciziny nelze slepě implementovat, byla např. debata, zda lektori na školách mají mít stejnokroje, ve kterých hodiny vedou. Nizozemci na toto velmi dbají a nemohli pochopit historickou zkušenost s uniformami u nás. Stejně tak jsem dodnes nepochopil lpění na tom, aby v autě, kterým lektori školy objíždějí, bylo neustále občerstvení... Prostě různé kultury mají různé důrazy.

Martin Balcar
Nadace Divoké husy
balcar@divokehusy.cz

8. ZKUŠENOSTI Z VYUŽITÍ GRANTOVÝCH SCHÉMAT PRO NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE

8.1 GLOBÁLNÍ GRANTY ADMINISTROVANÉ NADACÍ ROZVOJE OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

Již v předvstupním období, kdy mnoho neziskových organizací vidělo velkou naději na získání finančních prostředků k realizaci svých projektů ve strukturálních fondech, se nabízel otázka, zda budou prostředky ze strukturálních fondů přístupné i pro malé neziskové organizace. Odpovědi na tuto otázku měly být globální granty. Jsou považovány za nástroj, který přibližuje možnosti získání grantu i menším neziskovým organizacím, na které je především zaměřen. Svým pojetím by neměly nahrazovat možnosti čerpání grantů v rámci hlavního proudu strukturálních fondů, ale spíše je doplňovat a menší organizace připravovat na čerpání peněz ze strukturálních fondů v jiných opatřeních, kde se jedná o větší granty. Tento nástroj se úspěšně používá ve Velké Británii, ve Španělsku a v dalších evropských zemích. ČR je však jedinou z nových zemí EU, kde se globální granty na období 2004 – 2006 povedlo prosadit. V globálním grantu se vždy rozděluje 1 % z programu, v jehož rámci je uskutečňován. V ČR jsou realizovány dva globální granty, jeden v rámci OPRLZ a ten druhý v rámci JPD3. Oba dva jsou administrovány NROS v roli zprostředkujícího subjektu a mají téměř shodné zaměření, které se liší pouze v územním vymezení a v definici sekundárních cílových skupin. Hlavním cílem globálního grantu je posílení kapacity poskytovatelů sociálních služeb. Tento cíl měl být v každém z předkládaných projektů zapracován, ať již přímo v rámci organizace, která se o grant uchází, tak nepřímo v rámci školení, která jsou v projektu nabízena jiným organizacím. V rámci dvou výzev globálních grantů bylo podpořeno 234 projektů v celkové výši 137 milionů Kč (souhrnný údaj pro OPRLZ a JPD3).

Výše poskytovaných záloh, která se u globálních grantů pohybuje mezi 80 % a 90 % grantu v závislosti na délce projektu, a 100% financování projektu bez potřeby spolufinancování, jsou hlavními lákadly, které přitahují mnohé neziskovky. Ostatně jenom ty (pouze občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti a církevní právnické osoby, které se zabývají sociálními projekty) mohou o tento grant žádat. Tyto organizace musí částečně finančně překlenout pouze období spojené s ukončením projektu. Jedná se o 10 % – 20 % z výše přiděleného grantu, ve skutečnosti tak může jít maximálně o 130.000 Kč na období 3 měsíců. I to je překážkou pro mnohé z nich. Na druhou stranu pro NROS toto překlenutí ze strany konečného uživatele slouží jako prostředek, jak zaručit zdárné dokončení celého projektu.

Administrace globálních grantů může posloužit jako ilustrace problémů, na které NNO narážejí obecně při využívání strukturálních fondů EU. Při přípravě globálního grantu se původně vycházelo z jeho pojetí ve Velké Británii. Později se však ukázalo, že tento model, který je založen na tzv. kontrahování, není plně aplikovatelný v ČR. V původním záměru měla být většina administrativní zátěže nesena zprostředkujícím subjektem a konečný uživatel měl postupovat podle zjednodušených pravidel. Současná koncepce

to neumožňuje, ale i přesto zůstává globální grant pro neziskové organizace nejpřístupnějším zdrojem finančních prostředků ze strukturálních fondů. Některá zjednodušení se ale prosadit podařilo. Organizace tak například odevzdávají průběžné monitorovací zprávy jednou za 6 měsíců namísto původně plánovaných 3 měsíců. Tato částečná zjednodušení by měla vést k zachování zdravého poměru mezi náklady na obsahovou částí projektu a na jeho administrativní část. Jinými slovy: administrace projektu by neměla spolýkat převážnou část grantu. Neznamená to však, že by české globální granty byly z hlediska administrace jednoduché, zejména část, která se týká vykazování a dokumentace, je opravdovou zátěží, která přitom ani nepřispívá k efektivní kontrole projektů.

Pro malou organizaci není vždy cílovou hodnotou získání většího grantu. Malou organizaci bez zkušeností s administrací grantů může příliv velkého objemu peněz spíše zahubit. Zároveň malý grant (v globálním grantu jsou rozdělovány příspěvky ve výši 150.000 až 650.000 Kč) může posloužit k tomu, aby si organizace vyzkoušela, co to znamená administrovat evropské prostředky, a tím si posílila svoji kapacitu. V některé z dalších výzev v rámci opatření hlavního proudu se pak mohou takto posílené organizace utkat s konkurenty i z ostatních sektorů. Nepřímo pak může dojít také k porovnání efektivity jednotlivých sektorů a v dlouhodobější perspektivě také k fungování neziskových organizací v otevřeném konkurenčním prostředí. Zároveň zdroje ze strukturálních fondů prostřednictvím globálních grantů nabízejí další možnost, jak využít velký potenciál neziskových organizací.

Velkým problémem malých organizací je nepochopení principu, na jehož základě by o prostředky ze strukturálních fondů měly žádat. Organizace nejsou ochotny do svého vývoje začlenit prvek, který by odrážel politiky EU. Dostávají se tak do slepé uličky, když se snaží za každou cenu změnit interpretaci pravidel týkajících se jednotlivých grantů. Na druhé straně nejsou ochotny v žádném případě přizpůsobit svoji činnost tak, aby o finanční prostředky mohly žádat. Dostávají se tak do vakua a jejich problémy s nalezením peněz na další rok činnosti přetrvávají. Organizace se snaží především prosazovat svoji činnost a nejsou schopné odstupů, který by jim umožnil sestavit takové projektové žádosti, se kterými by ve výběrových řízeních uspěly. Neuvědomují si, že EU vnímá strukturální fondy jako jeden z nástrojů prosazování svých politik. Je na neziskovkách, zda pochopí tuto logiku věcí či nikoliv. Cílem EU však není přímo podpora neziskových organizací, ta je vnímána spíše jako prostředek k prosazování politik EU.

Organizace svoje projekty často zaměřují na celou svoji cílovou skupinu, i když se nepřekrývá s cílovou skupinou pro dané opatření. Z grantů chtějí financovat provoz organizace, který nesouvisí s realizací daného projektu. Zkráceně řečeno se snaží vyřešit všechny problémy, které se v organizaci za určitou dobu nashromáždily, najednou a ve zdrojích ze strukturálních fondů se snaží najít spásu. Chybí jim strukturovaný přístup, ve kterém by se zaměřily pouze na určitou část problému, a tu se snažily řešit hlouběji a trvale. V oblasti budování kapacity si organizace dost často nevěděly rady. Považovaly za naléhavé především řešení situace svých klientů

a odmítaly pracovat na vlastním posílení, které by jim umožňovalo stabilizovat situaci v jejich organizaci a zmírnit tak každoroční riziko zániku organizace spojené s nedostatečným finančním zajištěním. Na druhou stranu je nutno dodat, že organizace, které koncept budování kapacity pochopily, ho uvítaly a uvědomily si, že prostředky na tuto oblast jinde nezískají.

Do současné doby proběhly dvě výzvy globálních grantů, v jejichž rámci byly rozděleny všechny alokované finanční prostředky (do úvahy přichází ještě 3. výzva, která by byla způsobena změnou mechanismu financování administrace globálních grantů). Otázkou zůstává, co bude dál. Současné výsledky a ohlas především mezi neziskovými organizacemi ukazují, že globální granty mají svoje opodstatněné místo při implementaci jednotlivých operačních programů a že přispívají k efektivnímu čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů. Dobrým příkladem mohou být také již výše zmiňované globální granty z jiných evropských zemí (podle nejnovějších zpráv se i Rumunsko jako nově přistupující země chystá využít globálních grantů). Zachování a rozšíření globálních grantů v programovacím období 2007 – 2013 by otevřelo cestu dalším neziskovým organizacím k možnosti čerpat prostředky ze strukturálních fondů v těch oblastech, které nepokryjí opatření v rámci tzv. hlavního proudu.

Ze současného programového období je možné se ponaučit a vylepšit a zjednodušit i procedurální náležitosti, jinými slovy poučit se z chyb a nedostatků, ke kterým v tomto programovém období došlo. V obecné rovině se pak ukazuje, že v příštím programovacím období je třeba postavit implementační strukturu jednotlivých operačních programů tak, aby v ní byly zahrnuty takové subjekty, které neziskovým organizacím, a to především těm malým, rozumí a jsou schopny jim být vhodnou oporou a partnerem v procesu administrace prostředků ze strukturálních fondů. Tím by se otevřela cesta většímu počtu malých organizací, které jsou ve svojí činnosti velmi efektivní z hlediska vynaložených finančních prostředků a zároveň jsou ceněnými odborníky ve sféře, ve které pracují.

*Marek Gajdoš
Nadace rozvoje občanské společnosti
marek.gajdos@nros.cz*

8.2 ZKUŠENOSTI ZPROSTŘEDKUJÍCÍCH ORGANIZACÍ Z VYUŽITÍ GRANTOVÝCH SCHÉMAT

Grantové schéma jako způsob administrace (přerozdělování) prostředků ze strukturálních fondů EU bylo konečnými příjemci ve zkráceném programovém období 2004 – 2006 využito v případech, kdy je očekáván příjem více menších projektů v rámci jednotlivých výzev. Výhodou grantových schémat oproti sběru individuálních žádostí měla být možnost zpřesnění výzev podle konkrétních potřeb v regionu. V rámci příprav všech grantových

schémat se však projevila snaha řídicího orgánu zaměření grantových schémat z jednotlivých regionů co nejvíce sjednotit (snad s výjimkou grantových schémat v opatření 3.2 SROP, kde byla gestorů ponechána volnost přizpůsobit zaměření grantových schémat podmínkám v kraji). Přes očekávané přínosy tak byla jejich administrace pro některé gestory složitější oproti individuálním žádostem a spíše zatěžující. V rámci krajského úřadu jsme ve výše uvedeném období administrovali grantová schémata SROP v opatřeních 1.1 – Podpora podnikání ve vybraných regionech, části opatření - Podpora malých a středních podnikatelů (3 výzvy) a Podpora drobných podnikatelů (3 výzvy), opatření 3.2 – Podpora sociální integrace v regionech (4 výzvy), podopatření 4. 1. 2 – Podpora regionálních a místních služeb cestovního ruchu v kraji Vysočina (3 výzvy) a výzvy pro grantové schéma OPRLZ v opatření 3.3 – Rozvoj dalšího profesního vzdělávání (3 výzvy). Z uvedených grantových schémat byly výzvy v opatření 1.1 SROP otevřeny pouze pro podnikatelské subjekty (NNO nebyly vhodnými žadateli). Žadatelé z řad NNO mohli žádat o podporu infrastruktury cestovního ruchu do podopatření 4.2.2 předkládáním individuálních projektů.

Zaměření jednotlivých opatření SROP a OPRLZ vychází z platného Národního rozvojového plánu na roky 2004 – 2006, který byl spolu se zněním jednotlivých operačních programů schválen v Bruselu, a z jednotlivých programových dodatků. Při zpracování grantových schémat se gestoři jednotlivých opatření řídili Příručkami pro tvorbu grantových schémat, které byly vytvářeny na národní úrovni (v rámci SROP to byly orgány MMR, CRR, Czech Investu; v rámci OPRLZ to byly orgány MPSV a Správy služeb zaměstnanosti) a formálně hodnoceny pracovníky sekretariátu Regionální rady pro NUTS II Jihovýchod. Od počátku se jednání na národní úrovni účastnil jen omezený počet zástupců krajského úřadu. Díky nejasnostem v celém procesu, nedostatku zkušeností s administrací fondů EU a centralizovanému řízení došlo k velkému zpoždění za slibovaným harmonogramem. Řada sporných informací byla vysvětlována pracovníky řídicího orgánu a zprostředkujících subjektů až s velkým zpožděním (např. uznatelnost některých nákladů, DPH apod.) a gestoři tak byli nuceni buďto vyhlásit výzvy s nejasnostmi, nebo čekat na vysvětlení, a tím zkrátit dobu na možné čerpání alokace (pravidlo $n+2$). Běžně se stávalo, že byly podmínky výzvy změněny během jejího vyhlášení. Jednotlivá pracoviště gestorů také trpěla (a některá trpí dodnes) nedostatkem kvalifikovaných pracovníků. Díky reformě veřejné správy je patrná snaha nerozšiřovat stavy úředníků. Nebylo také dlouho jasné, z čeho by noví pracovníci měli být financováni. Kraje měly podle pokynů řídicího orgánu čerpat na administraci z alokace grantových schémat (pokyn z 19. listopadu 2004). Poté však přišlo zamítavé stanovisko DG Regio, které označilo jako jediný možný zdroj podpory administrátorů grantových schémat prostředky v technické asistenci (koncem roku 2005). Této možnosti však všichni gestoři nevyužili. Dle zkušenosti gestora, který žádost podal, však tyto prostředky nepokrývají všechny náklady spojené s jejich administrací. Gestorům se nakonec podařilo jednotlivé žádosti o finanční podporu grantových schémat připravit a předložit je ke schválení na CRR a posléze MMR (v případě OPRLZ byly předkládány Správě služeb zaměstnanosti a MPSV) společně s prvním

kolem sběru individuálních projektů. Teprve po jejich oficiálním schválení byly vyhlášeny výzvy pro žadatele.

Grantové schéma v opatření 3.2 SROP je zaměřeno na sociální integraci, přičemž ještě během vyhlášení první výzvy nebylo v obecně dostupných dokumentech konkrétně vysvětleno jeho zaměření. Celkový cíl opatření – „Zlepšit životní podmínky obyvatel, zejména minorit, zvýšit jejich participaci na celoživotním učení a integrovat sociálně vyloučené skupiny do komunity a k pracovnímu uplatnění“ vycházel z definice opatření v programovém dodatku. Zaměření jednotlivých podprogramů bylo podpořeno daty z regionálních statistik (především Úřadu práce a sociálního odboru kraje). Při definici uznatelných (možných) typů projektů byl zjištěn částečný překryv s opatřením 2.1 OPRLZ, které se nakonec lišilo způsobem administrace výzev a způsobem rozdělování prostředků. Překryv byl nakonec vyřešen rozdělením podporovaných aktivit na nadregionální (pro OPRLZ) a místní (financovány ze SROP). Řada NNO vycházela z předpokladu naplnění příslibu zálohových plateb (viz vládní usnesení č. 1232 z 10. prosince 2003). Nakonec však toto usnesení naplněno nebylo. Další aktivitu pro prosazení zálohových plateb začalo vyvíjet MMR ve spolupráci s MPSV začátkem roku 2005, ale ani tuto snahu se nepodařilo naplnit. Následoval příslib uvolnění prostředků na zálohové platby z rozpočtu MMR ve výši 50 mil Kč (viz zápis z jednání RNNO, ze dne 17. května 2005, www.vlada.cz). Ale ani tyto kroky se nepodařilo zrealizovat a výzvy tak byly koncipovány se zásadou poskytnutí podpory až po realizaci projektů. Po první výzvě se ukázalo, že i přes předchozí deklarovaný zájem ze strany NNO reagovalo na výzvu mnohem méně projektů než se čekalo. Zálohový systém OPRLZ tak činil proti SROP určitou konkurenční výhodu. Ze strany NNO jsme obdrželi nabídku ke společnému jednání, které se uskutečnilo 1. září 2005, kde byly řešeny možné příčiny této situace. To vyústilo v návrh možnosti poskytnutí půjček financovaných z rozpočtu kraje před samotnou realizací projektu žadatele, které nakonec zastupitelstvo kraje schválilo. Pokud žádost NNO projde výběrovým procesem a žadatel má o zálohu zájem, je s ním uzavřena smlouva o poskytnutí bezúročné půjčky ještě před samotným zahájením projektu. Z půjčky lze pokrýt celkem až 85 % uznatelných nákladů na projekt. První část – 10 % – je převedena na účet NNO do 30ti dnů od uzavření smlouvy o poskytnutí podpory. Kraj tak podpořil možnost NNO realizovat jejich projekty a zvýhodnil je tak oproti jiným žadatelům. Mezi další podpůrné aktivity, které následovaly během dalších výzev, přispěla k většímu zájmu o toto opatření také prezentace úspěšných projektových žádostí, které proběhly z iniciativy MMR a Národní sítě zdravých měst ČR a série seminářů gestora grantových schémat ve spolupráci se sociálními odbory měst v kraji, které byly určeny pro potenciální žadatele. Zajímavým pokračováním snah o získání možnosti zálohových plateb pro projekty NNO v opatření 3.2 SROP je realizace tzv. cyklu předfinancování akcí NNO v tomto opatření. Informace o něm je obsažena v operačním manuálu k tomuto opatření (verze z 22. srpna 2006). Gestor dle něj může v nových výzvách požádat o poskytnutí zálohy na všechny akce schválené zastupitelstvem kraje. Žádost se předkládá na příslušné pracoviště CRR, které ji po kontrole postoupí MMR, a to poskytne finanční prostředky na zálohy kraji. Tento způsob předfinancování však přišel v době, kdy gestor granto-

vých schémat v našem kraji již měl poslední výzvu připravenou a dokumentaci schválenou.

V první výzvě bylo podáno 7 žádostí (všechny od NNO) a 2 byly schváleny k podpoře. Jedna ze schválených žádostí se týkala rozšíření komunitního plánování sociálních služeb v kraji a druhá vzdělávání sociálně znevýhodněných skupin – matek (otců) na mateřské dovolené. Ve druhém kole bylo podáno 13 žádostí (z toho 11 bylo od 10 NNO). U druhé výzvy bylo podpořeno 7 žádostí NNO. Ve třetí výzvě bylo přijato 20 žádostí, z toho 14 NNO. K podpoře bylo vybráno (ještě s nimi nebyla uzavřena smlouva) 11 akcí, z toho 9 od NNO. Čtvrtá výzva byla vyhlášena s datem ukončení sběru žádostí 25. října 2006.

Při vlastním hodnocení úspěšnosti vynakládaných prostředků na grantová schémata gestor poukazuje na to, že někdy jsou náklady vykazované v projektech vyšší než nezbytně nutné. Přesto však plní svůj účel. Mezi nejčastější a nejzávažnější nedostatky některých projektových žádostí NNO patří slabá analýza poptávky cílových skupin (často nahrazována předpokládanou potřebou), nekonkrétnost projektů (někdy snad spojená se snahou NNO získat prostředky na svou běžnou činnost) a výše zmíněné nadhodnocování nákladů projektů. Celkově se kvalita projektových žádostí mírně zvyšuje.

Zaměření opatření 4. 1. 2 SROP Podpora regionálních a místních služeb cestovního ruchu v kraji Vysočina vychází opět z programového dodatku. V kraji byly jednotlivé výzvy zaměřeny na tvorbu propagačních materiálů, medializaci regionu, tvorbu systémů informování turistů, poradenství pro malé a střední podniky v cestovním ruchu, marketingové studie a pořádání odborných seminářů a sympozií. Při průzkumu místních potřeb byly identifikovány záměry, které spíše korespondovaly se zájmem o prostředky na investice do infrastruktury. Mezi očekávanými žadateli byla spíše města a obce a jimi zřizované organizace. Se zájmem ze strany NNO se příliš nepočítalo, a proto pro ně nebyly vytvářeny specifické podmínky (NNO byly od druhé výzvy zvýhodněny pouze procentní výší nutného dofinancování celkových nákladů z vlastních prostředků = 15 %, oproti 25 % u ostatních typů žadatelů). V souvislosti se vznikajícím zájmem NNO byla také v dalších výzvách upravena minimální výše uznatelných nákladů na jeden projekt (akci), která byla snížena z původních 500.000 Kč na 200.000 Kč (ukázalo se, že náklady na marketing pro služby, které organizace v této oblasti nabízejí, jsou podstatně nižší). Tento problém byl řešen v rámci celé ČR. Navýšení zájmu ze strany NNO bylo v dalších kolech výzev způsobeno také novým typem vznikajících NNO – MAS. Další podrobnosti jsou uvedeny v kapitole 6.2.5.

Grantové schéma v opatření 3.3 OPRLZ odpovídá svým zaměřením Programovému dodatku OPRLZ. Na přípravu grantového schématu mělo vliv to, že konečné verze dodatku byly neustále doplňovány a měněny. Výzvy grantového schématu počítaly s příjmem projektů ve třech oblastech (A, B a C). Do výzev mohli předkládat projekty i žadatelé z řad NNO, ale museli splňovat podmínku zaměření činnosti na vzdělávání (doložené ve stanovách nebo statutu).

Oblast A byla zaměřena na tvorbu nových vzdělávacích programů a jejich pilotní ověření. V této oblasti bylo možné financovat také aktivity spojené s prognózami vzdělávacích potřeb na trhu práce. Při přípravě grantových schémat nemohl gestor vycházet z žádných průzkumů a studií zaměřených na další vzdělávání, protože v této oblasti nebyly prováděny. V porovnání s nabídkou dalšího vzdělávání v EU bylo zjištěno, že jsme pozadu.

Oblast B je zaměřena na vzdělávání vzdělavatelů, kteří působí v oblasti dalšího vzdělávání.

Oblast C měla sloužit k podpoře aplikace výsledků tzv. systémových projektů, které byly podpořeny na národní úrovni. Tyto projekty měly být následně rozšířeny na úroveň regionální. Protože však realizace takových projektů (např. systémy certifikace, hodnocení kvality vzdělávání apod.) na národní úrovni nebyla dokončena, nebyly výzvy do této oblasti v krajích nikdy otevřeny. Na základě rozhodnutí řídicího orgánu tak byly prostředky určené na tuto oblast přesunuty na oblasti A a B.

V první výzvě uspěla žádost jedné NNO na další profesní vzdělávání pracovníků v zemědělství. Mezi přijatými žádostmi byly ještě dvě podané od NNO (z celkového počtu 24 podaných, od 18 subjektů). Jedna, která prošla formálním hodnocením, ale nakonec podpořena nebyla (cílem projektu bylo vytvořit poradensko-vzdělávací portál pro malé a střední podniky) a druhá, která neprošla ani formálním hodnocením, byla zaměřena na další profesní vzdělávání pracovníků veřejné správy. Ve druhé výzvě byly podány 4 žádosti NNO z celkového počtu 21. Jediná podpořená z nich je zaměřena na vzdělávání ve venkovském prostoru (nepodpořené se týkaly vzdělávání v oblasti péče o zeleň, profesního vzdělávání hasičů). Ve třetí výzvě bylo přijato 17 projektů, z toho 4 od NNO. Nyní probíhá jejich věcné hodnocení.

Z hlediska administrace grantových schémat se ukázal jako příliš komplikovaný systém hodnocení a výběru projektů. Žádosti jsou nejdříve přijaty gestorem a hodnoceny na formální chyby a přijatelnost. Následuje jejich hodnocení hodnotitelskou komisí, kde jsou posuzovány po stránce věcné (jejich kvalita). Každou žádost přitom hodnotí 3 hodnotitelé. Výsledkem jejich hodnocení je tabulka projektů, kterou gestor seřadí podle dosažených bodů. Následuje hodnocení výběrové komise. Ta přehodnocuje výsledky hodnotitelské komise a může některý z projektů s odůvodněním vyřadit. Poté je seznam předkládán radě kraje a následně i zastupitelstvu kraje. Nadbytečným článkem je zde výběrová komise. Určitou nevýhodou je také to, že zasedání zastupitelstva kraje není tak pravidelně, jako zasedání rady kraje, a někdy se tak na konečné schválení vybraných projektů muselo čekat a zbytečně se tak odkládalo zahájení jejich realizace. Dalšími nevýhodami, které ovlivňovaly kvalitu celého výběrového procesu zejména zpočátku, byly nejasnosti v otázkách definice veřejné podpory, uznatelnosti některých nákladů, DPH, služeb apod.

System financování byl v OPRLZ nastaven vhodně pro všechny žadatele. NNO, stejně jako ostatní typy subjektů, dostaly 25 % prostředků jako zálohu na realizaci aktivit do 30ti dnů od podpisu smlouvy. U žádostí, které nebyly vybrány k podpoře, se žadatelé osvědčilo konzultovat jejich zaměření a obsah s předkladatelem grantových schémat a často pak byly úspěšně předloženy do dalších příštích výzev.

U všech grantových schémat vyhlášených krajským úřadem hodnotíme velmi pozitivně také to, že kraj z vlastních prostředků připravil pro žadatele možnost získat příspěvek na zpracování projektové dokumentace. Podmínkou k získání finanční podpory bylo předložení žádosti do kterékoliv výzvy grantových schémat a úspěšné projití projektu formálním hodnocením. Této možnosti využila řada předkladatelů projektů (nejenom NNO).

V příštím období by bylo výhodnější, pokud by výše podpory nebyla závislá na typu žadatele, ale na zaměření projektu (projekty, které jsou ve veřejném zájmu mají nárok na vyšší procento podpory bez ohledu na právní formu žadatele). Při tvorbě konkrétních podmínek pro grantová schémata by bylo vhodné do této tvorby více zapojit odborné pracovníky nejen z oblastí regionálního rozvoje i za cenu složitějšího vyjednávání. Požadavek rozložení doby čerpání již byl zpracován v podobě prodloužení tohoto období dle pravidla n+3. Samotným žadatelům je doporučováno své záměry během jejich tvorby i realizace co nejvíce konzultovat a řídit se pokyny uváděnými v příručkách.

Petr Holý
Krajský úřad kraje Vysočina
holy.p@kr-vysocina.cz

9. ZÁVĚRY, DOPORUČENÍ A POŽADAVKY NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ PRO NASTAVENÍ OPERAČNÍCH PROGRAMŮ 2007 – 2013

Autoři příspěvků se bez ohledu na svá pracoviště shodují, že zkušenost z přípravy na vstup do EU i z prvních dvou let čerpání strukturálních fondů výrazně přispěla ke vzájemnému poznání a pochopení potřeb, kvalit i omezení obou sektorů – veřejné správy i NNO. Slovo partnerství, které na přelomu století nemělo ještě pro většinu české společnosti obsah a dodnes nemá řádnou oporu v legislativě ani pravidlech pro financování spolupráce, začíná nabývat na významu. Jeho praktické naplňování mělo samozřejmě velmi kolísavou úroveň od výborných zkušeností na místní úrovni (zejména program LEADER), přes vstřícný a proaktivní přístup některých krajů (např. Vysočina) i resortů (MPSV, část MŽP) až po nedůvěřivé a konzervativní postoje na všech úrovních a na některých resortech (za všechny zejména MF). U grantových schémat vyhlášených krajskými úřady oceňovaly NNO i další žadatelé možnost získat příspěvek na zpracování projektové dokumentace.

Na celostátní úrovni se podařilo zapojit NNO do přípravy strategických dokumentů už v přípravném období. Cenné zkušenosti přinesla práce zástupců v monitorovacích výborech. Nastavování rámce pro další programovací období významně ovlivnil nedostatek času, blížící se volby a bohužel také nedostatečná kapacita NNO pokrýt expertně všechny důležité oblasti. Veřejná správa sice měla k dispozici stovky miliónů korun na přípravu nové finanční perspektivy, ale pro NNO je uvolnila jen v minimálním rozsahu na prosto nedostatečném k profesionálnímu připomínkování rychle se tvořících programových dokumentů. Do zpracování národního strategického plánu NNO aktivně vstoupily (s limitovanou podporou MMR), ale ještě před jeho dokončením ministerstva zahájila separátní vyjednávání o operačních programech, do kterých už nevládní organizace měly minimální šanci zasáhnout. Některé resorty byly účastí NNO v pracovních skupinách operačních programů otevřené, jiné o ni vyloženě nestály.

Tvorba operačních programů 2007 – 2013 se tedy z procesního pohledu účastí veřejnosti nepovedla, navzdory dříve nastavovaným systémovým krokům k zapojování NNO prostřednictvím RNNO, Centra pro komunitní práci a dalších NNO. Situaci ještě zkomplikovaly změny politického zadání po volbách, přepracovávání programů na poslední chvíli, personální změny na klíkových pozicích a celková koncepční bezradnost na úrovni vlády, která se projevila „porcováním zajíce v pytli“ mezi jednotlivé resorty.

S jakými největšími praktickými problémy se aktéři potkávali při přípravě a realizaci projektů financovaných z fondů EU:

- ❖ Zbytečně **složitě formuláře a procedury** dokladování a kontrol; změny v podmínkách po vyhlášení soutěže, problémy s fungováním on line formulářů;

- ❖ Na konečných příjemcích bylo vyžadováno striktní dodržování pravidel a termínů, ale ze strany řídicího orgánu docházelo ke **zpoždování a změnám pravidel** (např. EQUAL, některé části SROP) – nerovnost postavení;
- ❖ Včas nebyla zajištěna a jednoznačně legislativně ošetřena činnost tzv. **rozvojových partnerství** – místo systémového řešení se hledaly dílčí kroky, jak rozpor mezi koncepčním evropským nastavením a českou legislativou obejít;
- ❖ Neúměrná a likvidační byla snaha přenést veškerá rizika spojená s realizací projektů na konečného uživatele, která primárně pochází z MF. To se nejvíce projevilo u nutnosti spolufinancovat a zejména **předfinancovat projekty kapitálově slabých NNO** (s čestnými výjimkami některých dotačních titulů, např. OPRLZ pro sociální organizace nebo ekologické vzdělávání, nebo vstřícného postoje některých krajů). Důsledky tohoto nastavení řídicí orgány a MF vůbec nedomýšlely. Kromě skutečnosti, že tento postoj eliminoval řadu kvalitních projektů NNO i menších obcí, narazily tyto subjekty na nedůvěru bank při žádosti o úvěry, na požadavky na ručení vlastním majetkem pracovníků NNO, na problém, že úroky z úvěru nejsou u NNO uznatelným nákladem, či zátěž na profinancování DPH.

Asociace NNO upozorňuje mj. na **střet zájmů u krajů**: např. v grantovém schématu 3.3 OPRLZ byl kraj subjektem, který poskytuje zájemcům poradenství, přijímá žádosti, nechává je vyhodnocovat a rozhoduje o jejich schválení, avšak v tomtéž programu byl i žadatelem. Kraje vyžadují na nezávislých subjektech splnit víc povinností, včetně doložení dostatečných finančních prostředků, než požadují u vlastních příspěvkových organizací, které tím jsou zvýhodněny v době přípravy i realizace (3.2 SROP).

V přípravě nového programovacího období se nijak neodrazily dobré zkušenosti se dvěma globálními granty, které umožnily pružnější a méně byrokratickou podporu menších projektů kapitálově slabších organizací, i když jen v oblasti sociálních služeb. Veřejná správa koncentruje veškerou administrativní kapacitu pouze do svých struktur i v oblastech, kde by to kvalifikovaně mohly dělat některé nadace (a to i zkušenější regionální nadace na krajské úrovni). Praxe progresivnějších zemí a regionů v EU je jiná.

Pracovníci řídicích orgánů obecně oceňují tvůrčí přístup a obsahovou kvalitu projektů předkládaných neziskovými organizacemi, ale současně upozorňují na řadu **formálních a kapacitních nedostatků NNO**. Nedostatků se projevily např. při organizaci výběrových řízení na dodavatele služeb, v podcenění finanční a personální náročnosti projektů i při projektovém řízení.

Jaká hlavní doporučení tedy vyplývají ze zkušeností minulého období:

- 1) Zakotvení principu partnerství do české legislativy a do pravidel financování z veřejných rozpočtů. Pro naplňování principu partnerství je třeba in-

tenzivní rozvoj spolupráce neziskového sektoru s veřejnou správou a podnikatelským sektorem. Jde o dlouhodobou a vzájemně výhodnou spolupráci na různých úrovních (obec, kraj, republika), s různými partnery (regionální rozvojové agentury, hospodářské komory, města, svazky obcí, kraje, ústřední orgány a další) a pro různé, většinou dlouhodobé účely (spolufinancování projektů, sdružené projekty, spolupráce na rozvojových dokumentech, příprava a schvalování programových dokumentů aj.). K tomu je žádoucí: vytvářet společné výbory, pracovní skupiny a jiné orgány a motivovat žadatele z veřejné správy i z NNO, aby před podáním žádosti o financování vlastního záměru vyzvali věcně a územně příslušné NNO ke spolupráci na přípravě a na realizaci projektu, který hodlají navrhnout. **Zapojení NNO a veřejnosti do přípravy strategických dokumentů je třeba metodicky a legislativně ukotvit jako předpoklad moderního plánování.**

- 2) Přiměřené **zastoupení neziskového sektoru v monitorovacích výborech** všech operačních programů, zejména těch, kde lze očekávat významný počet žadatelů z NNO. To jsou především Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost, Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost, operační programy přeshraniční spolupráce a regionální operační programy. Zajistit prostředky na pokrytí expertní kapacity a minimálních režijních nákladů organizacím, které uvolňují své pracovníky ke službě celospolečenskému zájmu.
- 3) **Zásadně zjednodušit pravidla a podmínky pro žadatele a příjemce pomoci**, vyloučit všechny schvalovací, kontrolní a evidenční procedury, jejichž nezbytnost se nepodaří prokázat. Racionalizovat celý systém tak, aby bylo možné dobře využívat pomoc EU, odstranit zbytečné bariéry a nepodstatné detaily, které v důsledku snižují efektivnost ČR ve využívání strukturálních fondů EU.
- 4) **Zajistit úplné zálohové (průběžné) financování** všech schválených projektových žádostí nejen NNO, ale také malých obcí, živnostníků, malých podniků a MAS (pracujících metodou LEADER), či alespoň 80 % – 90 % zálohové financování po vyčerpání 10 % – 20 % vlastních prostředků příjemce.
- 5) Odstranit **znevýhodnění NNO** vyplývající z nekoherentnosti zejména finančních a daňových předpisů (např. uznatelnost úroků z úvěru, problematika DPH, vedení zvláštního účtu, prokazování režijních nákladů organizace apod.)
- 6) Umožnit vznik **globálních grantů** (nejen v oblasti sociálních služeb) určených pro menší organizace, jejichž kapacita není dostatečná pro přípravu a administraci větších projektů.
- 7) Umožnit **financování přípravy projektů a vzdělávání NNO** v oblastech, kde mají oproti ostatním sektorům nevýhody (projektové řízení, finanční plánování, organizace výběrových řízení apod.).

*RNDr. Miroslav Kandrata
Předseda Výboru pro EU RNNO, ředitel Nadace Partnerství
miroslav.kandrata@ecn.cz*

10. SUMMARY

The Czech Republic has several years' experience in preparing its accession to the EU and also two years of experience of the now finishing programming period. At present we are at the beginning of the first programming period (2007 – 2013), which we will experience in its full duration and to which preparation we contributed as a full member of the EU. The evaluation of how we will profit from this opportunity may be assessed after a year at first.

It is very important to reflect the experience especially from the last two years after the accession to the EU and to take it into account in the preparation of the operational programmes and other issues of European integration in the new programming period.

This publication summarizes the experience of non-governmental organizations (NGOs) and managing authorities from the first two years of the membership in the EU. The experience from the pre-accession phase is also included to a lesser extent. The document concludes with the recommendations for the 2007 – 2013 programming period. The analysis and the recommendations are based on the practical experiences of NGOs which carried out projects financed by structural funds and pre-accession funds of the EU. This comparison is amended with the participation of several Czech NGOs on the community programmes administrated directly from Brussels.

At the same time, this publication summarizes the view of intermediate bodies which prepared and administrated the grant schemes for NGOs and the managing authorities which prepared and administrated the operational programmes. The publication does not pretend to cover all programs comprehensively, because the experiences are very similar. However the document formulates the experiences of several active participators of this process by means of contributions (articles).

One of the purposes of this publication is to summarize the basis for the configuration of the new programming period. This includes simpler and favorable conditions for NGOs than the current ones in order to make use of EU sources more effective.